ธาตุวํโส

ฯนโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

๑. ตถาคตสฺสาคมนกถา

สมฺพุทฺธมตุลํ สุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ อนุตฺตรํ,
นมสฺสิตฺวา ปวกฺขามิ ธาตุวํสปฺปกาสนํ;
ติกฺขตฺตุมคมา นาโถ ลงฺกาทีปํ มโนรมํ,
สตฺตานํ หิตมิจฺฉโนฺต สาสนสฺส จิรฏฺฐิตึฯ

ตตฺถ ติกฺขตฺตุมคมา นาโถ’ติ อนมตเคฺค สํสารวเฏฺฏ ปรินาเมตฺวา อปฺปติสรณภาวปฺปตฺตานํ โลกิยโลกุตฺตรสุขนิปฺผาทนภาเวน นาโถ ปติสรณ ภูโต ภควา พุทฺธธมฺมสงฺฆรตนตฺตยมคฺคํ อาจิกฺขโนฺต ลงฺกาทีปํ ติกฺขตฺตุํ คโตฯ ตตฺถ ปฐมคมเน ตาว โพธิมณฺฑํ อารุยฺห ปุรตฺถิมาภิมุโข นิสีทิตฺวา สูริเย อนตฺถมิเตเยว มารพลํ วิธเมตฺวา, ปฐมยาเม ปุเพฺพนิวาสญาณํ อนุสฺสริตฺวา มชฺฌิมยาเม จุตุปปาตญาณํ ปตฺวา ปจฺฉิมยามาวสาเน ปจฺจยากาเร ญาณํ โอตาเรตฺวา ทสพลจตุเวสารชฺชาทิ คุณปติมณฺฑิตํ สพฺพญฺญุตญาณํ ปฏิวิชฺฌิตฺวา โพธิมณฺฑปฺปเทเส อนุกฺกเมน สตฺตสตฺตาหํ วีตินาเมตฺวา อฏฺฐเม สตฺตาเห อชปาลนิโคฺรธมูเล นิสิโนฺน ธมฺมคมฺภิรตํ ปจฺจเวกฺขเนน อโปฺปสฺสุกฺกตํ อาปชฺชมาโน ทสสหสฺส พฺรหฺมปริวาเรน สหมฺปติมหาพฺรหฺมุนา อายาจิตธมฺมเทสโน หุตฺวา พุทฺธจกฺขุนา โลกํ โอโลเกโนฺต ปญฺจวคฺคิยานํ ภิกฺขุนํ พหูปการกํ อนุสฺสริตฺวา อุฏฺฐายาสนา กาสีนํ ปุรํ คนฺตฺวา อญฺญาโกณฺฑญฺญปฺปมุเข อฏฺฐารส พฺรหฺมโกฏิโย อมตํ ปาเยโนฺต ธมฺมจกฺกํ ปวเตฺตตฺวา ปกฺขสฺส ปญฺจมิยํ ปญฺจวคฺคิเย สเพฺพปิ เต อรหเนฺต ปติฏฺฐาเปตฺวา ตํ ทิวสเมว ยสกุลปุตฺตสฺส รตฺติภาเค โสตาปตฺติผลํ ทตฺวา ปุนทิวเส อรหนฺตํ ทตฺวา ตสฺส สหายเก จตุปญฺญาสชเน อรหนฺตํ ปาเปตฺวา เอวํ โลเก เอกสฏฺฐิยา อรหเนฺตสุ ชาเตสุ วุตฺถวโสฺส ปวาเรตฺวา, ‘จรถ ภิกฺขเว จาริก’ นฺติ ภิกฺขุ ทิสาสุ เปเสตฺวา สยํ อุรุเวลํ คจฺฉโนฺต อนฺตรามเคฺค กปฺปาสิกวนสเณฺฑ ภทฺทวคฺคิเย กุมาเร ตึสชเน วิเนตฺวา เอหิภิกฺขุภาเวน ปพฺพาเชตฺวา อุรุเวลํ คนฺตฺวา อฑฺฒุฑฺฒานิ ปาฏิหาริยสหสฺสานิ ทเสฺสโนฺต อุรุเวลกสฺสปาทโย สหสฺสชฏิลปริวาเร เตภาติกชฏิเล วิเนโนฺต ตเตฺถว วิหาสิฯ อปรภาเค องฺคมคธรฏฺฐวาสิโน อุรุเวลกสฺสปสฺส มหายญฺญํ อุปฏฺฐาเปสุํฯ โส ปน อิจฺฉาจาราภิภูโต จิเนฺตสิ? ‘‘สจายํ มหาสมโณ อิมสฺส สมาคมสฺส มเชฺฌ ปาฏิหาริยํ กเรยฺย ลาภสกฺกาโร เม ปริหายิสฺสติ’’ติฯ ตเสฺสวํ ปวตฺตอชฺฌาสยํ ญตฺวา ปาโตว อุตฺตรกุรุโต ภิกฺขํ อาหริตฺวา อโนตเตฺต อาหารํ ปริภุญฺชิตฺวา สายนฺห สมเย ผุสฺสปุณฺณมีอุโปสถทิวเส ลงฺกาทีปสฺสตฺถาย ลงฺกาทีปมุปาคมิฯ

ตสฺส ปน ทีปสฺส มหาคงฺคาย ทกฺขิณปเสฺส อายามโต ติโยชเน ปุถุลโต เอกโยชนปฺปมาเณ มหานาควนุยฺยาเน ยกฺขสมาคมสฺส มเชฺฌ ตสฺส อุปริ มหิยงฺคณถูปสฺส ปติฏฺฐานฏฺฐาเน อากาเสเยว ฐิโต วุฏฺฐิวาตนฺธการํ ทเสฺสตฺวา เตสํ ภยํ อุปฺปาเทสิฯ เต ภเยน อุปทฺทุตา ‘‘กสฺส นุ โข อิมํ กมฺม’’นฺติ อิโต จิโต โอโลเกโนฺต อทฺทสํสุ ภควนฺตํ อากาเส นิสินฺนํฯ ทิสฺวาน ภควนฺตํ อภยํ ยาวึสุฯ เตสํ ภควา อาห?

‘‘สเจ ตุเมฺห อภยํ อิจฺฉถ มยฺหํ นิสชฺชฏฺฐานสฺส โอกาสํ เทถา’’ติฯ สเพฺพปิ เต ตสฺส นิสชฺชฏฺฐานํ อทํสุฯ ภควา นิสชฺชาย โอกาสํ คเหตฺวา เตสํ ภยํ วิโนเทตฺวา เตหิ ทินฺเนน ภุมิภาเค จมฺมขณฺฑํ ปตฺถริตฺวา นิสีทิฯ นิสิโนฺนว ปน ภควา จมฺมขณฺฑํ ปสาเรสิฯ เต ยกฺขา ภีตตสิตา อญฺญตฺถ คนฺตุํ อสหมานา สมนฺตโต สาครตีเร ราสิภูตา อเหสุํฯ สตฺถา คิริทีปํ อิทฺธานุภาเวน อาหริตฺวา ทเสฺสสิฯ เตสุ ตตฺถ ปติฏฺฐิเตสุ ปุน ยถาฏฺฐาเนว ฐเปตฺวา ปตฺถริตจมฺมขณฺฑมฺปิ สํขิปิฯ ตสฺมิํ ขเณ ตโต ตโต เทวา สนฺนิปติํสุฯ เตสํ สมาคเม ธมฺมํ เทเสสิฯ อเนเกสํ ปาณโกฏีนํ ธมฺมาภิสมโย อโหสิฯ สรเณสุ จ สีเลสุ จ ปติฏฺฐิตา อสเงฺขยฺยา อเหสุํฯ สุมนกูเฏ ปน มหาสุมนเทโว โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา อตฺตโน ปูชนียํ ภควนฺตํ ยาจิฯ ภควา เตน ยาจิโต สีสํ ปาณินา ปรามสิตฺวา เกสธาตุํคเหตฺวา ตสฺส อทาสิฯ ทตฺวา จ ปน ลงฺกาทีปํ ติกฺขตฺตุํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ปริตฺตํ กตฺวา อารกฺขํ สํวิธาย ปุน อุรุเวลเมว อาคโตฯ โส ปน เกสธาตุโย สุวณฺณจโงฺคฏเกนาทาย สตฺถุ นิสินฺนฏฺฐาเน นานารตเนหิ วิจิตฺตํ ถูปํ ปติฏฺฐาเปตฺวา อุปริ อินฺทนีลมณิถูปิกาหิ ปิทหิตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปูเชโนฺต วิหาสิฯ ปรินิพฺพุเต ปน ภควติ สาริปุตฺตสฺส อเนฺตวาสิโก สรภู นาม เถโร ขีณาสโว จิตกโต อิทฺธิยา ตถาคตสฺส คีวฏฺฐิํ อาทาย ตสฺมิํ อินฺทนีลมณิถูเป ปติฏฺฐาเปตฺวา เมฆวณฺณปาสาเณหิ ทฺวาทสหตฺถํ ถูปํ การาเปตฺวา คโตฯ ตโต เทวานมฺปิยติสฺสรโญฺญ ภาตา จูฬาภโย นาม กุมาโร ตมพฺภุตํ เจติยํ ทิสฺวา อภิปฺปสโนฺน ตํ ปฏิจฺฉาเทโนฺต ติํสหตฺถํ เจติยํ ปติฏฺฐาเปสิฯ ปุน ทุฏฺฐคามณี อภยมหาราชา ตํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา อสีติหตฺถํ กญฺจุกเจติยํ การาเปสิฯ มหิยงฺคณ ถูปสฺส ปติฏฺฐานาธิกาโร เอวํ วิตฺถารโต เวทิตโพฺพ?

โพธิํ ปตฺวาน สมฺพุโทฺธ โพธิมูเล นราสโภ

นิสีทิตฺวาน สตฺตาหํ ปาฏิหีรํ ตโต อกาฯ

ตโต ปุพฺพุตฺตเร ฐตฺวา ปลฺลงฺกา อีสเก ชิโน

อนิมิเสน เนเตฺตน สตฺตาหํ ตํ อุทิกฺขยิฯ

จงฺกมิตฺวาน สตฺตาหํ จกฺขเม รตนามเย

วิจินิตฺวา ชิโน ธมฺมํ วรํ โส รตนาฆเรฯ

อชปาลมฺหิ สตฺตาหํ อนุโภสิ สมาธิชํ

รเมฺม จ มุจลินฺทสฺมิํ วิมุตฺติสุขมุตฺตมํฯ

ราชายตนมูลมฺหิ สตฺตรตฺตินฺทิวํ วสี

ทนฺตโปโนทกํ สโกฺก อทาสิ สตฺถุโน ตทาฯ

จตุหิ โลกปาเลหิ สิลาปตฺตํ สมาหฏํ จตุกฺกเมกกํ กตฺวา อธิฏฺฐาเนน นายโกฯ

วาณิเชหิ ตทา ทินฺนํ มนฺถญฺจ มธุปิณฺฑิกํ

ตหิํ ปน คเหตฺวาน ภตฺตกิจฺจํ อกา ชิโนฯ

คณฺหึสุ สรณํ ตสฺส ตปุสฺสภลฺลิกา อุโภ

สรณํ อคมุํ เต ตํ สตฺถุ ทินฺนสิโรรุหาฯ

คนฺตฺวาน เต สกํ รฏฺฐํ ถูปํ กตฺวา มโนรมํ

นมสฺสึสุ จ ปูเชสุํ เทฺวภาติโกปาสกาฯ

อิติ โส สตฺตสตฺตาหํ วีตินาเมสิ นายโก?

พฺรหฺมุนา ยาจิโต สตฺถา ธมฺมจกฺกํ ปวตฺติตุํฯ

ตโต พาราณสึ คนฺตฺวา ธมฺมจกฺกํ ปวตฺตยิ

โกณฺฑโญฺญ เทสิเต ธเมฺม โสตาปตฺติผลํ ลภิฯ

พฺรหฺมาโน’ฏฺฐารสโกฏี เทวตา จ อสงฺขิยา

โสตาปตฺติผลํ ปตฺตา ธมฺมจเกฺก ปวตฺติเตฯ

ปโตฺต ปาฏิปเท วโปฺป ภทฺทิโย ทุติเย ผลํ,
ตติเย จ มหานาโม อสฺสชี จ จตุตฺถิยํฯ

เต สเพฺพ สนฺนิปาเตตฺวา ปญฺจ’เม ปญฺจวคฺคิเย,
อนตฺตสุตฺตํ เทเสตฺวา โพธิยคฺค ผเลน เตฯ

โพธึ ปาเปตฺวา ปญฺจาเห ยสเตฺถราทิเก ชเน,
ตโต มคฺคนฺตเร ตึสกุมาเร ภทฺทวคฺคิเยฯ

อุรุเวลํ ตโต คนฺตฺวา อุรุเวลาย สญฺญิตํ,
อุรุเวเลนฺนุญฺญาโต อุรุเวลนาคํ ทมิฯ

ตํ ตํ ทมี ชิโน นาคํ ทมเนน อุราทิคํ,
ตถาคตํ นิมนฺตึสุ ทิสฺวา เต ปาฏิหาริยํฯ

อิเธว วนสณฺฑสฺมึ วิหาเรตฺวา มหามุนี,
อุปฏฺฐาหามเส สเพฺพ นิจฺจภเตฺตน ตํ มยํฯ

อุรุเวลกสฺสปสฺส มหายเญฺญ อุปฏฺฐิเต,
ตสฺส’ตฺตโน นาคมเน อิจฺฉาจารํ วิชานิยฯ

อุตฺตรกุรุโต ภิกฺขํ หริตฺวา ทิปทุตฺตโม,
อโนตตฺตทเห ภุตฺวา สายนฺห สมเย สยํฯ

โพธิโต นวเม มาเส ผุสฺสปุณฺณมิยํ ชิโน,
ลงฺกาทีปํ วิโสเธตุํ ลงฺกาทีปมุปาคมิฯ

ยเกฺข ทมิตฺวา สมฺพุโทฺธ ธาตุํ ทตฺวาน นายโก,
คนฺตฺวาน อุรุเวลํ โส วสี ตตฺถ วเน ชิโนฯ

ปฐมคมนกถา สมตฺตาฯ

ทุติยคมเน ปน โพธิโต ปญฺจเม วเสฺส เชตวนมหาวิหาเร วสโนฺต จูโฬทร'มโหทรานํ มาตุลภาคิเนยฺยานํ นาคานํ มณิปลฺลงฺกํ นิสฺสาย สงฺคามํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ ทิสฺวา สยํ ปตฺตจีวรมาทาย จิตฺตมาสสฺส กาฬปเกฺข อุโปสถทิวเส นาคทีปํ คนฺตฺวา เตสํ สงฺคามมเชฺฌ อากาเส นิสิโนฺน อนฺธการํ อกาสิฯ เต อนฺธการาภิภูเต สมสฺสาเสตฺวา อาโลกํ ทเสฺสตฺวา อตฺตโน สรณภูตานํ เตสํ สามคฺคิกรณตฺถํ ผลภริตรุกฺขํ จาเลโนฺต วิย ธมฺมํ เทเสสิฯ เต อุโภปิ ธเมฺม ปสีทิตฺวา ตมฺปิ ปลฺลงฺกํ ตถาคตสฺส อทํสุฯ ภควา ปลฺลเงฺก นิสิโนฺน ทิพฺพนฺนปาเนหิ สนฺตปฺปิโต ภตฺตานุโมทนํ กตฺวา อสีติโกฏิโย นาเค สรเณสุ จ สีเลสุ จ ปติฏฺฐาเปสิฯ ตสฺมิํ สมาคเม มโหทรสฺส มาตุโล มณิอกฺขิโก นาม นาคราชา ภควนฺตํ ปุน กลฺยาณิเทสมาคมนตฺถํ อยาจิฯ ภควา ปน ตุณฺหีภาเวน อธิวาเสตฺวา ''เชตวนเมว คโตฯ

เอวญฺหิ โส นาคทีปํ อุเปโต,
มาราภิภุ สพฺพวิทุ สุเมโธ;
ทเมตฺว นาเค กรุณายุเปโต,
คนฺตฺวา วสี เชตวเน มุนิโนฺทฯ

ทุติยคมนกถา สมตฺตาฯ

ตติยคมเน ปน โพธิโต อฏฺฐเม วเสฺส เชตวนมหาวิหาเร วิหรโนฺต ภควา? ''มม ปรินิพฺพานโต ปจฺฉา ตมฺพปณฺณิทีเป สาสนํ ปติฏฺฐหิสฺสติ, โส ทีโป พหุ ภิกฺขุภิกฺขุนีอุปาสโกปาสิกาทิ อริยคณเสวิโต กาสาวปโชฺชโต ภวิสฺสติ, มยฺหํ จตุนฺนํ ทาฐาธาตูนํ อนฺตเร เอกา ทาฐา จ ทกฺขิณอกฺขธาตุ จ นลาฏธาตุ จ รามคามวาสีหิ ลโทฺธ เอกโกฏฺฐาโส จ อเญฺญ พหุสรีรธาตุ จ เกสธาตุโย จ ตเตฺถว ปติฏฺฐหิสฺสนฺติ อเนกานิ สงฺฆารามสหสฺสานิ จฯ พุทฺธธมฺมสงฺฆรตเน ปติฏฺฐิตสโทฺธ มหาชโน ภวิสฺสติฯ ตสฺมา ลงฺกาทีปํ คนฺตฺวา ตตฺถ สมาปตฺติํ สมาปชฺชิตฺวา อาคนฺตุํ วฏฺฏตี ''ติ จิเนฺตตฺวา อานนฺทเตฺถรํ อามเนฺตสิ? ''อานนฺท จตุปฏิสมฺภิทปฺปตฺตานํ ปญฺจสตมหาขีณาสวานํ ภิกฺขูนํ ปฏิเวเทสิฯ อเมฺหหิ สทฺธิํ คนฺตพฺพ ''นฺติฯ อานนฺทเตฺถโร กปิลวตฺถุโกฬิย นครวาสีนํ ปญฺจสตมหาขีณาสวานํ ภิกฺขูนํ ปฏิเวเทสิฯ เต ปฏิเวทิตา ปญฺจสตขีณาสวา ปตฺตจีวรธารา หุตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อญฺชลิํ ปคฺคยฺห นมสฺสมานา อฏฺฐํสุฯ สตฺถุโน ปน สลลาย นาม คนฺธกุฏิยา อวิทูเร รตฺตเสตนีลุปฺปลกุมุทปทุมปุณฺฑรีกสตปตฺตสหสฺสปตฺตชลเชหิ โสคนฺธิก นานาปุเปฺผหิ สญฺจนฺนา,สุภโสปานา, ปสาทิตสมติตฺติกกากเปยฺยสุรมณียสีตลมธุโรทกา สุผุลฺลปุปฺผผลธาริต นานาวิธวิจิตฺตสาลสลลจมฺปกาโสกรุกฺขานาครุกฺขาทีหิ สุสชฺชิตภูมิปเทสา อจฺจนฺตรมณิยา โปกฺขรณี อตฺถิฯ ตตฺถ อธิวโตฺถ มหานุภาโว สุมโนนาม นาคราชา โสฬสสหสฺสมตฺตาหิ นาคมาณวิกาหิ ปริวุโต มหนฺตํ สิริสมฺปตฺติํ อนุภวมาโน ตถาคตสฺส รูปโสภคฺคปฺปตฺตํ อตฺตภาวํ โอโลเกตฺวา มหนฺตํ สุขโสมนสฺสํ อนุภวมาโน อตฺตโน มาตรํ นนฺทนาคมานวิกํ ครุฏฺฐาเน ฐเปตฺวา ตสฺสา เวยฺยาวจฺจํ กุรุมาโน ตสฺมิํเยว โปกฺขรณิํ อชฺฌาวสติฯ สตฺถา ปน อตฺตโน คมนํ สํวิธานานนฺตเร สุมนํ นาคราชานํ อวิทุเร ฐิตํ อามเนฺตตฺวา สปริวาโร อาคจฺฉา หีติ อาหฯ โส สาธุติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา อตฺตโน ปริวาเร ฉโกฏิมเตฺต นาเค คเหตฺวา สุปุปฺปิตจมฺปกรุกฺขํ ตถาคตสฺส สูริยรํสินิวารณตฺถํ ฉตฺตํ กตฺวา คณฺหิฯ อถ ภควา รวิรสฺมิปตฺถฏสุวณฺณปพฺพโต วิย วิโรจมาโน อตฺตโน ปตฺตจีวรมาทาย อา

กาสํ อพฺภุคฺคญฺฉิฯ สตฺถารํ ปริวาเรตฺวา ฐีตา เต ปญฺจสตขีณาสวาปิ สกํ สกํ ปตฺตจีวรมาทาย อากาสํ อุคฺคนฺตฺวา สตฺถารํ ปริวารยึสุฯ สตฺถา ปญฺจสตขีณาสวปริวุโต วิสาขปุณฺณมุโปสถทิวเส กลฺยาณิยํ คนฺตฺวา มหารเห มณฺฑปมเชฺฌ ปญฺญตฺตวร พุทฺธาสเน ปญฺจสตขีณาสวปริวุโต หุตฺวา นิสีทิฯ

อถ มณิอกฺขิโก นาม นาคราชา พุทฺธปมุขํ ภิกฺขุ สงฺฆํ อเนเกหิ ทิเพฺพหิ ขชฺชโภเชฺชหิ สนฺตเปฺปตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ สตฺถา ตสฺส ภตฺตานุโมทนํ กตฺวา สุมนกุเฏ ปทลญฺฉนํ ทเสฺสตฺวา ตสฺมึ ปพฺพตปาเท อเนกปาทปากิณฺณภูมิปฺปเทเส นิสีโนฺน ทิวาวิหารํ กตฺวา ตโต วุฏฺฐาย ทีฆวาปิเจติยฏฺฐาเน สมาปตฺตึ สมาปชฺชิฯ มหาปถวี อุทกปริยนฺตํ กตฺวา สตวารํ สหสฺสวารํ สงฺกมฺปิฯ ตตฺถ มหาเสนํ นาม เทวปุตฺตํ อารกฺขตฺถาย นิวเตฺตตฺวา ตโต วุฏฺฐาย มหาถูปฏฺฐาเน ตเถว สมาปตฺตึ สมาปชฺชิฯ มหาปถวิ ตเถว กมฺปิฯ ตตฺราปิ วิสาลรูป เทวปุตฺตํ อารกฺขํ คณฺหนตฺถาย ฐเปตฺวา ตโต วุฏฺฐาย ถูปาราม เจติยฏฺฐาเน ตเถว นิโรธสมาปตฺตึ สมาปชฺชิฯ มหาปถวี ตเถว กมฺปิฯ ตตฺถ จ ปถวิปาล เทวปุตฺตํ อารกฺขตฺถายฯ นิวเตฺตตฺวา ตโต วุฏฺฐาย มริจวฏฺฏิเจติยฏฺฐานํ คนฺตฺวา ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ สมาปตฺตึ อปฺปยิฯ ปถวิ ตเถว กมฺปิฯ ตสฺมึ ฐาเน อินฺทกเทวปุตฺตํ อารกฺขํ คณฺหนตฺถาย ฐเปสิฯ ตโต วุฏฺฐาย กาจรคามเจติยฏฺฐาเน ตเถว สมาปตฺตึ สมาปชฺชิฯ ปถวิ ตเถว กมฺปิฯ (ตสฺมึ ฐาเน มหาโฆส เทวปุตฺตํ อารกฺขํ คณฺหนตฺถาย นิยฺยาเทสิ) เอตสฺมึ มหาเจติยฏฺฐาเน มหาโฆสํ นาม เทวปุตฺตํ อารกฺขํ คหณตฺถาย นิวเตฺตตฺวา ตโต วุฏฺฐาย ติสฺสมหาวิหารเจติยฏฺฐาเน ตเถว สมาปตฺตึ สมาปชฺชิฯ ปถวิ ตเถว กมฺปิฯ ตตฺถ มณิเมขลํ นาม เทวธีตรํ อารกฺขํ คาหาเปตฺวา ตโต นาคมหาวิหารเจติยฏฺฐาเน ตเถว สมาปตฺตึ สมาปชฺชิฯ ปถวิ ตเถว กมฺปิฯ ตสฺมิมฺปิ มหินฺทํ นาม เทวปุตฺตํ อารกฺขํ คหณตฺถาย ฐเปสิฯ ตโต วุฏฺฐาย มหาคงฺคาย ทกฺขิณทิสาภาเค เสรุ นาม ทหสฺส อเนฺต วราห นาม โสณฺฑิมตฺถเก อติมโนรมํ อุทกพุพฺพุฬเกลาสกูฏปฏิภาคํ เจติยํ ปติฏฺฐหิสฺสตี’ติ ปญฺจสตขีณาสเวหิ สทฺธึ นิโรธสมาปตฺตึ สมาปชฺชิฯ พหลฆนมหาปถวิ ปริพฺภมิตกุมฺภการจกฺกํ วิย ปภินฺนมทมหา หตฺถินาคสฺส กุญฺจนาทกรณํ วิย อุจฺฉุโกฏฺฏน ยนฺต-มุขสโทฺท วิย (จ) สตวารํ สหสฺสวารํ นทมานา โสมนสฺสปฺปตฺตา วิย สกลลงฺกาทีปํ อุนฺนาทํ กุรุมานา สํกมฺปิฯ ตโต วุฏฺฐาย สุมนนาครโญฺญ หเตฺถสุ ฐิต จมฺปกรุกฺขโต ปุปฺผานิ อาทาย ตตฺถ ปูเชตฺวา ปุนปฺปุนํ ตํ โอโลเกสิฯ โส สตฺถารํ วนฺทิตฺวา มยา ภเนฺต กึ กตฺตพฺพนฺติ ปุจฺฉิฯ อิมสฺส ฐานสฺส อารกฺขํ กโรหีติ อาหฯ โส ตํ สุตฺวา ภเนฺต ตุมฺหากํ คนฺธกุฏึ มม อารกฺขํ กโรนฺตสฺส รูปโสภคฺคปฺปตฺตํ อสีตฺยานุพฺยญฺชนพฺยามปฺปภาทฺวตฺตึสมหาปุริสลกฺขณวิจิตฺตํ ทสฺสนานุตฺตริยภูตํ ปสฺสนฺตสฺส มโนสิลาตเล สีหนาทํ นทโนฺต ตรุณสีโห วิย คชฺชโนฺต ปาวุสฺสกมหาเมโฆ วิย อากาสคงฺคํ โอตรโนฺต วิย รตนทามํ คเนฺถโนฺต วิย จ อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ สวนียสรํ วิสฺสเชฺชตฺวา พฺรมฺหโฆสํ นิจฺฉาเรโนฺต นานานเยหิ วิจิตฺตกถํ กถยมานานํ สวนานุริตฺตยภูตํ สํสารณฺณ วนิมุคฺคานํ ตารณสมตฺถํ มธุร ธมฺมเทสนํ สุณนฺตสฺส, ญาณิทฺธิยา โกฏิปฺปเตฺต สาริปุตฺต โมคฺคลฺลานาทโย อสีติมหาสาวเก ปสฺสนฺตสฺส, ตเตฺถว มยฺหํ วสนํ รุจฺจติฯ น สโกฺกมิ อญฺญตฺถ ตุเมฺหหิ วินา วสิตุนฺติ อาหฯ ภควา ตสฺส กถํ สุตฺวา นคราช, อิมํ ปเทสํ ตยา จิรํ วสิตฏฺฐานํฯ กกุสนฺธสฺส ภควโต ธาตุ อิมสฺมึเยว ฐาเน ปติฏฺฐิตา, ตฺวเมว ตสฺมึ กาเล วรนิโทฺท นาม นาคราชา หุตฺวา ตสฺสา ธาตุยา อารกฺขํ คเหตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปูชํ กโรโนฺต จิรํ วิหาสิฯ ปุน โกณาคมนสฺส ภควโต ธาตุ อิมสฺมึเยว ฐาเน ปติฏฺฐิตา ตฺวเมว ตสฺมึ กาเล ชยเสโน นาม เทวปุโตฺต หุตฺวา ตสฺสา ธาตุยา อารกฺขํ คเหตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปูชํ กตฺวา ตเตฺถว จิรํ วิหาสิฯ ปุน กสฺสปสฺส ภควโต ธาตุ อิมสฺมึเยว ฐาเน ปติฏฺฐิตาฯ ตฺวเมว ตสฺมึ กาเล ทีฆสาโล นาม นาคราชา หุตฺวา ตาย ธาตุยา อารกฺขํ คเหตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปูชํ กโรโนฺต วิหาสิฯ มยิ ปน ปรินิพฺพุเต กากวณฺณติสฺสมหาราชา มยฺหํ นลาฏธาตุํ อิมสฺมึเยว ฐาเน ปติฏฺฐาเปสฺสติ, ตสฺ

มา ตฺวํ อิมสฺส ฐานสฺส อารกฺขํ กโรหีติ วตฺวา ปญฺจสีเลสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา ปญฺจสตขีณาสเวหิ สทฺธึ เจติยฏฺฐานํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ตฺวํ อปฺปมโตฺต โหหีติ วตฺวา อากาสํ อุปฺปติตฺวา เชตวนเมว คโตฯ

ตสฺส ปน นาครโญฺญ มาตา อินฺทมานวิกา นาม อาคนฺตฺวา ตถาคตํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ ฐิตา, ภเนฺต มม ปุโตฺต สุมโน นาม นาคราชา กุหินฺติ อาหฯ ตว ปุโตฺต ตมฺพปณฺณิทีเป มหาวาลุกคงฺคาย ทกฺขิณภาเค เสรุ นาม ทหสฺส สมีเป วราห นาม โสณฺฑิยํ สมาธิ อปฺปิตตฺตา อตฺตโน ปริวาเร ฉโกฏิมเตฺต นาเค คเหตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ภเนฺต อิโต ปฏฺฐาย ตุมฺหากํ ทสฺสนํ ทุลฺลภํ, ขมถ เมติ อจฺจยํ เทเสตฺวา มหตึ นาคสมฺปตฺตึ คเหตฺวา ปุตฺตสฺส สุมนนาคราชสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา มหตึ อิสฺสริยสมฺปตฺตึ อนุภวนฺติ ตเตฺถว อารกฺขํ คเหตฺวา จิรํ วิหาสิฯ

มหาปโญฺญ มหาสโทฺธ มหาวีโร มหาอิสิ,
มหาพเลน สมฺปโนฺน มหนฺตคุณภุสิโต;
คนฺตฺวาน ตมฺพปณฺณึ โส สตฺตานุทฺทยมานโส,
คนฺตฺวา นาควรํ ทีปํ อคา เชตวนํ วิทุฯ

อติสยมติสาโร สารทานํ กโรโนฺต,
อติอธิรมณิโย สพฺพโลเกกเนโตฺต;
อติคุณธรณีโย สพฺพสเตฺต ตมคฺคํ,
อติวิปุลทโย ตาเนตฺมาคา สุทีปํฯ

ตติยคมนกถา สมตฺตาฯ

อิติ อริยชนปสาทนตฺถาย กเต ธาตุวํเส ตถาคตสฺส คมนํ นาม ปฐโม ปริเจฺฉโทฯ

อาคนฺตฺวา ตมฺพปณฺณึ โส สตฺตานุทฺทยมานโส

ปุน คนฺตฺวา นาคทีปํ อคา เชตวนํ วรํ

อติสยมติสาโร สารทาเนก รโตฺต

อติธิติรมณิโย สพฺพโลเกกเนโตฺต

อติคุณรมณียํ สพฺพสเนฺตกมคฺคํ

อติวิปุลทยตฺตา ลงฺกมาคา สุทีปํ

อิติ สีหฬภาสาย กเต ธาตุวํเส ทิสฺสเตฯ

๒. ปรินิพฺพานกถา

สตฺถา ปน ตโต ปญฺจจตฺตาลีสวสฺสานิ ติปิฏกปริยตฺติธมฺมํ เทเสตฺวา เวเนยฺยชเน สํสารโต จตุอริยมคฺคผลปฏิลาภวเสน อุทฺธาเรตฺวา นิพฺพาเน ปติฏฺฐาเปตฺวา ปจฺฉิเม กาเล เวสาลินครํ อุปนิสฺสาย จาปาลเจติยํ นิสฺสาย วิหรนฺโต มาเรน ปรินิพฺพานตฺถาย อาราธิโต สโต สมฺปชาโน อายุสงฺขาเร วิสฺสชฺชสิฯ ตสฺส วิสฺสฏฺฐภาวํ อานนฺทเยว อญฺญาสิฯ อโญฺญ โกจิปิ ชานนฺโต นาม นตฺถิฯ ตสฺมา ภิกฺขุสงฺฆมฺปิ ชานาเปสฺสามีติ เชตวนมหาวิหารํ คนฺตฺวา สพฺพํ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขเว ตถาคตสฺส น จิรเสฺสว ติณฺณํ มาสานํ อจฺจเยน ปรินิพฺพานํ ภวิสฺสติ, ตุเมฺห สตฺตตึสโพธิ ปกฺขิยธเมฺมสุ สมคฺคา หุตฺวา เอกีภาววา โหถ, ตุเมฺห วิวาทํ มา กโรถฯ อปฺปมาเทน ติโสฺส สิกฺขา สมฺปาเทถาติ วตฺวา ปุน ทิวเส เวสาลิยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตา ปฏิกฺกมิตฺวา ภณฺฑคามํ คโตฯ ภณฺฑคามโต หตฺถิคามํ หตฺถิคามโต อมฺพคามํ อมฺพคามโต ชมฺพุคามํ ชมฺพุคามโต นิโคฺรธคามํ นิโคฺรธคามโต โภคนครํ โภคนครโต ปาวานครํ ปาวานครโต กุสินารานครํ ปโตฺตฯ ตตฺถ ยมกสาลานมนฺตเร ฐิโต อานนฺทเตฺถรํ อามเนฺตตฺวา อุนฺตรสีสกํ กตฺวา มญฺจกํ ปญฺญาเปหิ กิลโนฺตสฺมิ อานนฺท นิปชฺชิสฺสามิ’ติ อาหฯ ตํ สุตฺวา อานนฺทเตฺถโร อุตฺตรสีสกํ กตฺวา มญฺจกํ ปญฺญาเปตฺวา จตุคฺคุณํ สงฺฆาฏึ อตฺถริตฺวา ปญฺจจตฺตาลีสวสฺสานิ อสยิตพุทฺธเสยฺยํ สยโนฺต ทกฺขิณปเสฺสน สโต สมฺปชาโน อนุฏฺฐานสญฺญํ มนสิกริตฺวา สีหเสยฺยํ กเปฺปสิฯ

อตีตมทฺธาน ภเว จรโนฺต,
อนนฺตสเตฺต กรุณายุเปโต;
กตฺวาน ปุญฺญานิ อนปฺปกานิ,
ปโตฺต สิวํ โลกหิตาย นาโถฯ

เอวํ หิ โส ทสพโลปิ วิหีนถาโม,
ยมสฺส สาลาน นิปชฺชิ มเชฺฌ;
กตฺวาน สญฺญญฺหิ อนุฏฺฐหานํ,
ส อิทฺธิมา มารมุขํ ปวิโฏฺฐฯ

ตสฺมึ ขเณ สมกสาลา สุปุปฺผิตา อเหสุํฯ น เกวลํ ยมกสาลาเยว สุปุปฺผิตา, อถ โข ทสสหสฺสี โลกธาตุ จกฺกวาเฬสุ สาลรุกฺขาปิ ปุปฺผิตาฯ น สาลรุกฺขาเยว สุปุปฺผิตา, อถ โข ยํ กิญฺจิ ปุปฺผุปคผลูปค รุกฺขชาตํ สพฺพมฺปิ ปุปฺผญฺจ ผลญฺจ คณฺหิฯ ชเลสุ ชลปทุมานิ ถเลสุ ถลปทุมานิ ขเนฺธสุ ขนฺธปทุมานิ สาขาสุ สาขาปทุมานิ ลตาสุ ลตาปทุมานิ อากาเส โอลมฺพปทุมานิ ปิฏฺฐิปาสาเณ หินฺทิตฺวา สตปตฺตปทุมานิ สุปุปฺผิตานิ อเหสุํฯ ปถวิโต ยาว พฺรหฺมโลโก ตาว ทสสหสฺสิ จกฺกวาฬา เอกมาลาคุณา วิย อเหสุํฯ เทวา อากาสโต ทิพฺพมนฺทารวปาริจฺฉตฺตกโกวิฬารปุปฺผานิ จ จนฺทนจุณฺณานิ จ สมากิรนฺติฯ ทิพฺพตุริยสงฺคิติโย จ อนฺตลิเกฺข ปวตฺตนฺติฯ อเนกานิ อจฺฉริยสหสฺสานิ อเหสุํฯ เอวํ ปูชาวิเสเส ปวตฺตมาเน ปฐมยาเม สุภทฺทปริพฺพาชกํ วิเนตฺวา มชฺฌิมยาเม ทสสหสฺสิ โลกธาตุ เทวตานํ อนุสาสิตฺวา ปจฺฉิมยามาวสาเน ปฐมชฺฌานํ สมาปชฺชิตฺวา ตโต วุฏฺฐาย ทุติยชฺฌานํ จตุตฺถชฺฌานํ สมาปชฺชิฯ ตโต วุฏฺฐาย อากาสานญฺจายตนํ วิญฺญาณญฺจายตนํ อากิญฺจญฺญายตนํ เนวสญฺญานาสญฺญายตนํ สมาปชฺชิตฺวา ตโต วุฏฺฐาย นิโรธสมาปตฺตึ สมาปชฺชิฯ ตโต วุฏฺฐาย ปฐมชฺฌานํ ทุติยชฺฌานํ ตติยชฺฌานํ จตุตฺถชฺฌานญฺจ สมาปชฺชิฯ ตโต วุฏฺฐาย เอตฺถนฺตรโต อนุปาทิเสสนิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายิฯ

มหาโมหตมํ หนฺตฺวา สตฺตานํ หทยสฺสิตํ,
รวีว โชตมาโน โส โลกสฺส อนุกมฺปโก;
วสฺสานิ ปญฺจตาลีสํ กตฺวา สตฺตหิตํ พหุํ,
อธุนา อคฺคิกฺขโนฺธว ปรินิพฺพายิ โส ชิโนฯ

เอวํ ปน ภควติ ปรินิพฺพุเต วิสฺสกมฺมเทวปุตฺโต ตถาคตสฺส สรีรปฺปมาณํ วรโทณิํ รตเนหิ มาเปตฺวา วิสุทฺธกปฺปาเสหิ ตถาคตสฺส สรีรํ เวเฐตฺวา รตนโทณิยํ ปกฺขิปิตฺวา คนฺธเตเลหิ ปูเรตฺวา อปราย โทณิยา ปิทหิตฺวา สพฺพคนฺธทารุจิตกํ กตฺวา เยภุเยฺยน เทวตาโย โลหิตจนฺทนฆฎิกาโย อาทาย จิตกายํ ปกฺขิปิตฺวา อคฺคิํ คาหาเปตุํ นาสกฺขิํสุฯ กสฺมา? มหากสฺสปเตฺถรสฺส อนาคตตฺตาฯ โส อายสฺมา มหากสฺสปเตฺถโร เยภุเยฺยน พหุนฺนํ เทวานํ ปิโย มนาโปฯ เถรสฺส หิ ทานํ ทตฺวา สเคฺค นิพฺพตฺตานํ ปมาโณ นาม นตฺถิฯ ตสฺมา เทวตา ตสฺมิํ สมาคเม อตฺตโน กุลูปคเตฺถรํ อทิสฺวา อมฺหากํ มหากสฺสปเตฺถโร กุหินฺติ โอโลเกนฺต อตฺตโน ปริวาเรหิ ปญฺจมเตฺตหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธิํ มคฺคํ ปฏิปโนฺนติ ญตฺวา ยาว เถโร อิมสฺมิํ น สมฺปโตฺต จิตกํ ตาว น ปชฺชลตฺติ อธิฎฺฐหิํสุฯ ตสฺมิํ กาเล เถโร เยภุเยฺยน เตรสธุตงฺคธเรหิ ปญฺจมเตฺตหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธิํ อาคนฺตฺวา จิตกํ ติกฺขตฺตุํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ปาทปเสฺส ฐิโต, ภเนฺต ตุมฺหากํ ทสฺสนตฺถาย อิโต กปฺปสตสหสฺสมตฺถเก ปทุมุตฺตรสตฺถุโน ปาทมูเล อภินีหารโต ปฎฺฐาย อวิชหิตฺวา อาคโตฯ อิทานิ เม อวสานทสฺสนนฺติ ปาเท คเหตฺวา วนฺทิตุํ อธิฎฺฐาสิฯ

มหากสฺสปเถโร โส ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโต;
เอกํสํ จีวรํ กตฺวา ปคฺคเหตฺวาน อญฺชลิํฯ

ปทกฺขิณญฺจ ติกฺขตฺตุํ กตฺวา ฐตฺวา ปทนฺติเก;
ปติฎฺฐหนฺตุ สีเส เม ชินปาเทติ’ธิฎฺฐหิฯ

สหาธิฎฺฐานํ จิตกา ทุสฺสานิ จ วิภินฺทิย;
นิกฺขมิํสุ ตทา ปาทา ฆนมุโตฺตว จนฺทิมาฯ

อุโห หเตฺถหิ ปคฺคยฺห ฐเปตฺวา อตฺตโน สิเร;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท ขมาเปตฺวา วิสชฺชยีฯ

ปุณฺณจโนฺท ยถา อพฺภํ จิตกํ ปาวิสิ ตทา;
อิทํ อเจฺฉรกํ ทิสฺวา รวํ รวิ มหาชโนฯ

อุฎฺฐหิตฺวาน ปาจีนา วโนฺท อตฺถงฺคโต ยถา;
ปาเท อนฺตรธายเนฺต อโรทิํสุ มหาชนาฯ

ตทา มลฺลราชาโน ภควโต สรีรกิจฺจํ กริสฺสามาติ วตฺวา นานาวตฺถาภรณานิ นิวาเสตฺวา ปริวารยิํสุฯ ตโต ราชาโน มนุสฺสา จ อคฺคิํ ทาตุํ อารหิํสุฯ ตทา สโกฺก? มยิ ปน ปรินิพฺพุเต สโกฺก เทวราชา มณิโชติรสํ ปสาเรตฺวา นิกฺขนฺตอคฺคินา มม สรีรกิจฺจํ กริสฺสติฯ มณิอคฺคิโน อวสาเน มนุสฺสา อคฺคิํ กริสฺสนฺติติฯ เอวํ พุทฺธวจนํ ปริภาเวตฺวา นิกฺขตฺตุํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ภควโต สรีรกิจฺจํ กตฺวา สมนฺตโต อุฎฺฐหตฺติ อธิฎฺฐหิฯ

ตสฺมิํ ขเณ สยเมว จิตกํ อคฺคิ คณฺหิฯ สรีรํ ปน ภควโต ฌายามานํ ฉวิจมฺมมํสนหารุอฎฺฐิอฎฺฐิมิญฺชํ อเสเสตฺวา สุมนมกุฬมุตฺตาราสิสทิสเมว ธาตุโย อวเสสา อเหสุํฯ

ปรินิพฺพุตกาเลปิ สกลํ กลุนํ อหุ;
ปริเทโว มหา อาสิ มหี อุทฺริยนํ ยถาฯ

เทวตายานุภาเวน สตฺถุโน จิตโก สยํ;
ตโต เอกปฺปหาเรน ปชฺชลิตฺถ สมนฺตโตฯ

ยญฺจ อพฺภนฺตรํ ทุสฺสํ ยํ ทุสฺสํ สพฺพพาหิรํ
ทฺเสส เทฺวว น ฌายึสุ เตสํ ทุสฺสานมนฺตเร;

ยถา นิรุทฺธเตลสฺส น มสี น จ ฉาริกา;
เอวมสฺส น ทิสฺสติ พุทฺธคตฺตสฺส ฌายโตฯ

สุมนมกุฬสภาวา จ โธตมุตฺตาภเมว จ;
สุวณฺณวณฺณสํกาสา อวสิสฺสํสุ ธาตุโยฯ

ทาฐา จตโสฺส อุณฺหีสํ อกฺขกา เทฺว จ สตฺติมา;
น วิกิณฺณา ตโต เสสา วิปฺปกิณฺณาว ธาตุโยฯ

อโหสิ ตนุกา ธาตุ สาสปพีชมตฺติกา;
ธาตุโย มชฺฌิมา มเชฺฌภินฺนตณฺฑุลมตฺติกาฯ

ธาตุโย มหติ มเชฺฌ ภินฺนมุคฺคปฺปมาณิกา;
ธาตุวณฺณา ตโย อาสุํ พุทฺธาธิฏฺฐานเตชสาฯ

สาริปุตฺตสฺส เถรสฺส สิโสฺส สรภุนามโก;
อาทาย ชินคีวฏฺฐึ จิตกาโตว ธาตุ โสฯ

สทฺธึ สิสฺสสหเสฺสน เจติเย มหิยงฺคเณ;
ฐเปตฺวา เจติยํ กตฺวา กุสินารมคา มุนิฯ

ฉฬภิโญฺญ วสิปฺปโตฺต เขโม การุณิโก มุนิ;
สหสา จิตกาโตว วามทาฐํ สมคฺคหีฯ

อากาสโต ปติตฺวาปิ นิกฺขมิตฺวาปิ สาลโต;
สมนฺตโตมฺพุมุคฺคนฺตฺวา นิพฺพาเปสุํ ชลานลํฯ

มลฺลราชคณา สเพฺพ สพฺพคโนฺธทเกน ตํ;
จิตกํ โลกนาถสฺส นิพฺพาเปสุํ มเหสิโนฯ

เอวํ ปน สพฺพโลเก กรุณาธิโก สมฺมาสมฺพุโทฺธ เวสาขปุณฺณมุโปสเถ องฺคารทิวเส ปรินิพฺพุโตฯ เทวมนุสฺสานํ สงฺคหกรณตฺถาย ยมกสาลานมนฺตเร จิตกํ สตฺตรตฺตินฺทิวํ วสีฯ ตโต วีสํ หตฺถสติกสฺส อุปริ สตฺตรตฺตินฺทิวํ วสิฯ ยาว อคฺคิปรินิพฺพาปนํ สตฺตรตฺตินฺทิวํ โหติฯ

ตโต สตฺตทิวสานิ กุสินารายํ มลฺลราชปุเตฺตสุ คโนฺธทเกน จิตกํ นิพฺพาปยมาเนสุ สาลรุกฺขโต อุทกธารา นิกฺขมิตฺวา จิตกํ นิพฺพาปยึสุฯ ตโต ทสพลสฺส ธาตุโย สุวณฺณจโงฺคฏเก

ปกฺขิปิตฺวา อตฺตโน นคเร สนฺถาคาเร ฐเปตฺวา สตฺติปญฺชรํ กตฺวา ธนุปาการเหิ ปริกฺขิปาเปตฺวา สตฺตาหํ นจฺจคีตวาทิตคนฺธมาลาทีหิ มลฺลราชปุตฺตา สกฺการํ กรึสุฯ

ตโต เต มลฺลราชาโน รมฺมํ เทวสโภปมํ;
สพฺพถา มณฺฑยิตฺวาน สนฺถาคารํ ตโต ปนฯ

มคฺคํ อลงฺกริตฺวาน ยาว มกุฏเจติยา;
หตฺถิกฺขนฺเธ ฐเปตฺวาน เหมโทณึ สธาตุกํฯ

คนฺธาทีหิปิ ปูเชตฺวา กีฬนฺตา สาธุกีฬิตํ;
ปเวเสตฺวาน นครํ สนฺถาคาเร มโนรเมฯ

ทสภูมสฺมึ ปลฺลงฺเก ฐเปตฺวา ชินธาตุโย;
อุสฺสยุํ เต ตทา ฉตฺต สนฺถาคารสมนฺตโตฯ

หตฺถีหิ ปริกฺขิปาเปสุํ ตโต อเสฺส ตโต รเถ,
อโญฺญ’ญฺญํ ปริวาเรตฺวา ตโต โยเธ ตโต ธนุ;
อิติ ปริกฺขิปาเปสุํ สมนฺตา โยชนํ กมา,
ตทา นเจฺจหิ คีเตหิ วาทิเตหิ จ ปูชยุํฯ)

ปรินิพฺพานกถา สมตฺตาฯ

ตโต ภควโต ปรินิพฺพุตภาวํ สุตฺวา อชาตสตฺตุ มหาราชา โกสินารกานํ มลฺลานํ สาสนํ เปเสสิฯ อหมฺปิ ขตฺติโย ภควาปิ ขตฺติโย สตฺถุโน สรีรธาตูนํ ถูปญฺจ มหญฺจ กโรมีติฯ เตเนว อุปาเยน เวสาลิยํ ลิจฺฉวิราชาโน จ กปิลวตฺถุมฺหิ สกฺยราชาโน จ อลฺลกปฺปเก พุลโย จ รามคามเก โกฬิยา จ เวฐทีปเก พฺราหฺมโณ จ ปาวายํ ปาเวยฺยกา จ สาสนํ เปเสตฺวา สเพฺพ เอกโต หุตฺวา โกสินารเกหิ สทฺธึ วิวาทํ อุปฺปาเทสุํฯ เตสํ ปน อาจริโย โทฺรณพฺราหฺมโณ นามฯ โส เตสํ? มา โภโนฺต วิคฺคหวิวาทํ กโรถ, อมฺหากํ ภควา ขนฺติวาทีเยวาติ วตฺวา ตาทิสสฺส จ ขนฺติเมตฺตานุทฺทยสมฺปนฺนสฺส สรีรภาเค กลหํ กาตุํ อยุตฺตนฺติ อาหฯ

(ราชา อชาตสตฺตุ จ ลิจฺฉวี จ นราธิปา;
สกฺยา จ อลฺลกปฺปา จ โกฬิยาปิ จ รามเกฯ

พฺราหฺมโณ เวฐทีโป จ มลฺลปาเวยฺยกาปิ จ;
มลฺลา จ ธาตุ อตฺถาย อญฺญมญฺญํ วิวาทยุํฯ

เอวํ สเนฺต ตทา โทโณ พฺราหฺมโณ เอตทพฺรวี;
สุณนฺตุ โภโนฺต เม วาจํ หิตมตฺถุปสํหิตํฯ

ขนฺติวาที อิสิกาเล ธมฺมปาลกุมารเก;
ฉทฺทเนฺต ภูริทเตฺต จ จเมฺปเยฺย สงฺขปาลเกฯ

มหากปิชาตกาเล อมฺหากํ โลกนายโก;
โกปํ อกตฺวา อเญฺญสุ ขนฺติเมว อกา ชิโนฯ

สิฏฺฐาสิเฏฺฐ สุเข ทุเกฺข ลาภาลาเภ ยสายเส;
ตาที ลกฺขณสมฺปนฺน ขนฺติวาเทสุ กา กถาฯ

เอวํ ภวตํ วิวาเท สมฺปหาโร น สาธุโก;
สเพฺพว สหิตา โหถ สมคฺคา โมทมานกาฯ

ตถาคตสฺส สารีรํ อฏฺฐภาคํ กโรมเส;
ถูปา วิตฺถาริตา โหนฺตุ ปสนฺนา หิ พหุชฺชนาฯ

เตน หิ วิภเชหิ ตฺวํ อฏฺฐภาคนฺตุ พฺราหฺมณ;
ถูปา วิตฺถาริตา โหนฺตุ ปสนฺนา หิ พหุชฺชนาฯ

เอวํ วุเตฺต ตทา โทโณ พฺราหฺมโณ คณเชฏฺฐโก;
สุวณฺณํ นาฬึ กตฺวาน สมํ ภาเชสิ ราชุนํฯ

โสฬสนาฬิโย อาสุํ สพฺพา ตา เสสธาตุโย;
เอเกกปุรวาสีนํ เทฺว เทฺว โทโณ อทา ตทาฯ

ธาตุโย จ คเหตฺวาน หฏฺฐตุฏฺฐา นราธิปา;
คนฺตฺวา สเก สเก รเฏฺฐ เจติยานิ อการยุํฯ

โทโณ ตุมฺพํ คเหตฺวาน กาเรสิ ตุมฺพเจติยํ;
องฺคารถูปํ กาเรสุํ โมริยา หฏฺฐมานสาฯ

เอกา ทาฐา ติทสปุเร เอกา นาคปุเร อหุ;
เอกา คนฺธารวิสเย เอกา กาลิงฺคราชิโนฯ)

ตตฺถ โทโณติ? ตทา คณาจริโยฯ โส ธาตุโย วิภชโนฺต เอกํ ทกฺขิณทาฐาธาตุํ คเหตฺวา เวฐนฺตเร ฐเปสิฯ ตทา สโกฺก อชฺช ทกฺขิณทาฐาธาตุํ โก ลภตีติ จิเนฺตตฺวา เวฐนฺตเร ปสฺสิฯ โส รตนจโงฺคฏกํ คเหตฺวา อทิสฺสมานกาเยน คนฺตฺวา ธาตุํ คเหตฺวา ตาวตึสภวเน จูฬามณิเจติย เอกโยชนุเพฺพธํเยว มหนฺตํ ถูปํ กตฺวา ฐเปสิฯ เอกํ ทกฺขิณทฐาธาตุํ ปาทคฺคนฺตเร อกฺกมิตฺวา คณฺหิฯ เอตฺตาวตา ตาวตึสภวนทนฺตธาตุกถา ปริปุณฺณา เวทิตพฺพาฯ

ตทา ชยเสโน นาม นาคราชา ภควโต ปรินิพฺพุตภาวํ สุตฺวา อชฺช ปจฺฉิมทสฺสนํ ปสฺสิสฺสามีติ มหนฺตํ นาคราชสมฺปตฺตึ คเหตฺวา กุสินารํ คนฺตฺวา มหาปูชํ กตฺวา เอกมนฺตํ ฐตฺวา ปาทคฺคนฺตเร ฐิตํ ธาตุํ ทิสฺวา นาเคทฺธิพเลน คเหตฺวา นาคภวนํ เนตฺวา นาคปุรสฺส มเชฺฌ รตนขจิเต เจติเย ฐเปสิฯ ตํ ตมฺพปณฺณิยํ กากวณฺณติสฺสราชกาเล มหาเทวเตฺถรสฺส สิโสฺส มหินฺทเตฺถโร นาม นาคภวนํ คนฺตฺวา ทกฺขิณทาฐํ คเหตฺวา ตมฺพปณฺณิยํ เสรุนครํ หริตฺวา คิริอภยสฺส เสรุนครปพฺพตนฺตเร เจติยํ การาเปตฺวา ฐเปสิฯ

เอตฺตาวตา นาคภวนทนฺตธาตุกถา ปริปุณฺณา เวทิตพฺพาฯ

ตตฺรายํ คนฺธารวาสิโนติ? เอกา วามทาฐา โทโณ นาม อาจริโย นิวตฺถ วตฺถนฺตเร ฐเปตฺวา คณฺหิฯ ตทา เอโก คนฺธารวาสี ปุเพฺพ ลทฺธพฺยากรโณ กตาภินีหาโร วตฺถนฺตเร ฐตปิทนฺต

ธาตุํ ทิสฺวา กุสลจิเตฺตน ตโต ทนฺตธาตุํ คเหตฺวา คนฺธารวาสิเกหิ สทฺธิํ อตฺตโน รฏฺฐํ คนฺตฺวา เจติยวเน ฐเปสิฯ

เอตฺตาวตา วามทนฺตธาตุกถา ปริปุณฺณา เวทิตพฺพาฯ

ตตฺถ อโธ วามทนฺตธาตุํ สาริปุตฺตเตฺถรสฺส สิโสฺส เขโม นาม มุนิ ชาลจิตกโตว อุปฺปติตฺวา วามทาฐํ คเหตฺวา กาลิงฺคปุรํ เนตฺวา พฺรหฺมทตฺตสฺส รโญฺญ สมีปํ คนฺตฺวา ทนฺตธาตุํ ทเสฺสตฺวา? มหาราช วามทนฺตธาตุํ ภควา ตเมว อิมสฺมิํ ชมฺพุทีเป ยาว คุหสีวปรมฺปรา เทวมนุสฺสานํ อตฺถํ กริตฺวา ปริโยสาเน คุหสีวรโญฺญ ปาเหสฺสตีติ (นียาเทตุํ) อาหาติ นียฺยาเทสิฯ

อปรภาเค เหมมาลา ราชกญฺญา ทนฺตกุมาเรน สทฺธิํ พฺราหฺมณเวสํ คเหตฺวา ทนฺตธาตุํ อาทาย ปลายิตฺวา วาณิเช อาโรเจตฺวา นาวา เวเคน คนฺตฺวา เจว นาคสุปเณฺณหิ มหนฺตํ ปูชํ กาเรตฺวา อนุกฺกเมนาคนฺตฺวา ชมฺพุโกฬปฏฺฏนํ ปตฺวา ทิชวรสฺส อาจิกฺขิตมเคฺคน อนุราธปุรํ ปตฺวา กิตฺติสฺสิริเมฆสฺส ปวตฺติํ ปุจฺฉิตฺวา นววสฺสอายุสมาโน ตีสุ สรเณสุ ปสนฺนภาวํ สุตฺวา เมฆคิริ มหาเถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิตฺวา ทนฺตธาตุํ ชมฺพุทีปโต คเหตฺวา อาคตภาวํ อาโรเจตฺวา ทเสฺสสิฯ ทิสฺวา จ ปน ปีติยา ผุโฏฺฐ อุภินฺนมฺปิ สงฺคหํ กตฺวา มหาวิหารํ อลงฺกาเรตฺวา ชินทนฺตธาตุํ ฐเปตฺวา เอกํ ภิกฺขุํ เปเสตฺวา ตํ ปวตฺติํ รโญฺญ อาโรจาเปสิฯ ตํ สุตฺวา ราชา ปีติปาโมโชฺช จกฺกวตฺติสฺส สิริสมฺปโตฺต ทฬิโทฺท วิย ตสฺส ปาฏิหาริยํ ทิสฺวา วีมํสิตฺวา นิกฺกโงฺข หุตฺวา สกลลงฺกาทีเปน ปูเชสิฯ เอเตน นเยน ปูชํ กตฺวา เอกทิวเสเนว นวลกฺขํ ปูเชสิฯ

> สีหฬิโนฺท อุภินฺนมฺปิ พหูนิ รตนานิ จ;
> คาเม จ อิสฺสเร เจว ทตฺวาน สงฺคหํ อกาฯ

เอตฺตาวตา อโธทาฐาธาตุกถา ปริปุณฺณา เวทิตพฺพาฯ

จตฺตาลีส สมา ทนฺตา เกสา โลมา จ สพฺพโส เทวา หริํสุ เอเกกํ จกฺกวาฬปรมฺปราฯ

ตตฺร วจเน, จตฺตาลีส สมา ทนฺตาติ? เสสทนฺตา จ เกสา จ โลมา จ นขา จ สพฺพโสปิ มยิ ปรินิพฺพุต-กาเล มา ฒยฺหนฺตุ ลุญฺจิตฺวา อากาเส ปติฏฺฐนฺตุ เอเกกจกฺกวาฬญฺจ เอเกกเกสโลมนขทนฺตธาตุปรมฺปรา เนตฺวา เจติยํ กาเรตฺวาน เทวมนุสฺสานํ อตฺถํ กโรตฺติ อธิฏฺฐหิฯ ตสฺมา ปรินิพฺพุตกาลโต ยาว สรีรํ น ฒยฺหติ ตาว ฉพฺพณฺณรสฺมิโย โลมธาตุ น ปชหติฯ โทณพฺราหฺมโณปิ ธาตุวิภชนาวสาเน เวฐนฺตเร จ นิวาสนนฺตเร จ ปาทคฺคนฺตเร จ ธาตุนํ วินฏฺฐภาวํ ญตฺวา ปถวิยํ อุตฺตานโกเยวชาโตฯ ตทา สโกฺก เทวราชา ทิสฺวา อยํ เทณาจริโย ธาตุ อตฺถาย อนุปริวเตฺตตฺวา วินาสํ ปาปุเณยฺย อหํ วีณาจริยเวสํ คเหตฺวา ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา โสกํ วิโนเทสฺสามีติ สกฺกรูปํ ชหิตฺวา วีณาจริยเวสํ คเหตฺวา ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา เอกมนฺตํ ฐิโต ทิพฺพคีตํ คายิตฺวา วีณํ วาเทโนฺต นานปฺปการํ อุทาเนสิฯ ยํ ธมฺมเมตํ ปุริสสฺส วาทํ ฉินฺทิสฺสามีติ วตฺวา กถาย โสตุนํ โลภํ ปรสฺส อตฺถํ วินาเสตฺวา อติโลเภน ปุริโส ปาปโก โหตีติฯ หํสราชชาตกํ ทีเปตฺวา ยํ ลทฺธํ ตํ สุลทฺธนฺติ อาหฯ ตํ สุตฺวา โทโณ อยํ วีณาจริโย มยฺหํ เถนภาวํ อญฺญาสีติ โสกํ วิโนเทตฺวา อุฏฺฐาย อาวชฺชมาโน ตุมฺพํ ทิสฺวา เยน ภควโต สรีรธาตุโย มิตา โสปิ ธาตุคติโกวฯ อิทํ ถูปํ กริสฺสามีติ จิเนฺตตฺวา ตุมฺพํ คเหตฺวาน เจติเย ฐเปสิฯ โมริยา องฺคารํ คเหตฺวา องฺคารเจติยํ นาม กาเรสุํฯ

(นคเร กปิลวตฺถุมฺหิ สมฺมาทิฏฺฐิ พหุชฺชโน;
ตตฺถ สารีริกํ ถูปํ อกาสิ รตนามยํฯ

นคเร อลฺลเก รเมฺม พุทฺธธาตุ ปติฏฺฐิย;
สิลาย มุคฺควณฺณาย ถูปํ สธาตุกํ อกาฯ

ชโน ปาเวยฺยรฏฺฐสฺมึ ปติฏฺฐิย สารีริกํ;
สิลาย มณิวณฺณาย ปาเวยฺยํ เจติยํ อกาฯ

จีวรํ ปตฺตทณฺฑญฺจ มธุรายํ อปูชยุํ;
นิวาสนํ กุสฆเร ปูชยึสุ มหาชนาฯ

ปจฺจตฺถรณํ กปิเล อุณฺณโลมญฺจ โกสเล;
ปูเชสุํ ปาฏลิปุตฺเต กรกํ กายพนฺธนํฯ

นิสีทนํ อวนฺติสุ จมฺปายํ’ทกสาฏกํ;
เทวรฏฺเฐ อตฺถรณํ วิเทเห ปริสฺสาวนํฯ

วาสิ-สูจิฆรญฺจาปิ อินฺทปตฺถ อปูชยุํ;
ปาสาณเก ปทํ เสฏฺฐํ ภณฺฑเสสํ ปรนฺตเกฯ

มหึสุ มนุชา ธาตุํ อฏฺฐโทณมิตํ ตทา;
ธาตุ วิตฺถาริตา อาสิ โลกนาถสฺส สตฺถุโน)ฯ

เต ปน ราชาโน หิ อตฺตโนลทฺธธาตุํ คเหตฺวา สกสกนครํ คนฺตฺวา เจติยํ การาเปตฺวา มหนฺตํ ปูชาวิธานํ กรึสุฯ จกฺขุมนฺตสฺส ภควโต สรีรธาตุ อฏฺฐโทณมตฺตํ สุวณฺณนาฬิยา เอกสตอฏฺฐวีสตินาฬิกา อโหสิ? สตฺถา ปน อุตฺตราสาฬฺหนกฺขเตฺตน มาตุกุจฺฉิยํ ปฏิสนฺธึ คณฺหิฯ วิสาขนกฺขเตฺตน มาตุกุจฺฉิโต นิกฺขมิฯ อุตฺตราสาฬฺหนกฺขเตฺตน มหาภินิกฺขมนํ นิกฺขมิฯ วิสาขนกฺขเตฺตน พุทฺโธ อโหสิฯ อุตฺตราสาฬฺหนกฺขเตฺตน ธมฺมจกฺกํ ปวเตฺตสิฯ เตเนว ยมกปาฏิหาริยํ อกาสิฯ อสฺสยุชนกฺขเตฺตน เทโวโรหณํ อกาสิฯ วิสาขนกฺขเตฺตน ปรินิพฺพายิฯ มหากสฺสปเตฺถรา จ อนุรุทฺธเตฺถโร จ เทฺว มหาเถรา ภควโต สรีรธาตุโย วิสฺสชฺชาเปตฺวา อทํสุฯ

เตสํ ราชูนํ ภควโต สรีรธาตุํ ลภิตฺวา สตฺตทิวสสตฺตมาสาธิกานิ สตฺตวสฺสานิ มหารหํ ปูชํ กตฺวา คตกาเล มิจฺฉาทิฏฺฐิกมนุสฺสา? สมโณ โคตโม ปรินิพฺพุโตฯ ตสฺส ธาตุ อตฺถาย อมฺหากํ ชีวิตกปฺปนํ นาเสตฺวา ปูชํ กโรตี’ติ สมฺมาสมฺพุเทฺธ ปทุสฺสนฺติฯ สโกฺก อาวเชฺชโนฺต ตํ การณํ ญตฺวา มหากสฺสปเตฺถรสฺส อาโรเจสิ;’ภเนฺต มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มนุสฺสา ภควติ ปทุฏฺฐจิเตฺตน อิโต จุตา อวีจินิรยํ อุปฺปชฺชนฺติฯ พหุตรา อนาคเต มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มาตุปิตุฆาตกา ราชาโน ภวิสฺสนฺติฯ อเชฺชว ธาตุโย นิทหิตุํ วฏฺฏตี’ติ เถโร วิจาเรตฺวา อทฺทสฯ

อนนฺตมตฺถํ ธรมานกาเล กตฺวาน สตฺตานมลีนจิโตฺต เสสานมตฺถาย สรีรธาตุํ ฐเปตฺว โส มจฺจุมุขํ อุเปโตฯ (กตฺวา โย โพธิญาณํ วิวิธพลวรํ พุชฺฌิตุํ ปารมีโย วตฺวา สเงฺขยฺยปุเณฺณ อปริมิตภเว อุตฺตริตฺวา สุมุตฺตํฯ อาโรหิตฺวาน สีฆํ อริยสิวปทํ อจฺจุตํ สีติภาวํ ปโตฺต โส ชาติปารํ นิขิลปทหนํ ทุกฺกรํ การยิตฺวาฯ

ธาตฺวนฺตรายํ ทิสฺวาน เถโร กสฺสปสวฺหโย;
นิธานํ สพฺพธาตูนํ กโรหีติยาห ภูปติํฯ

สาธูติ โส ปฏิสฺสุตฺวา มาคโธ ตุฏฺฐมานโส;
ธาตุนิธานํ กาเรสิ สพฺพตฺถ วตฺติตาทิยฯ

การาเปตฺวาน โส ราชา กสฺสปสฺส นิเวทยี;
ธาตุโย อาหรี เถโร อิทํ การณมทฺทสฯ

ภุชงฺคา ปริคณฺหิํสุ รามคามมฺหิ ธาตุโย;
เจติเย ธารยิสฺสนฺติ ลงฺกาทีเป อนาคเตฯ

ตา ธาตุโย ฐเปตฺวาน เถโร กสฺสปสวฺหโย;
รโญฺญ อชาตสตฺตุสฺส อทาสิ ธาตุโย ตทาฯ

เคเห จูปกรณานิ จตุสฏฺฐิสตานิ โส;
อพฺภนฺตเร ฐเปสิ ราชา สพฺพา ตา พุทฺธธาตุโยฯ

กรณฺฑาสีติ สํกิณฺณํ เจติยาสีติลงฺกตํ;
เคเห พหุสมากิณฺณํ ถูปารามปฺปมาณกํฯ

กาเรตฺวา สพฺพกรณํ วาลิกํ โอกิรี ตหิํ;
นานาปุปฺผสหสฺสานิ นานา คนฺธํ สมากิริฯ

อสีติเถรรูปานิ อฏฺฐจกฺกสตานิ จ;
สุโทฺธธนสฺส รูปมฺปิ มายาปชาปตาทินํฯ

สพฺพานิ ตานิ รูปานิ สุวณฺณเสฺสว การยิ;
ปญฺจ ฉตฺตธชสเต อุสฺสาเปสิ มหีปตีฯ

ชาตรูปมเย กุเมฺภ กุเมฺภ จ รตนามเย;
ปญฺจ ปญฺจ สเตเยว ฐปาเปสิ สมนฺตโตฯ

โสวณฺณนิกฺขมเยน จ กปาเล รชตามเย;
ปุเรสิ คนฺธเตลสฺส ชาลาเปตฺวา ปทีปเกฯ

ปญฺจ ปญฺจ สเตเยว ฐปาเปสิ ทิสมฺปติ;
อิเม ตเถว ติฏฺฐนฺต อธิฏฺฐาสิ มหามุนิฯ

วิตฺถาริตา ธมฺมาโสโก ภวิสฺสติ อนาคเต;
อกฺขเร โสณฺณปตฺตมฺหิ ฉินฺทาเปสิ มหามตีฯ

ปกปฺปิตฺวา วิสุกมฺมํ ธาตุคพฺภสมนฺตโต;
วาตเวเคน ยายนฺตํ ยนฺตรูปมการยีฯ

กตฺวา สิลาปริเกฺขปํ ปิทหิตฺวา สิลาหิ ตํ;
ตสฺสูปริ กรี ถูปํ สมํ ปาสาณถูปิยํฯ)

ธาตุนิธานกถา สมตฺตาฯ

อิติ อริยชนปฺปสาทนตฺถาย กเต ธาตุวํเส ตถาคตสฺส ปรินิพฺพุตาธิกาโร นาม ทุติโย ปริเจฺฉโทฯ

๓. ธาตุปรมฺปรากถา

ธาตุสุ ปน วิภชิตฺวา ทียมาเนสุ สตฺถุโน นลาฏธาตุ โกสินารกานํ มลฺลานํ ลทฺธโกฏฺฐาเส เยว อโหสิฯ มหากสฺสปเตฺถโร เต อุปสงฺกมิตฺวา สตฺถุโน นลาฏธาตุ ตุมฺหากํ โกฏฺฐาเส อโหสิ, ตํ คเหตุํ อาคโต, ภควา หิ ธรมาเนเยว ตมฺพปณฺณิทีปสฺส อนุชานิ, ‘ตสฺมา ตํ อมฺหากํ เทถา’ติฯ ตํ สุตฺวา มลฺลราชาโน?’เอวํ ปติคณฺหถ ภเนฺต ธาตุ’ติ มหากสฺสปเตฺถรสฺส อทํสุฯ โส อตฺตโน สทฺธิวิหาริกํ มหานนฺทเตฺถรํ ปโกฺกสาเปตฺวา นลาฏธาตุํ เถรสฺส นิยฺยาเทตฺวา’ อิมํ ธาตุํ ตมฺพปณฺณิ ทีเป มหาวาลุกคงฺคาย ทกฺขิณภาเค เสรุนาม ทหสฺส อเนฺต วราห นาม โสณฺฑิมตฺถเก กากวณฺณติโสฺส นาม ราชา ปติฏฺฐาเปสฺสติ, เจติยํ สงฺฆารามํ การาเปสฺสติ, ตฺวํ อิมํ ธาตุํ คเหตฺวา เวสาลิยํ อุปนิสฺสาย มหาวนวิหาเร กุฏาคารสาลายํ สตฺถุโน วสิตคนฺธ กุฎิยํ ฐเปตฺวา ธาตุปูชํ กตฺวา อายุสงฺขาเร โอสฺสเฎฺฐ ปรินิพฺพาปยมาเน อตฺตโน สทฺธิวิหาริก สฺส จนฺทคุตฺตเตฺถรสฺส ธาตุวํสํ กเถตฺวา อปฺปมโตฺต โหหี’ติ วตฺวา ธาตุํ เถรสฺส ทตฺวา อนุปาทิ เสสนิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายิฯ

สาวโก สตฺถุกโปฺป โส ปภินฺนปฏิสมฺภิโท;
คเหตฺวา มานยี ธาตุํ มหานโนฺท มหาวเนฯ

ตสฺส เถรสฺส สทฺธิวิหาริโก จนฺทคุตฺตเตฺถโร ธาตุํ คเหตฺวา อากาสํ อุคฺคนฺตฺวา สาวตฺถียํ เชตวนมหาวิหาเร ทสพเลน วสิตคนฺธกุฎิยํ ฐเปตฺวา ธาตุปูชํ กตฺวา จิรํ วิหาสิฯ โสปิ อายุสงฺ ขาเร โอสฺสเฎฺฐ ปรินิพฺพาปยมาเน อตฺตโนฯ สทฺธิวิหาริกํ ภทฺทเสนเตฺถรํ ปโกฺกสาเปตฺวา ธาตุํ เถรสฺส นิยฺยาเทตฺวา ธาตุวํสํ กเถตฺวา อนุสาสิตฺวา อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปริ นิพฺพายิฯ

จนฺทคุโตฺต มหาปโญฺญ ฉฬภิโญฺญ วิสารโท;
รเมฺม เชตวเน ธาตุํ ฐเปตฺวา วนฺทนํ อกาฯ

ตสฺส สิโสฺส ภทฺทเสนเตฺถโร ธาตุํ คเหตฺวา อากาเสน คนฺตฺวา ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตเน อิสิ ปตเน มหา วิหาเร สตฺถุโน วสิตคนฺธกุฎิยํ ฐเปตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปูเชตฺวา จิรํ วิหาสิฯ โส ปริ นิพฺพาปยมาโน อตฺตโน สทฺธิวิหาริกสฺส ชยเสนเตฺถรสฺส ธาตุํ นิยฺยาเทตฺวา ธาตุวํสํ กเถตฺวา อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายิฯ

ภทฺทเสโน มหาเถโร กตกิโจฺจ มหาอิสิ;
ธาตุํ ฐเปตฺวา อิสิปตเน วนฺทิตฺวา นิพฺพุตึ คโตฯ

โส ปน ชยเสนเตฺถโร ตํ ธาตุํ คเหตฺวา เวฬุวนมหาวิหาเร สตฺถุโน วสิตคนฺธกุฎิยํ ฐเปตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปูเชตฺวา จิรํ วสิตฺวา ปรินิพฺพาปยมาโน อตฺตโน สทฺธิวิหาริกสฺส มหาสงฺฆ รกฺขิตเตฺถรสฺส ธาตุํ นิยฺยาเทตฺวา ธาตุวํสํ กเถตฺวา อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺ พายิฯ

คเหตฺวาน ธาตุวรํ ชยเสโน มหามุนิ;
นิธาย เวฬุวเน รเมฺม อกา ปูชํ มโนรมํฯ

โส ปนายสฺมา สงฺฆรกฺขิตเตฺถโร ธาตุํ คเหตฺวา อากาเสน อาคนฺตฺวา โกสมฺพึ อุปนิสฺสาย โฆสิต เสฏฺฐินา การาปิเต โฆสิตาราเม ภควโต วสิตคนฺธกุฏิยํ ฐเปตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปูชํ กตฺวา จิรํ วิหาสิฯ โส’ปิ ปรินิพฺพาปยมาโน อตฺตโน สทฺธิวิหาริกํ มหาเทวเตฺถรํ ปโกฺกสาเปตฺวา ธาตุวํสํ กเถตฺวา อปฺปมโตฺต โหหี’ติ วตฺวา อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายิฯ

> สงฺฆรกฺขิตวฺหโย เถโร จโนฺท วิย สุปากโฏ;
> ฐเปตฺวา โฆสิตาราเม อกา ปูชํ มโนรมํฯ

ตสฺส เถรสฺส สทฺธิวิหาริโก มหาเทวเตฺถโร ธาตุํ คเหตฺวา เทวานมฺปิยติสฺสสฺส มหารโญฺญ ภาตุ มหานาคสฺส อุปราชสฺส มหาคาเม เสตจฺฉตฺตํ อุสฺสาปิตกาเล หโตฺถฎฺฐ นามชนปเท กุกฺกุฎปพฺพตนฺตเร มหาสาลรุกฺขมูเล อากาสโต โอตริตฺวา นิสีทิฯ ตสฺมึ สมเย มหากาโฬ นาม อุปาสโก อตฺตโน ปุตฺตทาเรหิ สทฺธึ มาลาคนฺธวิเลปนํ ธชปตากาทีนิ คาหาเปตฺวา ทิวสสฺส ติกฺขตฺตุํ มหเนฺตหิ ปูชาวิธาเนหิ ธาตุํ ปริหริตฺวา จิรํ วสิฯ มาสสฺส อฏฺฐ-อุโปสถทิวเส ธาตุโต ฉพฺพณฺณรํสิโย อุคฺคจฺฉิํสุฯ ตสฺมึ สมเย โส ปเทโส พุทฺธสฺส ธรมานกาโล วิย อโหสิฯ ชนปทวาสี มนุสฺสาปิ เถรสฺส สนฺติเก สีลานิ คณฺหนฺติ, อุโปสถวาสํ วสนฺติ, ทานํ เทนฺติ, เจติยสฺส มหนฺตํ ปูชํ กโรนฺตีฯ ตโต อปรภาเค อุปราชา มหาคาเม วิหรโนฺต เภรึ จราเปสิ? โย อมฺหากํ ทสพลสฺส ธาตุํ คเหตฺวา อิธาคโต, ตสฺส มหนฺตํ สมฺปตฺตึ ทสฺสามีติฯ ตสฺมึ กาเล กุฎุมฺพิโก มหากาโฬ อุปราชํ ปสฺสิสฺสามีติ ตสฺส อนุจฺฉวิกํ ปณฺณาการํ คเหตฺวา ราชทฺวาเร ฐตฺวา สาสนํ ปหิณิฯ อุปราชา ตํ ปโกฺกสาเปสิฯ โส คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ฐิโต ตํ ปณฺณาการํ ราชปุริสานํ ปฏิจฺฉาเปสิฯ อุปราชา? มาตุล มหากาฬ, ตุมฺหากํ ชนปเท อมฺหากํ สตฺถุโน ธาตุ อตฺถี’ติ อาหฯ มหากาโฬ อุป ราชสฺส กถํ สุตฺวา อตฺถิ เทว, มยฺหํ กุลุปคเตฺถรสฺส สนฺติเก อาทาสมณฺฑลปฺปมาณํ สตฺถุโน นลาฏธาตุ ฉพฺพณฺณรํสีหิ อากาสปฺปเทเส สูริยสหสฺสจนฺทสหสฺสานํ อุฏฺฐิตกาโล วิย โอภาเสติฯ โส ชนปโท พุทฺธสฺส อุปฺปนฺนกาโล วิย อโหสีติ อาหฯ ตสฺส กุฎุมฺพิกสฺส กถํ สุณนฺตสฺสเอว รโญฺญ สกลสรีรํ ปญฺจวณฺณาย ปีติยา ปริปุณฺณํ อโหสิฯ อติวิย โสมนสฺสปฺปโตฺต ราชา มยฺหํ มาตุลสฺส มหากาฬสฺส สตสหสฺสํ กหาปณานิ จ จตุสินฺธวยุตฺตรถญฺจ สุวณฺณาลงฺกาเรหิ สุสชฺชิตํ เอกํ อสฺสญฺจ อุทกผาสุกฎฺฐานเก เขตฺตญฺจ ปญฺจทาสีสตญฺจ เทถา’ติ วตฺวา อญฺญญฺจ ปสาทํ ทาเปสิฯ โส อุปราชา เอตฺตกํ กุฎุมฺพิกสฺส ทาเปตฺวา ตํ ทิวสเมว นคเร เภรึ จราเปตฺวา หตฺถสฺสรถยานานิ คเหตฺวา กุฎุมฺพิกํ มคฺคเทสกํ กตฺวา อนุปุเพฺพน หโตฺถฏฺฐชนปทํ ปตฺวา รมณีเย ภูมิปฺปเทเส ขนฺธาวารํ พนฺธิตฺวา อมจฺจคณปริวุโต กุฎุมฺพิกํ คเหตฺวา เถรสฺส วสนฏฺฐานํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิฯ เสสา อมจฺจา กุฎุมฺพิโก จ เถรํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุฯ อุปราชา เถรํ วนฺทิตฺวา สาราณียํ กถํ กตฺวา เอกมนฺตํ นิสิโนฺน ปฏิสนฺถารมกาสิฯ มหาเทวเตฺถโรปิ สโมฺมทนียํ กถํ กตฺวา กิสฺส ตฺวํ มหาราช อิธาคโตสิ อาคตการณํ เม อาโรเจหี’ติ อาหฯ ภเนฺต ตุมฺหากํฯ สนฺติเก อมฺหากํ ภควโต นลาฏธาตุ อตฺถิ กิรฯ ตํ วนฺทิสฺสามิ’ติ อาคโตมฺหี’ติ อาหฯ เถโร? ภทฺทกํ มหา ราช ตยา กตนฺติ วตฺวา ธาตุฆรทฺวารํ วิวริตฺวา มหาราช พุทฺธสฺส นลาฏธาตุ อติทุลฺลภา’ติ อาหฯ ราชา โสฬเสหิ คโนฺธทเกหิ นหายิตฺวา สพฺพาลงฺการปติมณฺฑิโต เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อญฺชลิํ ปคฺคยฺห นมสฺสมาโน อฏฺฐาสิฯ พุทฺธารมฺมณาย ปีติยา สกลสรีรํ ผุฎฺฐํ อโหสิฯ

> (ราชา ปีติเวเคน อิมา คาถา อาห;
> นมามิ วีร ปาเท เต จกฺกงฺกิต ตเล สุเภ;
> วนฺทิเต นรเทเวหิ อมตํ เทหิ วนฺทิเตฯ

โลกนาถ ตุวํ เอโก สรณํ สพฺพปาณินํ;
โลเก ตยา สโม นตฺถิ ตาเรหิ ชนตํ พหุํฯ

มหณฺณเว มยํ ภเนฺต นิมุคฺคา ทีฆสมฺภเว;
อปฺปติสฺสา อปฺปติฏฺฐา สํสาราม จิรํ ตหิํฯ

เอตรหิ ตุเมฺห อาปชฺช ปติฏฺฐํ อธิคจฺฉเร;
ตุมฺหากํ วนฺทนํ กตฺวา อุตฺติณฺณมฺห ภวณฺณวา’ติฯ)

ตสฺมิํ ขเณ ธาตุโต รสฺมิโย นิกฺขมิํสุฯ สกล ลงฺกาทีปํ สุวณฺณรสธาราหิ สญฺฉนฺนํ วิย อโหสิฯ มหนฺตํ ปีติโสมนสฺสํ อุปฺปชฺชิฯ ราชา มหนฺตํ โสมนสฺสํ ปโตฺต หุตฺวา หฏฺฐตุฏฺฐ อโหสิฯ โส ธาตุฑรโต นิกฺขมิตฺวา เถเรน สทฺธิํ อลงฺกตมณฺฑเป เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เอกมนฺตํ นิสิ โนฺน (นิสชฺชาโทเส วเชฺชตฺวา เสยฺยถิทํ? อติทุรจฺจาสนฺต-อุปริวาต-อุนฺนตปฺปเทส-อติสมฺมุข-อติปจฺฉา’ติฯ อติทูเร นิสิโนฺน สเจ กเถตุกาโม อุจฺจาสเทฺทน กเถตพฺพํ โหติฯ อจฺจาสเนฺน นิ สิโนฺน สงฺกรํ กโรติฯ อุปริวาเต นิสิโนฺน สรีรคเนฺธ วายติฯ อุนฺนตปฺปเทเส นิสิโนฺน อคารวํ ก โรติฯ อติสมฺมุเข นิสิโนฺน จกฺขุนา จกฺขุํ ปหริตฺวา ทฏฺฐพฺพํ โหติฯ อติปจฺฉา นิสิโนฺน คีวํ ปริว เตฺตตฺวา ทฏฺฐพฺพํ โหติฯ อิติ นิสชฺชาโทสํ วเชฺชตฺวา นิสิโนฺน)ฯ เอวมาหฯ ภเนฺต อิมํ ธาตุํ มยฺหํ เทถฯ มหนฺตํ ปูชาสกฺกรํ กตฺวา ปริหรามีติฯ ภทฺทกํ มหาราช อิมาย ธาตุยา สมฺมาสมฺพุ โทฺธ ธรมาโนเยว วฺยากรณํ อกาสิฯ ตุมฺหากํ วํเส ชาโต กากวณฺณติโสฺส นาม ราชา อิมสฺมิํ ทีเป มหาวาลุกคงฺคาย ทกฺขิณตีเร เสรุ นาม ทหสฺส อเนฺต วราห นาม โสณฺฑิยา มตฺถเก ปติ ฏฺฐเปตฺวา มหนฺตํ ถูปํ กริสฺสตี’ติ วตฺวา สตฺถา ตตฺถ สมาปตฺติํ สมาปชฺชิตฺวา ปญฺจสตขีณาสเวหิ สทฺธิํ ติกฺขตฺตุํ ปทกฺขิณํ กตฺวา คโตฯ ตสฺมา คณฺหถ มหาราชา’ติ วตฺวา ธาตุํ อทาสิฯ

ราชา ธาตุํ คเหตฺวา จตุรสฺสปลฺลเงฺก ธาตุกรณฺฑกํ นิทหิตฺวา กรณฺฑเก ธาตุํ ปติฏฺฐา เปตฺวา ตํ กุมฺทปตฺตสนฺนิหมงฺคลสินฺธวยุตฺตรเถ ฐเปตฺวา สมนฺตา อารกฺขํ สํวิทหิตฺวา (ราชา ธาตุํ คเหตฺวา) ปญฺจงฺคตุริเย ปคฺคณฺหาปยมาโน ปจฺฉา อาคจฺฉตุ’ติ มหาชนสฺส สาสนํ วตฺวา มหาเทวเตฺถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา? ตุเมฺห ภเนฺต, ธาตุยา อุปฏฺฐานํ กโรนฺต อาคจฺฉถา’ติ อาหฯ เถโร ตสฺส กถํ สุตฺวา;’มหาราช อยํ ธาตุ ปรมฺปรา อาคตาฯ อหํ ภควโต ธมฺมภณฺฑาคา ริกอานนฺทเตฺถโร วิย อิมํ ธาตุํ ปริหริสฺสามี’ติ วตฺวา อตฺตโน ปจฺจยทายกํ กุฏุมฺพิกํ อาปุจฺฉิตฺ วา ปตฺตจีวรมาทาย ธาตุํ อุปฏฺฐหิยมาโน ปจฺฉโต ปจฺฉโต คจฺฉติฯ ราชา ธาตุํ คเหตฺวา อนุปุ เพฺพน มหาคามํ ปโตฺต มหาเสนคุตฺตํ ปโกฺกสาเปตฺวา นครํ อลงฺกราเปหี’ติ อาหฯ โส นคเร เภริํ จราเปตฺวา อฏฺฐารส วีถิโย สมฺมชฺชนฺตุ, ปุณฺณฆเฏ ฐเปนฺตุ, ธชปตากาทโย อุสฺสาเปนฺตุ, โตรณานิ อุสฺสาเปนฺตุ, ปญฺจวณฺณานิ ปุปฺผานิ โอกิรนฺตุ, สกลนครํ อลงฺกโรนฺตุ, คนฺธมาลาท โย คเหตฺวา สุทฺธุตฺตราสงฺคา หุตฺวา สกลนาครา ปฏิปถํ อาคจฺฉนฺตุติ อาณาเปสิฯ ตโต มหา ชโน สพฺพตุริยานิ โฆสาปยมาโน คนฺธมาลาทิหโตฺถ ปฏิปถํ นิกฺขโนฺตฯ เทวมนุสฺสา ภิกฺขุภิกฺ ขุนิโย อุปาสโกปาสิกา อปฺปมาณา อเหสุํฯ (คนฺธมาลาทิ ปุณฺณฆฏสมุสฺสิตธชากิณฺณา) ปริ สา เวลุเกฺขปสหสฺสานิ ปวตฺตยิํสุฯ สุคนฺธวาตาภิฆาตสมุทฺทโฆโส วิย สกลนครํ เอกนินฺนาท ชาตํฯ โส ราชา นคเร พนฺธนาคาเร สพฺพสเตฺต พนฺธนา มุญฺจนฺตุ, ธเมฺมน สเมน อนุสาสนฺตุติ วตฺวา ธาตุํ คเหตฺวา อตฺตโน นครํ ปเวเสตฺวา อตฺตโน ราชนิเวสนํ อาคนฺตฺวา นาฏกีนํ สญฺญม ทาสิ ธาตุํ วนฺทนฺตุติฯ นาฏกี นานาภรเณหิ ปติมณฺฑิตา ราชเคหโต นิกฺขมิตฺวา ธาตุํ วนฺทิตฺ วา อตฺตโน อตฺตโน หตฺถคตานิ ตุริยภณฺฑานิ สาธุกํ ปคฺคณฺหิตฺวา มหนฺตํ ปูชมกํสุฯ

ตโต วฑฺฒมกิํ ปโกฺกสาเปตฺวา ราชนิเวสนโต นาติทูเร นาจฺจาสเนฺต สุภูมิตเล ธาตุฆรํ การาเปตฺวา มาลากมฺมลตากมฺมาทีํ ปติฏฺฐาเปตฺวา ธาตุฆเร วิจิตฺตมณฺฑปํ การาเปตฺวาน สตฺตรตนมยํ ธาตุกรณฺฑกํ การาเปตฺวา ธาตุกรณฺฑเก ธาตุํ ฐเปตฺวา รตนปลฺลงฺก มตฺถเก ธาตุํ ฐเปตฺวา อุปริ วิจิตฺตวิตานํ พนฺธิตฺวา สาณิยา ปริกฺขิปาเปตฺวา มหเนฺตน ปริวาเรน มหนฺตํ ธาตุปูชํ อกาสิฯ มหาชนา คนฺธมาลํ คเหตฺวา มาสสฺส อฏฺฐูโปสถทิวเส ธาตุยา มหนฺตํ ปูชํ อกํสุฯ ธาตุโต รํสิโย สมฺคฺคจฺฉนฺติฯ มหาชนา วิมฺภยชาตา สาธุการํ กโรนฺติฯ โสมนสฺสภูตา สกลนครวาสิโน พุทฺธารมฺมณ ปีติํ คเหตฺวา ทิวเส ทิวเส ธาตุยา มหนฺตํ ปูชํ กโรนฺตา วีตินาเมนฺติฯ ปญฺจสีลานิ รกฺขนฺติ, พุทฺธมามกา ธมฺมมามกา สงฺฆมามกา หุตฺวา สรณานิ คจฺฉนฺติฯ ราชา มหาชนสฺส โอวทติฯ ‘‘เมตฺตํ ภาเวถ, กรุณํ มุทิตํ อุเปกฺขํ ภาเวถ, กุเล เชฏฺฐาปจายนกมฺมํ กโรถา‘‘ติฯ โอวทิตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺสปิ จตฺตาโร ปจฺจเย คงฺคาย มโห-ฆปฺปวตฺตนกาโลวิย มหาทานํ ปวเตฺตสิฯ มาตาปิตุฏฺฐาเน ฐตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ สงฺคณฺหิฯ มหาชนา ตสฺส โอวาเท ฐตฺวา ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กตฺวา เยภุเยฺยน ตสฺมิํ กาเล มตา สคฺคํ คตาฯ

กลฺยาณวคฺคมฺหิ ปติฏฺฐิตา ชนา,
ทานาทิ ปุญฺญานิ กริตฺว สพฺพทา;
จุตา จุตา สพฺพชนา สุมานสา,
คตา อเสสํ สุคติํ สุเภ รตาฯ

ราชา ธาตุยา มหนฺตํ ปูชํ กโรโนฺต มหคาเม วิหาสิฯ เตน ปติฏฺฐาปิตวิหารา กเถตพฺพา? กถํ? เลนวิหารํ จนฺทคิริวิหารํ โกฏิปพฺพตวิหารํ นครงฺคณวิหารํ เสลกา วิหารํ ตลากาวิหารนฺติ เอวมาทโย วิหาเร ปติฏฺฐาเปตฺวา ติปิฏกมหาอริฏฺฐเตฺถรสฺส ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา มหาวิหาเร นิยฺยาเทสิฯ เอวํ โส ราชา ยาวชีวํ ธาตุํ ปริหริตฺวา ปจฺฉิเม กาเล มรณมเญฺจ นิปโนฺน อตฺตโน ปุตฺตํ ยฏาลติสฺส กุมารํ ปโกฺกสาเปตฺวา; ตาต ติสฺส, อเมฺหหิ ปริหริต นลาฏธาตุ ปูเชหี’ติ ธาตุวํสํ กเถตฺวา ปุตฺตํ อนุสาสิตฺวา กาลํ กตฺวา สคฺคปุรํ คโตฯ

ราชา มหานาควโร ยสสฺสิ,
กตฺวาปิ รชฺชํ มติมา สุสโทฺธ;
มาเนตฺว สงฺฆํ จตุปจฺจเยหิ,
อคา อโสโก วรเทวโลกํ;

ตสฺส ปุโตฺต ยฏาลติสฺสกุมาโร ปิตุ อจฺจเยน ปิตรา วุตฺตนิยาเมเนว ธาตุยา มหนฺตํ ปูชํ กาเรสิฯ โส’ปิ ทิวสสฺส ตโย วาเร ธาตุปฏฺฐานํ กโรโนฺต รชฺชํ กาเรตฺวา จิรํ วิหาสิฯ อิมินา’ปิ ปติฏฺฐาปิตวิหารา กเถตพฺพา; ธมฺมสาลวิหารํ มหาธมฺมสาลวิหารํ เสลาภยวิหารนฺติ เอวมาทโย ปติฏฺฐาเปตฺวา-ติปิฏกมหาอริฏฺฐเตฺถรสฺส สทฺธิวิหาริโก ติปิฏกมหาอภยเตฺถโร อุปราชสฺส มหานาคสฺส อยฺยโกฯ ตสฺส เถรสฺส ทกฺขิโณทกํ อทาสิฯ โส’ปิ ราชา ยาวชีวํ ธาตุํ ปริหริตฺวา ปจฺฉิเม กาเล มรณมเญฺจ นิปโนฺน อตฺตโน ปุตฺตํ โคฐาภยกุมารํ ปโกฺกสาเปตฺวา’ธาตุยา มหนฺตํ ปูชํ กโรโนฺต อปฺปมโตฺต โหหี’ติ วตฺวา ธาตุวํสํ กเถตฺวา กาลํ กตฺวา สเคฺค นิพฺพตฺติฯ

ยฏฺฐาลโก นาม มหามหีปติ,
มหาชนสฺสตฺถกโร คุณาลโย;
โส ธาตุปูชํ วิปุลํ อเนกธา,
กตฺวา คโต เทวปุรํ อนินฺทิโตฯ

ตสฺส ปุโตฺต โคฐาภยกุมาโร ปิตุ อจฺจเยน ปิตรา วุตฺตนิยาเมเนว ธาตุยา มหนฺตํ ปูชํ กตฺวา โคฐาภย มหาราชา หุตฺวา รชฺชํ กโรโนฺต กาจรคาเม ทสภาติเก ราชาโน ฆาเตตฺวา ทณฺฑกมฺมตฺถาย โคฐาภยมหาเถรสฺส หโตฺถฏฺฐชนปเท วสนฺตสฺส มตฺติกเลนวิหารํ ขีรสาล วิหารํ นาคมหาวิหารํ กุมฺภเสลวิหารํ เจติยปพฺพตวิหารํ สานุปพฺพตวิหารํ กณิการ เสลวิหารํ อมฺพเสล วิหารํ ตินฺทุกเลน วิหารํ กรณฺฑกวิหารํ โคธสาลวิหารํ วาลุกติตฺถวิหารนฺติ เอวมาทโยคงฺคาย ปรตีเร ปญฺจสตวิหาเร โอริมตีเร ปญฺจสตวิหาเร จา’ติ วิหารสหสฺสํ กาเรตฺวา อตฺตโนสทิสนามสฺส โคฐาภยเตฺถรสฺส ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา อทาสิฯ โส ยาวชีวํ ธาตุปูชํ กตฺวา ปจฺฉิเมกาเล มรณมเญฺจ นิปโนฺน อตฺตโน ปุตฺตํ กากวณฺณติสฺส กุมารํ ปโกฺกสาเปตฺวา อาลิงฺคิตฺวา;’ตาต ติสฺส, อยํ นลาฏธาตุ อมฺหากํ ปรมฺปราย อาคตาฯ ตฺวํ กิร ธาตุํ คเหตฺวา มหาคงฺคายปเสฺส เสรุ นาม ทหสฺส อเนฺต วราห นาม โสณฺฑิยา มตฺถเก ปติฏฺฐาเปตฺวา สงฺฆารามํ การาเปสฺสสี’ติ สตฺถา ชีวมาโน วฺยากรณมกาสิฯ ตสฺมา ตฺวํ อิมํ ธาตุํ คเหตฺวา มมจฺจเยน ตสฺมิํ ฐาเน ปติฏฺฐาเปหี’ติ ปุตฺตํ อนุสาสิตฺวา กาลกิริยํ กตฺวา สเคฺค นิพฺพตฺติฯ

โคฐาภโย นาม มหีปติสฺสโร,
มหาชเน โตสยิ อปฺปมโตฺต;
โส ธาตุปูชํ วิปุลํ กริตฺวา,
อคา อโสโก วรเทวโลกํฯ

มหานโนฺท มหาปโญฺญ จนฺทคุโตฺต พหุสฺสุโต;
ภทฺทเสโน มหาเถโร ภทฺทธเมฺม วิสารโทฯ

ชยเสโน จ โส วีโร เถโร โส สงฺฆรกฺขิโต;
เทวเตฺถโร จ เมธาวี รกฺขกา ธาตุ ภทฺทกาฯ

อุปราชา มหานาโค ยฏฺฐาลโก มหาพโล;
โคฐาภโย มหาปุโญฺญ กากวโณฺณ จ วีริยวาฯ

เอเต เถรา จ ราชาโน ปุญฺญวโนฺต สุมานสา;
ธาตุ ปรมฺปรานีตา ธาตา ธาตุสุโกวิทาฯ

กสฺสปาทีนเถรานํ ปรมฺปรายมาคตา;
มหานาคาทิ หตฺถโต ยาว ติสฺสมุปาคตาฯ

อิติ อริยชนปฺปสาทนตฺถาย กเต ธาตุวํเส

ธาตุปรมฺปรา กถา นาม

ตติโย ปริเจฺฉโทฯ

๔. ปกิณฺณกกถา

ตตฺร ฐตฺวา รเญฺโญ อุปฺปตฺติ กเถตพฺพาฯ (โส ปน) อมฺหากํ สตฺถุโน โพธิปฺปตฺติโต ปุเรตรเมว มหามลย รเฏฺฐ วนจรกํ ปฏิจฺจ ตสฺส ภริยาย กุจฺฉิยํ ปฏิสนฺธึ คณฺหิฯ นวทฺฒมาสาวสาเน มาตุกุจฺฉิโต นิกฺขมิตฺวา กเมน วฑฺฒโนฺต วิญฺญุภาวํ ปาปุณิฯ ตสฺส ปิตา เอกํ ทาริกํ อาเนตฺวา ปุตฺตสฺส เคเห อกาสิฯ อปรภาเค ตสฺส ปิตา กาลมกาสิฯ กุมาโร’จรโก’ติ ปญฺญายิฯ โส ตโต ปฏฺฐาย ปเจฺจกพุทฺธํ อุปฏฺฐหิฯ จรโก อตฺตโน นิวาสวตฺถุสฺมึ กทลิปนสาทีนิ โรเปตฺวา ผลารามํ อกาสิฯ ตโต อปรภาเค เตน โรปิตปนสรุกฺข มหนฺตํ จาฏิปฺปมาณํ ปนสผลํ คณฺหิฯ จรโก อตฺตโน วตฺถุํ คนฺตฺวา สาขาย สุปกฺกํ ปนสผลํ ปสฺสิตฺวา ฉินฺทิตฺวา เคหํ อาหริตฺวา อปสฺสายํ ลุญฺจิตฺวา อุปธาเรสิฯ ตโต สมนฺตา จตุมธุรํ วิย ยูสํ โอตริตฺวา อปสฺสยํ อปนีต อาวาฏํ ปูเรตฺวา อฏฺฐาสิฯ ตโต จรโก เอวํ จิเนฺตสิฯ อิมํ ปนสผลํ อมฺหากํ ปเจฺจกพุเทฺธน วินา อเญฺญสํ นานุจฺฉวิกนฺติฯ ปฏิสาเมตฺวา ฐเปสิฯ

ปุนทิวเส ปเจฺจกพุโทฺธ เลนโต นิกฺขมิตฺวา สรีรปฏิชคฺคนํ กตฺวา สุรตฺตปลฺลวสทิสํ อนฺตรวาสกํ ปริมณฺฑลํ กตฺวา นิวาเสตฺวา พหลปวรมหาปํสุกูลจีวรํ ปารุปิตฺวา นีลภมรวณฺณํ ปตฺตํ หเตฺถน คเหตฺวา อากาเสน อาคนฺตฺวา ตสฺส กุฏิทฺวาเร ปากโฏ อโหสิฯ จรโก กุฏิโต นิกฺขมิตฺวา ตํ วนฺทิตฺวา หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา เคหํ ปเวเสตฺวา ปีเฐ นิสีทาเปตฺวา อตฺตนา ฐปิตฏฺฐานโต ปนสผลํ คเหตฺวา ยูสํ ปเตฺต ปูเรตฺวา ปฏิคฺคหาเปสิฯ ปเจฺจกพุโทฺธ ตํ ปริภุญฺชิตฺวา อากาสโต อตฺตโน วสนฏฺฐานเมว คโตฯ อเถกทิวสํ จรโก ปรเทสา คจฺฉโนฺต ภริยํ ปโกฺกสาเปตฺวา;’ อมฺม, อยฺยสฺส อปฺปมโตฺต หุตฺวา ทานํ เทหี’ติ สพฺพูปกรณํ นิยฺยาเทตฺวา ปรเทสํ คโตฯ ปุนทิวเส ปเจฺจกพุโทฺธ เลนโต นิกฺขมิตฺวา จีวรํ ปารุปิตฺวา ปตฺตมาทาย อากาสโต อาคนฺตฺวา กุฏิทฺวาเร โอตริตฺวา อฏฺฐาสิฯ ตสฺมึ ขเณ จรกสฺส ภริยา กุฏิโต นิกฺขมิตฺวา ปเจฺจกพุทฺธสฺส หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา เคเห นิสีทาเปตฺวา ภตฺตํ อทาสิฯ

เตน ภตฺตกิเจฺจ ปรินิฏฺฐิเต สา ตรุณปเจฺจกพุทฺธํ ปสฺสิตฺวา กิเลสปฏิสํยุตฺตํ จิตฺตํ อุปฺปาเทตฺวา ปเจฺจกพุทฺธสฺส อตฺตโน อชฺฌาสยํ กเถสิฯ ปเจฺจกพุโทฺธ ตสฺสา กถํ สุตฺวา ชิคุจฺฉมาโน อุปฺปติตฺวา อากาสโต อตฺตโน วสนฏฺฐานเมว คโตฯ สา ปเจฺจกพุทฺธสฺส คตกาเล อตฺตโน สรีรํ เตเลน มเกฺขตฺวา ภณฺฑนกา วิย นิตฺถุนมานา มเญฺจ นิปชฺชิฯ จรโก ปรเทสโต อาคนฺตฺวา ภริยํ นิปชฺชมานํ เอวมาห?’ภเทฺท, กึ อยฺยสฺส ภิกฺขํ อทาสี’ติฯ สา นิตฺถุนมานา อาห? มา ปุจฺฉ ตว อยฺยสฺส กมฺมนฺติฯ กเถหิ ภเทฺท, กึ เตน กมฺมํ กตนฺติฯ โส อตฺตนา สทฺธึ กิเลสวเสน โอกาสํ การาเปตุํ วายมิตฺวา มยา อยุตฺตนฺติ วุเตฺต มม เกเส คเหตฺวา หตฺถปาเทหิ อาโกเฏตฺวา สรีรํ นเขน โอตฺถริตฺวา สีเส ปหริตฺวา คโต’ติ วุเตฺต จรโก ตํ สุตฺวา อสหโนฺต (เอโส มยา) เอวรูปสฺส อสฺสมณกมฺมสฺส โปสิโต’ติ วตฺวา ตสฺสา โสกํ วิโนเทตฺวา ธนุํ อาทาย ติกฺขสรํ คเหตฺวา เอตํ มาเรตฺวา อาคมิสฺสามี’ติ วตฺวา วสนฏฺฐานํ อคมาสิฯ

ตสฺมึ สมเย ปเจฺจกพุโทฺธ นหานตฺถาย คโตฯ คนฺตฺวา จ ปน กายพนฺธนํ อากาเส จีวรวํสํ วิย กตฺวา นิวาสนปาปุรณํ ตสฺมึ ฐเปตฺวา ชลสาฏกํ นิวาเสตฺวา อุทกมตฺถกา อากาเส นิสีทิตฺวา นหายิตุํ อารภิฯ จรโก ปเจฺจกพุทฺธสฺส ครุคารวการณํ ปสฺสโนฺต คุมฺพนฺตเร นิลีโน อฏฺฐาสิฯ ฐตฺวา จ ปน เอวรูปํ อจฺฉริยํ ทิสฺวา จิเนฺตสิ? อยญฺจ เอวรูปํ น กโรติ, อทฺธา เอสา มุสาวาทา’ติฯ อหํ เอติสฺสา วจนํ คเหตฺวา เอวรูปสฺส สมณสฺส อการเณ อปราธํ กตํฯ เอโส ตาทิสํ น กโรตี’ติ จิเนฺตตฺวา ปเจฺจกพุทฺธสฺส นหตฺวา ฐีตกาเล คนฺตฺวา ปาเทสุ นิปติตฺวา?’มยฺหํ ขมถ อยฺยา’ติ อาหฯ ปเจฺจก พุโทฺธ? กึ กเถสิ อุปาสกา’ติฯ โส อตฺตโน มาตุคามสฺส กถิตํ อาจิกฺ

ขิฯ เอวญฺหิ สติ อุปาสก ตุมฺหากํ อาคตกมฺมํ นิฏฺฐเปตฺวา คนฺตุํ วฏฺฏตี’ติ อาหฯ มา เอวํ กเถถ สามิ, อหํ อญฺญาณภาเวน ตสฺสา วจนํ คเหตฺวา ตุมฺหากํ อการเณ ทุพฺภิตุํ อาคโตมฺหิ’ติ สพฺพํ อตฺตนา จินฺติตํ อาจิกฺขิฯ

ปเจฺจกพุโทฺธ? อาม อุปาสก, สา อตฺตนา สทฺธึ อสทฺธมฺมปฏิสํยุตฺตกถํ กเถสี’ติ อาหฯ โส ตสฺสา กุชฺฌิตฺวา อหํ เอตํ นิสฺสาย อิมสฺส อปรชฺฌามิฯ คนฺตฺวา ตํ มาเรสฺสามี’ติ ปเจฺจก พุทฺธํ ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา นิกฺขมิฯ ปเจฺจกพุโทฺธ ตํ นิวเตฺตตฺวา มาตุคามํ มา มาเรหี’ติ อเนกวิธานิ การณานิ กเถตฺวา ปญฺจสีเล ปติฏฺฐเปตฺวา ตสฺส ธมฺมํ เทเสโนฺต อิมํ คาถมาห?

โย อปฺปทุฏฺฐสฺส นรสฺส ทุสฺสติ,
สุทฺธสฺส โปสสฺส อนงฺคณสฺส;
ตเมว พาลํ ปเจฺจติ ปาปํ,
สุขุโม รโช ปฏิวาตํว ขิโตฺต’ติ;

จรโก ตสฺส ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสนฺตจิโตฺต หุตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา เคหํ คนฺตฺวา ตาย สทฺธึ สมคฺควาสํ วสิตฺวา ตโต ปฏฺฐาย ยาวชีวํ ปเจฺจกพุทฺธสฺส จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาราทโย ปริกฺขาเร จ ทตฺวา ปฏิชคฺคิฯ โส ตสฺมึเยว เลเน วสโนฺต อปรภาเค อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายิฯ

สยมฺภุญาเณน วิคยฺห ธมฺมํ,
ทุกฺขํ อนนฺตํ สกลํ ปหาย;
สมาธิฌานาภิรโต ยสสฺสิ,
คโต วินาสํ ปวโร ยสสฺสิฯ

อถ ปจฺฉา จรโก กาลํ กตฺวา สเคฺค นิพฺพตฺติฯ ตตฺถ จิรํ ทิพฺพสมฺปตฺตึ อนุภวิตฺวา เทวโลกโต จวิตฺวา อิมสฺมึ ทีเป มลย รเฏฺฐ อมรุปฺปล เลนสฺส อาสนฺนฏฺฐาเน อุปจรกสฺส ปุโตฺต หุตฺวา นิพฺพตฺติฯ โส นวมาสจฺจฺยปริโยสาเน มาตุกุจฺฉิโต นิกฺขมิฯ ตสฺส นามคหณทิวเส ญาตกา อมรุปฺปล กุมาโรติ นามํ อกํสุฯ โส ปน อปรภาเค วเฑฺฒโนฺต ทารเกหิ สทฺธึ กีฬโนฺต ปตฺตปุเฏฺณ วาลุกภตฺตํ ปจิตฺวา, ทารกา อิเม สมณาติ วตฺวา ปฏิปาฏิยา นิสีทาเปตฺวา ทานํ ทสฺสามี’ติ วตฺวา กีฬาทานํ เทติฯ เอกทิวสํ อมรุปฺปล กุมาโร วาลุกถุปํ กตฺวา อตฺตโน นิวาสนวตฺถทุสฺสํ คเหตฺวา ขุทฺทกทณฺฑเก พนฺธิตฺวา ปฏากํ กตฺวา ปูชนตฺถาย ฐเปสิฯ อมรุปฺปล เลนวาสี มลิย เทวเตฺถรํ นิสฺสาย ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กตฺวา ตโต จุโต อิมสฺมึเยว ทีเป มหาคาเม โคฐาภยมหาราชสฺส อคฺคมเหสิยา กุจฺฉิมฺหิ ปฏิสนฺธึ คณฺหิฯ โส นวมาสจฺจฺยปริโยสาเน มาตุกุจฺฉิโต นิกฺขมิฯ ตสฺส นามคหณ ทิวเส’กากวณฺณติโสฺส’ติ นามํ อกํสุฯ โส อนุปุเพฺพน วฑฺฒิตฺวา ปิตุ อจฺจเยน ฉตฺตํ อุสฺสาเปตฺวา กากวณฺณติสฺสมหาราชา อโหสิฯ ตสฺส ฉเตฺต อุสฺสาปิเตเยว สกลรฏฺฐํ สุภิกฺขํ อโหสิฯ ปญฺจ วา ทฺวาทส วา ทิวเส อนติกฺกมิตฺวา เทโว สมฺมา วสฺสติฯ เวสฺสนฺตรโพธิสตฺตสฺส ทานเคฺค ยาจกานํ หเตฺถ ภิกฺขาภาชนํ วิย ตสฺมึ กาเล วาปีโปกฺขรณี-นที-กนฺทร-โสพฺภ-ชาตสราทโย วโสฺสทเกน ปูริตา อเหสุํฯ ปญฺจวิธปทุมสญฺฉนฺนา อเนกทิชสมากิณฺณา นานารุเกฺขหิ วิโรจิตา อเหสุํฯ นานา สสฺสานิ สมฺปชฺชึสุ, อุตฺตรกุรุ อาลกมนฺทา ราชธานิสทิสํว หิรญฺญสุวณฺณาทิ รตนฏฺฐานํฯ

โส ราชา สทฺธาย สมฺปโนฺน มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส จตฺตาโร ปจฺจเย อนูนํ กตฺวา ทาเปสิฯ สฏฺฐิมตฺตานํ ติปิฏกธรานํ จนฺทนโทณิยา สตปากเตลสฺส ปูราเปตฺวา ยาวปิฏฺฐิปาทํ ตาว โอสี

ทาเปตฺวา นิสินฺนานํ ลฏฺฐิม ธุทนฺตกฏฺฐํ จตุมธุรํ ปกฺขิปิตฺวา ทาเปสิฯ อุจฺฉุกณฺฑ-สกฺขรา-นาลิเกร-ผลมูลขนฺธขาทนญฺจ นานาวิธมจฺฉรเสหิ สุคนฺธสาลิตณฺฑุเลน สาธิตยาคุภตฺตญฺจ ปาโตว อทาสิฯ อนฺตราภตฺต อฏฺฐารสวิธ-อนฺตรขชฺชกญฺจ อุจฺฉุกทลิปนสผลาทโย จ นานาวิโธตฺตริภงฺคน สทฺธิํ สุคนฺธสาลิตณฺฑุลภตฺตํ นานคฺครสํ ทาเปตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ อฏฺฐวิธกปฺปิยปานเก จ ทาเปสิฯ อเญฺญ สมณปริกฺขาเร จ ทาเปสิฯ อิมินา นิยาเมเนว ภิกฺขุสงฺฆสฺส ติปิฏกธรภิกฺขูนญฺจ นิรนฺตรํ มหา ทานํ ทตฺวา วสติฯ

อถาปเรน สมเยน กลฺยาณิยํ สิโว นาม มหาราชา อตฺตโน ภาคิเนยฺยสฺส อภยกุมารสฺส กากวณฺณติสฺส รโญฺญ ภคินิยา โสมเทวิยา นาม ราชปุตฺติยา อาวาหมงฺคลํ กตฺวา อาเนตฺวา ปาทปริจาริกํ ทาเปสิฯ ทตฺวา จ ปน อภย กุมารํ คิรินครมฺหิ นิสีทาเปสีฯ โส คิรินคเร รชฺชํ การาเปตฺวา คิริอภโย นาม ราชา หุตฺวา มหนฺตํ สมฺปตฺติํ อนุภวมาโน วิหาสิฯ ตโต อปรภาเค กากวณฺณติสฺส มหาราชา มหาคาเม วิหรโนฺต อญฺญตรสฺส ภิกฺขุสฺส คเตฺต มงฺกุนา ทฏฺฐฏฺฐาเน คณฺฑํ อุฏฺฐิตํ ทิสฺวา กิเมตํ อยฺยา’ติ ปุจฺฉิฯ มงฺกุนา ทฏฺฐฏฺฐานํ มหาราชาติฯ ตํ สุตฺวา สํเวคปฺปโตฺต, ภเนฺต มงฺกุนา กิสฺมิํ น ภวนฺติ’ติ ปุจฺฉิฯ ปฏฺฏสาฎเก น ภวนฺติ’ติฯ อิเม ปน ภทฺทนฺตา ปฏฺฏสาฏเก กุโต ลภนฺตี’ติ จิเนฺตตฺวา คโตฯ ตํ ทิวสเมว ปานียมาฬเก นิสิโนฺน ติปิฏกติสฺสเตฺถโร นาม รโญฺญ พุทฺธสีหนาทสุตฺตํ นาม กเถสิฯ โส เถเร ปสโนฺน; อุตฺตราสงฺค ทียมาเน’เอกสาฏโก ภวิสฺสามิ’ ตสฺมา อิมเมว ทาตุํ น สกฺกา, กถํ กริสฺสามี’ติ จิเนฺตโนฺต เถเรน สทฺธิํ กถยมาโน ตตฺถ มาฬเกเยว อฏฺฐาสิฯ ตสฺมิํ ขเณ เอโก กาโก อมฺพสาขนฺตเร นิสีทิตฺวา

สทฺทํ กโรโนฺต เอวมาจิกฺขิฯ อยฺย กากวณฺณติสฺสมหาราช, ตุมฺหากํ กงฺขา นาม นตฺถี, ปสาทกฺขเณ ธมฺมกถิกสฺส อุตฺตราสงฺคํ เทหี’ติ อาหฯ

(กาโก โส กากวณฺณสฺส วเทติ วจนกฺขโม,
ปสาทชาโต เถรสฺส ตุวํ สทฺธมฺมเทสเน;
ททาหิ อุตฺตราสงฺคํ มหาเถรสฺส ภูมิปา’ติฯ)

มหาราช, อหํ ตุมฺหากํ ปญฺจสาสนํ คเหตฺวา อาคโตฯ วิหารเทวิ ปุตฺตํ วิชายิฯ อิทเมกํ สาสนํฯ เอกา กเรณุกา สุวีรหตฺถิโปตกํ ติตฺถสเร วิชายีฯ อิทํ ทุติยํ สาสนํฯ โคฐสมุทฺทม เชฺฌน สตฺตมตฺตา นาวา ปฏฺฏเน ปจฺจุฏฺฐิตา, อิทํ ตติยํ สาสนํ อุตฺตร วฑฺฒมานปพฺพตปาเท ทฺวิกรีสปฺปมาเณ เขเตฺต ตรุณตาลกฺขนฺธปฺปมาณา สุวณฺณกฺขนฺธา อุคฺคจฺฉิํสุ, อิทํ จตุตฺถํ สาสนํฯ คิริปพฺพตปาเท โกฏฺ รฏฺฐก วิหาเร โกฏฺรฏฺฐโก นาม เถโร มโคฺคปสมํ วตฺวา คิริปพฺพตมตฺถเก สตฺตตาลปฺปมาณํ อุคฺคนฺตฺวา อากาเส นิสิโนฺน ปรินิพฺพายิ, อิทํ ปญฺจมํ สาสนํฯ

(ปุโตฺต หตฺถี จ นาวา จ จตุตฺถํ เหมขนฺธกํ;
เถรสฺส ปรินิพฺพานํ ปญฺจมํ สาสนํ อิทํฯ

อิมํ คเหตฺวาน อหํ อาคโต ตว สนฺติกํ;
สาสนํ อีทิสํ สุตฺวา ปุญฺญกเมฺม รโต ภวฯ

วตฺถํ สหสา ทาเปหิ กโต สพฺพสมาคโม;
อิทํ นิจฺจํ ชานโนฺต กิํ ลโคฺค อุตฺตราสเงฺค’ติฯ)

ราชา กากสฺส วจนํ สุตฺวา หสิฯ เถโร? กสฺมา มหาราช หสี’ติ ปุจฺฉิฯ ภเนฺต, เอตสฺมิํ อมฺพสาขนฺตเร นิสีทิตฺวา สทฺทํ กโรนฺตสฺส กากสฺส กถํ สุตฺวา หสินฺติ สพฺพํ อาโรเจสิฯ เถโร’ปิ รญฺญา ปุริมตฺตภาเว กตกมฺมํ ปสฺสิตฺวา หสิฯ ราชา กสฺมา อโยฺย หสี’ติ ปุจฺฉิฯ มหาราช, ตุมฺหากํ อนนฺตเร อตฺตภาเว มลยรฏฺเฐ อมรุปฺปล นาม กาเล กตกมฺมํ ปสฺสิตฺวา ห สิตฺติฯ เตน ปุโฏฺฐ กตกุสลกมฺมํ สพฺพํ วิตฺถาเรน ตสฺส อาจิกฺขิฯ ราชา โสมนสฺสปฺปโตฺต อตฺต โน อุตฺตราสงฺคํ ทตฺวา เถรํ วนฺทิตฺวา เคหํ คโตฯ โกฏฺฐรฏฺฐกวิหารํ คนฺตฺวา เถรสฺส สรีรชฺฌาปนํ การาเปตฺวา ธาตุํ อาทาย เจติยํ การาเปตฺวา มหนฺตํ ปูชํ กตฺวา มหาคามํ คโตฯ สุวณฺณํ อา หราเปตฺวา ราชงฺคเณ ฐปาเปสิฯ โคฐสมุทฺทกุจฺฉิยํ ปตฺต นาวาโต วตฺถานิ อาหราเปตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส จีวรตฺถาย ทาเปตฺวา มหาทานํ ปวเตฺตตฺวา มหาคามสมีเป วิหารํ การาเปตฺวา วิ หรโนฺต อตฺตโน ปุตฺตํ ทุฏฺฐคามณิํ ปโกฺกสาเปตฺวา; ตาต, ตฺวํ คนฺตฺวา คิริมฺหิ นคเร นิสีทา’ติ วตฺวา อมจฺจญฺจสฺส ปิตุฏฺฐาเน ฐเปตฺวา คิรินครํ ปาเหสิฯ ตํ ทิสฺวา คิริอภย กุมาโร กุมาเรน สทฺธิํ อาคตพฺพฟสฺส วตฺถาหาราทีนิ ทาเปตฺวา มหนฺตํ สมฺมานํ อกาสิฯ ราชกุมาโร คิริปพฺพต ปาเท วิหาสิฯ

ตโต อปรภาเค ชาติํ นิสฺสาย ขตฺติยานํ วิวาโท อโหสิฯ โส อภยราชา กิํ เมวิวาเทนา’ติ อตฺตโน ภริยาย โสมเทวิยา สทฺธิํ พลวาหนํ คเหตฺวา อนุกฺกเมน คจฺฉโนฺต เสรุนคเร รชฺชํ กา เรนฺตํ อตฺตสหายํ สิวราชํ สนฺธาย ตสฺส สนฺติกํ อาคญฺชิฯ โส’ปิ สิวราชา คิริอภยรญฺญา สทฺธิํ อาคตพฺพฟสฺส มหนฺตํ สกฺการํ กาเรตฺวา อหตวตฺถติลตณฺฑุลาทีนิ อาหราเปตฺวา ทาเปสิฯ กติ ปาหจฺจเย; สมฺม, กสฺมา อาคโตสิ’ติ ปุจฺฉิฯ โส อาคตการณํ สพฺพมสฺส อาจิกฺขิฯ ภทฺทกํ สมฺม, เต กตํ อาคนฺตพฺพเมว อาคโตฯ อหํ เต กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามิฯ ตฺวํ มา จินฺตยี’ติ วตฺวา ตสฺส วสนตฺถาย นครภูมิํ คเวสโนฺต สรโกฏิยํ อติรมณียภูมิํ ปสฺสิตฺวา ตสฺมิํ ภูมิภาเค โส นครํ มาเปตฺวา เทวิยา เอกสทิสนามํ กริสฺสามี’ติ โสมนครนฺติ นามํ อกาสิฯ ตํ นครํ สุสมิทฺธํ สมฺ ปนฺนธนธญฺญาทีหิ อุปกรเณหิ ทฺวารฏฺฏาลกโคปุรปริขาโปกฺขร-ณิยาทีหิ สหิตํ หตฺถิอสฺสรถ ปตฺติอาทีหิ สมากุลํ สงฺขปณวเภริสทฺทาทีหิ สมากิณฺณํ นครํ อโหสิฯ โส อภโย จิรํ โสม นคเร มหนฺตํ อิสฺสริยํ อนุภวโนฺต วิหาสิฯ

อถาปรสฺมิํ กาเล โสมเทวี รญฺญา สทฺธิํ กเถสิ; อยฺย อมฺหากํ ปฏิสรณํ เจติยญฺจ วิหาร ญฺจ กาเรตุํ วฏฺฏตี’ติฯ ภทฺทกํ เต กถิตนฺติ โสมนสฺสปฺปโตฺต หุตฺวา วิหารภูมิํ คเวสโนฺต นคร โต นาติทุเร นาจฺจาสเนฺน มหนฺตํ สาลวนํ อตฺถิฯ ตํ ปสฺสิตุํ คโตฯ ตทา ตสฺมิํ สาลวเน มหาอริ ฏฺฐเตฺถรสฺส วํเส มหามหินฺทเตฺถโร นาม เอโก เถโร อตฺถิฯ โส สฏฺฐิมเตฺต ภิกฺขู คเหตฺวา วิห รติฯ ตํ ทิสฺวา อิริยาปเถ ปสโนฺน เถรํ เอวมาห; ‘อยฺย ตุมฺหากํ อิมสฺมิํ สาลวเน วิหารํ กริสฺสา มิ’ติฯ เถโร ตสฺส วจนํ สุตฺวา ตุณฺหีภาเวน อธิวาเสสิฯ ราชา โสมนสฺสปฺปโตฺต เถรํ วนฺทิตฺวา นครเมว คนฺตฺวา โสมเทวิํ อามเนฺตตฺวา; ภเทฺทโสมเทวิ, อมฺหากํ มโนรโถ มตฺถกํ ปโตฺตฯ วิ หารกรณตฺถาย มนาโป ภูมิภาโค ลโทฺธฯ ตตฺถ จ มหิโนฺท นาม เถโร สมณานํ สฏฺฐิมตฺตํ ค เหตฺวา วิหรติฯ ตํ วนฺทิตฺวา วิหรณตฺถาย ปฏิญฺญํ คเหตฺวา อาคโตฯ ตตฺถ วิหารํ กริสฺสามี’ติ อาหฯ สา ตํ สุตฺวา โสมนสฺสปฺปตฺตา สาธู’ติ สมฺปฏิจฺฉิฯ ปุนทิวเส เทวิยา สทฺธิํ เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เถโร เตสํ มหาสมยสุตฺตํ กเถสิฯ เต อุโภ’ปิ ธมฺมํ สุตฺวา โสมนสฺสชาตา อเหสุํฯ อถ ราชา อยฺย ธาตุํ กุโต ลภิสฺสามา’ติ เถรํ ปุจฺฉิฯ มา จินฺตยิ มหาราช, ธาตุํ อเมฺห ชานิสฺสามา’ติ อาจิกฺขิฯ

โส ตโต ปฏฺฐาย วิหารภุมิํ โสธาเปตฺวา ขาณุกณฺฏกาทโย นีหริตฺวา เภริตลมิว รมณียํ สมํ การาเปตฺวา อิฏฺฐกวฑฺฒกิํ ปโกฺกสาเปตฺวา อิฏฺฐจิตํ การาเปตฺวา เจติยกมฺมํ ปฏฺฐเปสิฯ

วฑฺฒกี เจติยํ จินโนฺต กติปาเหน ปุปฺผาธานตฺตยํ นิฏฺฐเปตฺวา ธาตุคเพฺภ สพฺพํ กตฺตพฺพํ กมฺมํ นิฏฺฐเปตฺวา รโญฺญ ปฏิเวเทสิฯ ราชา, อาคนฺตฺวา เถรสฺส อาโรเจสิฯ นิฏฺฐาปิโต อยฺย ธาตุ คโพฺภ’ติฯ เถโร รโญฺญ วจนํ สุตฺวา อตฺตนา ปริหริตํ ตถาคตสฺส ทกฺขิณทาฐาธาตุํ ตสฺส อทาสิฯ ราชา ธาตุํ คเหตฺวา สุนกฺขเตฺตน สุมุหุเตฺตน มหตา ปริวาเรน ธาตุคเพฺภ นิทหิตฺวา อติมโนรมํ อุทกพุพฺพุฬเกลาสกุฏปฏิภาคํ เจติยํ การาเปสิฯ

สทฺธาทิคุณสมฺปโนฺน โลกสาสนรกฺขโก;
สเจติยํ มหาราชา การาเปสิ วิหารกํฯ

ตโต เถรสฺส สนฺติเก สฏฺฐิมตฺตานํ ภิกฺขุนํ อตฺถาย สฏฺฐิมตฺตานิ ปริเวณานิ การาเปตฺวา ทฺวารฏฺฏาลกปากาเรหิ โสภิตํ วิหารํ นิฏฺฐเปตฺวา อตฺตโน เทวิยา เอกนามํ กตฺวา มหินฺทเตฺถรสฺส ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา คนฺธมาลาธูปธเชหิ ปูชํ กโรโนฺต ทิวสสฺส ติกฺขตฺตุํ ธาตุปฏฺฐานํ คนฺตฺวา ทานาทีนิ ปุญฺญานิ กุรุมาโน คิริอภยราชา มหนฺตํ สมฺปตฺตึ อนุภวมาโน โสมนครํ ปฏิวสติฯ

(นคเร โสมนามมฺหิ รมณีเย มโนรเม;
เทวิยา สห โมทโนฺต รชฺชํ กาเรสิ นายโกฯ)

ตโต วิหารเทวิยา ภาตา จุลฺลปิณฺฑปาติยติสฺสเตฺถโร นาม เอกทิวสํ กากวณฺณติสฺสมหารโญฺญ อายุสงฺขารโมโลเกโนฺต น จิรปฺปวตฺตนภาวํ ญตฺวา ปุนทิวเส รโญฺญ สนฺติกํ คนฺตฺวา เตน สทฺธึ กเถสิฯ มหาราช ตุมฺหากํ นลาฏธาตุยา สตฺถารา พฺยากรณํ ทินฺนํ;’มหาวาลุกคงฺคาย ทกฺขิณภาเค เสรุ นาม ทหสฺส อเนฺต วราห นาม โสณฺฑิยา มตฺถเก อนาคเต กากวณฺณติโสฺส นาม มหาราชา มยฺหํ นลาฏธาตุํ ปติฏฺฐเปสฺสตี’ติ วตฺวา ตํ สนฺธาย ภควา สมาปตฺตึ สมาปชฺชิตฺวา คโตฯ ตสฺส วจนํ มนสิกโรหี’ติ อาหฯ ตสฺส กถํ สุตฺวา อมฺหากํ กุสลสมฺปตฺตึ อวินาเสตฺวา อยฺยสฺส วจนมุทฺทิสฺส เจติยํ การาปนตฺถาย คนฺตพฺพนฺติ มนฺตฺวา ภทฺทกํ อยฺยา’ติ เถรสฺส วจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา อตฺตโน ปุตฺตํ ทุฏฺฐคามณึ คิรินครโต ปโกฺกสาเปตฺวา มหาคาเม นิสีทาเปตฺวา นคเร เภรึ จราเปสิ; อหํ มหาวาลุกาย คงฺคาย สมีเป เสรุ นาม ทหสฺส อเนฺต วราห นาม โสณฺฑิยา มตฺถเก เจติยํ การาปนตฺถาย คมิสฺสามิ, สพฺพเสนิโย จ มหา ชโน จ มยา สทฺธึ อาคจฺฉนฺตุ’ติ วตฺวา ราชา จุลปิณฺฑปาติยติสฺสเตฺถรสฺส ติสฺสมหาวิหาเร สาคลเตฺถรสฺส จ สนฺติกํ คนฺตฺวา ภเนฺต ตุมฺหากํ ปริวาเร ปญฺจสตมเตฺต ภิกฺขุ คเหตฺวา ธาตุํ อุปฏฺฐหนฺตา มยา สทฺธึเยว อาคจฺฉถา’ติ วตฺวา ภทฺทมาเส ภทฺททิวเส สุนกฺขเตฺต สุมุหุเตฺต พนฺธาวารํ สเชฺชตฺวา ธาตุฆรโต ธาตุกรณฺฑกํ นีหริตฺวา สุสชฺชิตรเถ ฐเปตฺวา อุปริ เสตจฺฉตฺตญฺจ กตฺวา ปุรโต ปุรโต รตนมณฺฑเป การาเปตฺวา ปุเรตรมกาสิฯ

ตโต ราชา ปุตฺตํ ทุฏฺฐคามณึ ปโกฺกสาเปตฺวา อนุสาสิตฺวา ปุตฺตํ สทฺธาติสฺสกุมารญฺจ วิหารเทวิญฺจ คเหตฺวา สีฆํ นิกฺขมิฯ จูฬปิณฺฑปาติยติสฺสเตฺถโร จ อตฺตโน ปริวาเร ปญฺจสตภิกฺขู คเหตฺวา ธาตุํ อุปฏฺฐหโนฺต ปจฺฉโต อาคญฺฉิฯ สพฺพเสนิโย จ ราชา จ ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา ภิกฺขุ สเงฺฆน สทฺธึ คนฺตฺวา ทีฆวาปึ ปาปุณึสุฯ ตสฺมึ สทฺธาติสฺสกุมารํ นิสีทาเปตฺวา อนุกฺกเมน อาคนฺตฺวา สุมนมาลาปิฏฺฐิยํ ขนฺธวารํ พนฺธิตฺวา นิสีทิฯ กสฺมา ปน ตํ ฐานํ เอวํ นามกํ ชาตนฺติฯ สุมนนาคราชา สตฺตทิวสานิ นาคสมฺปตฺตึ อภิรมมาโน (นลาฏธาตุํ วิสฺสริฯ) สตฺตาหจฺจเยน นลาฏธาตุํ อนุสฺสริตฺวา ปจฺฉา อาวชฺชมาโน รโญฺญ ธาตุํ คเหตฺวา อาคตภาวํ ญตฺวา มหนฺตํ โสมนสฺสํ ปโตฺต มหนฺตชฺฌาสโย อตฺตโน ปริวาเร ฉโกฏิมเตฺต นาเค คเหตฺวา ธาตุปฏิปถํ คนฺตฺวา ธาตุปติฏฺฐิตฏฺฐาเนว ปถวิยํ นาภิปฺปมาณโต สุมนมา

ลาวสฺสํ วเสฺสสิฯ ตสฺมา ตํ ฐานํ สุมนมาลาปิฏฺฐีติ ชาตํฯ ปุนทิวเส ราชา ธาตุํ คเหตฺวา วราหนาม โสณฺฑึ ปาปุณิฯ สมฺปตฺตาย ธาตุยา ตสฺมึ ฐาเน สุมนนาคราชา รถจกฺก ยาว นาภึ ตาว โอสีทาเปตฺวา อปริวตฺตนํ อกาสิฯ ตํ ทิสฺวา ราชา สํเวคปฺปตฺโต เถรํ ปุจฺฉิฯ มา ภายิ มหาราช, ธาตุ ปติฏฺฐานฏฺฐานํ อาคโตฯ อิมสฺมึ ฐาเน ปติฏฺฐหิสฺสตี'ติ อาหฯ

ตํ สุตฺวา ราชา ธาตุปติฏฺฐาน ภูมิภาคํ ภวิสฺสตี'ติ จินฺเตตฺวา ตเตฺถว เสนํนิเวเสตฺวา อิทํ ฐานํ สมนฺตโต สกณฺฏกํ วนํ นีหราเปตฺวา ภูมิภาคํ อติรมณียํ เภริตลมิว สมํ การาเปตฺวา เสนิยปาโมกฺขํ อามเนฺตตฺวา ตุเมฺห ธาตุํ ฐปนตฺถาย ปฐมํ ธาตุฆรํ การาเปตฺวา ธาตุ คพฺภํ ปติฏฺฐาเปตฺวา นิเวเทสิฯ ราชา อโนฺต ธาตุฆเร ตสฺมึ ธาตุคเพฺภ ธาตุกรณฺฑกํ ปติฏฺฐเปตฺวา พหิ อารกฺขํ สํวิธาย ตตฺถ มหนฺตํ ปูชาวิธานํ การาเปตฺวา ธาตุฆรํ จตุชาติยคเนฺธน วิลิมฺปาเปสิฯ ตทุปาทาย ตํ เคหํ คนฺธมูลํ นาม ชาตํฯ ตสฺมึ ฐาเน พหู สนฺนิปตึสุฯ ตตฺถ มหิโนฺท นาม เถโร อาคนฺตฺก ภิกฺขูนํ วตฺตปฏิวตฺตํ อกาสิฯ ปุนทิวเส ราชา วิหารํ คนฺตฺวา สุเขน วสิตฺถ อยฺยา'ติ ปุจฺฉิตฺวา สเพฺพ ภิกฺขุ นิมเนฺตตฺวา ราชเคเห นิสีทาเปตฺวา ยาคุภตฺตํ สกฺกจฺจํ ทตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ อนุโมทนํ สุตฺวา นิสินฺนกาเล เถโร โอวทโนฺต มหาราช, ปมาเทน วสิตุํ น วฏฺฏติ ชีวิตํ นาม น จิรฏฺฐิติกํ, ธาตุปติฏฺฐาปนํ ปปญฺจํ อกตฺวา กาเรหี'ติ วตฺวา คาถมาห?

ยสฺมา หิ ชีวิตํ นาม อปฺปํ พุพฺพุลกูปมํ;
ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส กเรยฺย กุสลํ สทา'ติฯ

อิมินา นเยน ธมฺมํ กเถตฺวา จูฬปิณฺฑปาติยติสฺส เตฺถโร จ สาคลเตฺถโร จ มหินฺทเตฺถโร จา'ติ ตโย เถรา อตฺตโน อตฺตโน ปริวาเร ภิกฺขู คเหตฺวา ธาตุ ปริหรณตฺถาย อาคจฺฉึสุฯ

วิปุลยโส ปรหิตาวหโนฺต,
สุชนหิโต ธิติมา อวีตสโทฺธ;
สุปริวุโต มหติยา หิ ปริสา,
ราชเสโฏฺฐ ปวรถูปมารภี'ติฯ

อิติ อริยชนปฺปสาทนตฺถาย กเต ธาตุวํเส

ปกิณฺณโก นาม

จตุโตฺถ ปริเจฺฉโทฯ

๕. ธาตุนิธานาธิกาโร

ตโต วิมํเสตฺวา ภุมิภาคํ คเหตุํ วฏฺฏตี’ติ ภูมิ ภาคํ วีมํเสโนฺต มงฺคลสมฺมเต อฏฺฐ โคเณ อาหราเปตฺวา คโนฺธทเกน นหาเปตฺวา สิเงคสุ สุวณฺณกญฺจุกํ ปติมุญฺจาเปตฺวา คนฺธปญฺจงฺคุลิกํ ทาเปตฺวา คีวาย มาลาทามํ พนฺธาเปตฺวา อโยทาเมน พนฺธาเปตฺวา เอวํ จิเนฺตสิ? ยทิ ปน ภควโต นลาฏธาตุ ยสฺมึ ฐาเน ปติฏฺฐหิตฺวา โลกตฺถจริยํ กโรนฺตี ปญฺจวสฺสสหสฺสานิ สาสนํ ปติฏฺฐหิสฺสติ ตสฺมึ ฐาเน โคณา สยเมว อโยทามโต มุญฺจิตฺวา ถุปฏฺฐานํ สมนฺตโต วิจริตฺวา จตุสุ ทิสาสุ สยนฺตุตฺติ อธิฏฺฐหิตฺวา ปุริเส อาณาเปสิฯ เต ตเถว อกํสุฯ ตโต วิภาตาย รตฺติยา ราชาโคเณ คาหาปนตฺถาย อายุตฺตเก อาณาเปสิฯ เต มนุสฺสา คนฺตฺวา โคเณ อปสฺสิตฺวา น ปสฺสาม เทวา’ติ รโญฺญ อาโรเจสุํฯ คจฺฉ ภเณ, โคณานํ คตฏฺฐานํ โอโลเกถา’ติ อาหฯ เต คเวสมานา พนฺธนฏฺฐาเน อทิสฺวา ปทานุปทํ คนฺตฺวา ถูปกรณฏฺฐานํ สมนฺตา วิจริตฺวา จตุสุ ทิสาสุ สยิตโคเณ ทิสฺวา สยิตฏฺฐานโต นงฺคุฏฺฐาทีนิ มทฺทนฺตาปิ อุฏฺฐาเปตุํ อสโกฺกนฺตา คนฺตฺวา รโญฺญ อาโรเจสุ; เทว, โคณา น อุฏฺฐหนฺติ, เอกํ ฐานํ สมนฺตา วิจริตฺวา จตุสุ ทิสาสุ สยิตา’ติฯ ตํ สุตฺวา ราชา เสนงฺคปริวุโต สยเมว คนฺตฺวา’ปิ โคเณ อุฏฺฐาเปตุํ อสโกฺกโนฺต ราชา เอวํ อธิฏฺฐาสิ; ยทิ อิมสฺมึ ฐาเน ธาตุ ปติฏฺฐาเปตพฺพา ภเวยฺย โคณา อุฏฺฐหิตฺวา คจฺฉนฺตุ’ติฯ โคณา จิตฺตกฺขเณเยว อุฏฺฐหิตฺวา ปลายึสุฯ ราชา ตํ อจฺฉริยํ ทิสฺวา ปสนฺนมโน หุตฺวา ปุเนก ทิวสํ วุตฺตนิยาเมเนว อเสฺส อลงฺการาเปตฺวา อโยทาเมน พนฺธาเปตฺวา ฐเปสิฯ อสฺสาปิ เต โคณา วิย คนฺตฺวา นิปชฺชึสุฯ ราชา คนฺตฺวา ตเถว อธิฏฺฐหิตฺวา อเสฺส อุฏฺฐาเปสิฯ ปุเนกทิวสํ หตฺถึ อลงฺการาเปตฺวา ตเถว อธิฏฺฐาสิฯ โสปิ พนฺธทาเม ฉินฺทิตฺวา ปจฺฉิมยามสมนนฺตเร คนฺตฺวา เจติยกรณฏฺฐาเน นิปชฺชิฯ ปภาตาย รตฺติยา ราชา หตฺถีโคปเก ปโกฺกสาเปตฺวา หตฺถึ อาเนถา’ติ อาหฯ หตฺถิโคปกา หตฺถึ พนฺธนฏฺฐาเน อทิสฺวา, หตฺถึ พนฺธนฏฺฐาเน น ปสฺสาม เทวา’ติ อาหํสุฯ เตนหิ ภเณ, สีฆํ อุปธาเรถา’ติ วุเตฺต หตฺถิโคปกา ปทานุปทํ คเวสมานา เจติยฏฺฐาเน นิปนฺนํ หตฺถึ ทิสฺวา อาคนฺตฺวา รโญฺญ อาโรเจสุํฯ ตํ สุตฺวา ราชา เหฏฺฐา วุตฺตปฺปกาเรน ปฏิปชฺชิตฺวา หตฺถึ ปุเร กตฺวา อาคจฺฉิฯ

เอวํ ตีหิ วิมํสนาหิ วีมํเสตฺวา ภุมิคหิตภาวํ เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อุปฏฺฐหมาโน อาโรเจสิฯ ตสฺมึ กาเล เสรุนคเร สิวราชา พหู ปณฺณากาเร คาหาเปตฺวา ราชานํ ปสฺสิสฺสามิ’ติ อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิฯ ราชา เตน สทฺธึ สโมฺมทนียํ กถํ กตฺวา นิสินฺนกาเล โลณนคเร มหานาคราชา’ปิ พหุปณฺณาการํ คาหาเปตฺวา ราชานํ ปสฺสิสฺสามิ’ติ อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิฯ เตน สทฺธึ สโมฺมทนียํ กถํ อกาสิ; อิมสฺมึ ฐาเน ทสพลธาตุํ ปติฏฺฐาเปสฺสามิ, ตุเมฺห มม สหายา โหถา’ติ เต คเหตฺวา คนฺตฺวา ธาตุํ วนฺทถา’ติ วนฺทาเปสิฯ ตสฺมึ ขเณ ธาตุโต ฉพฺพณฺณรํสิโย อุคฺคจฺฉึสุฯ เทวา สาธุการํ กโรนฺตา อากาสโต มาลาโย ขิปึสุฯ ราชาโน โสมนสฺสปฺปตฺตา อมฺหากํ ลงฺกายํ ทสพลสฺส นลาฏธาตุ อมฺหากํ รเฏฺฐ ปติฏฺฐหิสฺสติฯ เอสา ธาตุ มหา ชนสฺส สตฺถุกิจฺจํ สาเธยฺยาติ วนฺทิตฺวา คตาฯ ราชา เตสํ คตกาเล คิริอภยํ ปโกฺกสาเปตฺวา ตาต, อิฏฺฐกํ ชนสฺส ปีฬนํ อกตฺวา การาเปมา’ตี อาหฯ มา จิเนฺตยิตฺถ เทว, อหํ อิฏฺฐกํ การาเปสฺสามีติฯ เอวญฺหิ สติ ปปโญฺจ ภวิสฺสตี’ติ อาหฯ อมฺหากํ สนฺติเก สุวณฺณรชตานิ มนฺทานิ กุโต ลภิสฺสามา’ติ วุเตฺต คิริอภโย เอวมาห; เทว, สตฺถา มหาปุโญฺญ มหนฺตํ ปูชาสกฺการสมฺมานํ ลภิสฺสติฯ ตฺวํ อจิเนฺตตฺวา เจติยกมฺมํ ปฏฺฐเปหี’ติ อาหฯ

โส ตสฺส ตํ อจินฺตนียํ กถํ สุตฺวา โสมนสฺสปฺปโตฺต เถรสฺส สนฺติเก ธมฺมํ สุตฺวา ธาตุํ วนฺทิตฺวา นครํ คนฺตฺวา ภุตฺตสายมาโส สยเน นิปโนฺน นิทฺทํ โอกฺกมิฯ วิภาตาย รตฺติยา ปพุชฺฌิตฺวา อิฏฺฐกํ จินฺตยมานสฺส โทมนสฺสํ อโหสิฯ ตสฺมิํ กาเล สโกฺก เทวราชา วิสฺสกมฺมํ เทวปุตฺตํ อามเนฺตตฺวา; ตาต, วิสฺสกมฺม, กากวณฺณติสฺสมหาราชา อมฺหากํ สตฺถุโน นลาฏ ธาตุํ นิทหิตฺวา มหนฺตํ เจติยํ การาเปตุกาโม อิฏฺฐกํ จินฺตยิฯ ตฺวํ คนฺตฺวา ผาสุกฏฺฐาเน อิฏฺฐกํ มาเปหีติ อาหฯ ตํ สุตฺวา วิสฺสกมฺมเทวปุโตฺต ทุคฺคตสฺส พฺราหฺมณสฺส เขเตฺต อิฏฺฐกํ มาเปตฺวา เทวโลกเมว คโตฯ ตสฺมิํ ขเณ เขตฺตสามิโก ทุคฺคตพฺราหฺมโณ ปาโตว อตฺตโน เขตฺตํ โอโลกนตฺถาย คโต อิโตวิโต โอโลเกโนฺต อิฏฺฐกราสิํ ทิสฺวา จิเนฺตสิ; หีโย ราชา อิฏฺฐกํ กถํ ลภิสฺสามีติ กเถสิฯ มหนฺตํ วต ปณฺณาการํ มยา ลทฺธนฺติ ตุโฏฺฐ เทวิฏฺฐกานิ กาเชน คเหตฺวา รโญฺญ ทสฺสนตฺถาย คนฺตฺวา ราชทฺวาเร ฐตฺวา สาสนํ ปหิณิฯ ตํ ปโกฺกสาเปตฺวา กสฺมา ปาโต’ว อาคโตสี’ติ ปุจฺฉิฯ เทว มยฺหํ เขเตฺต อิฏฺฐกราสิํ ทิสฺวา ปาโต’ว อิฏฺฐกานิ คเหตฺวา อาคโตมฺหี’ติฯ อีทิสานิ อิฏฺฐกานิ เจติยสฺส อนุจฺฉวิกานีติ ทเสฺสสิฯ ราชา ปสฺสิตฺวา โสมนสฺสปฺปโตฺต พฺราหฺมณสฺส พหุํ ธนํ ทาเปสิฯ

ตสฺมิํ ขเณ อญฺญํ สาสนํ อาหริฯ มหานปฏฺฏนทฺวารโต จตโฬสฺส รชตนาวา สุวณฺณภูมิโต จตโฬสฺส สุวณฺณนาวา อุกฺกมิํสูติ ปฏฺฏนมุขทฺวาเร วิหรโนฺต อารกฺขก เชฏฺฐโก ธมฺมปาโล นาม อาคนฺตฺวา รโญฺญ อาโรเจสิฯ ราชา ตุโฏฺฐ สุวณฺณรชเต อาหราเปสิฯ

(อิฏฺฐกํ รชตเญฺจว สุวณฺณญฺจ มหารหํ;
อาหริตฺวาน ตํ สพฺพํ กมฺมํ อารภิ เจติเยฯ

สตฺถุ ปุญฺญานุภาเวน รโญฺญ ปุญฺญพเลน จ;
จินฺติตจินฺติตํ สพฺพํ ขเณเนว สมิชฺฌติฯ)

ตโต ราชา จูฬปิณฺฑปาติยติสฺสเตฺถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา? อยฺย อิฏฺฐกภุมิํ คมิสฺสามีติ อาหฯ เถโร สุตฺวา ตุโฏฺฐ อตฺตโน ปริวาเรหิ ปญฺจสตภิกฺขูหิ สทฺธิํ อิฏฺฐก ภูมิํ คโตฯ ตโต มหาสาคลเตฺถโร จ มหินฺทเตฺถโร จ อตฺตโน ปริวาเรหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิํ อิฏฺฐกภุมิํ คตาฯ สิว นคเร ราชาปิ อิฏฺฐกภุมิํ คโตฯ โลณนคเร นาคราชาปิ อิฏฺฐกภุมิํ คโตฯ โสมนคเร คิริอภยราชาปิ อตฺตโน เสนงฺคหิ ปริวาเรตฺวา อิฏฺฐกภุมิํ คโตฯ เตสํ สมณ พฺราหฺมณานํ ราชพฬานญฺจ สมฺปิณฺฑิตตฺตา โส ปิฏฺฐิปาสาโณ พลวาหโน นาม ชาโตฯ เต สเพฺพ อิฏฺฐกภุมิํ สโมสริํสุฯ เถโร อิฏฺฐกราสิํ โอโลเกตฺวา ราชานํ เอวมาห? มหาราช, อยํ อิฏฺฐกราสิ เจติเย สพฺพกมฺมตฺถาย ปโหตี’ติฯ ราชา อตฺตมโน เสนงฺคปริวุโต สยเมว ปฐมํ อิฏฺฐกํ คณฺหิฯ ตํ ทิสฺวา เสส ราชาโน จ อมจฺจาทโย จ ปริสา จ สเพฺพ ภิกฺขุ จ อิฏฺฐกานิ คณฺหิํสุ ตสฺมิํ กาเล ภารํ อุกฺขิปิตฺวา คมนํ ปปญฺจํ ภวิสฺสตี’ติ ราชา จิเนฺตสิฯ เถโร ตสฺส จิตฺตํ ชานิตฺวา เอวมาห? มา จินฺตยิตฺถ มหาราช, อิฏฺฐกานิ คเหตฺวา คจฺฉฯ ปจฺฉา เทวนาคาทโย อิฏฺฐกภุมิโต ปฏฺฐาย ยาว เจติยฏฺฐานํ นิรนฺตรา ฐิตา อาหริสฺสนฺตี’ติฯ เต อาหริตฺวา เจติยฏฺฐาเน ราสิํ กโรนฺติฯ เตเนว นียาเมน ยาว เจติยสฺส นิฏฺฐงฺคมา ตาว เทวนาคสุปณฺณาทโย นิรนฺตรํ ฐตฺวา อิฏฺฐกานิ อาหริตฺวา เจติยกรณฏฺฐาเนว จตุสฺ ทิสาสุ ราสิํ อกํสุฯ

ตโต ราชา สเพฺพ อิฏฺฐกวฑฺฒกี ราสิํ การาเปตฺวา เตสํ วฑฺฒกีนํ อนฺตเร ชยเสนํ นาม อิฏฺฐกวฑฺฒกิํ ปริคณฺหิตฺวา ตสฺส ปน สตสหสฺสคฺฆนกานิ เทฺว สาฏกานิ กหาปณสตสหสฺสานิ จ สุวณฺณกุณฺฑลาทโย อาภรณานิ จ ทาเปสิฯ ตสฺส ปริวารานํ วฑฺฒกีนํ อหตวตฺถาทีนิ สพฺพ

ปกรณานิ ทาเปสิฯ อเนกวิธํ มหนฺตํ สมฺมานํ กาเรตฺวา เถเรน สทฺธิํ มเนฺตโนฺต; อยฺย อชฺช วิสาขปุณฺณมี อุโปสถทิวโส, ตสฺมา นลาฏธาตุยา มงฺคลํ กริตฺวา เจติยฏฺฐาเน อิฏฺฐกํ ปติฏฺฐาเปตุํ วฏฺฏตี’ติ อาหฯ ตํ สุตฺวา เถโร; ภทฺทกํ มหาราช, พุทฺธสฺส ภควโต ชาตทิวโส’ติ วตฺวา เจติยกมฺมกรณตฺถาย ปญฺจ ชเน คณฺหิฯ เตสุ เอโก วรเทโว นาม, เอโก สโงฺข นาม, เอโก วิโชฺช นาม, เอโก ปุสฺสเทโว นาม, เอโก มหาเทโว นามฯ อิเมสํ วฑฺฒกีนํ มงฺคลํ การาเปตฺวา ฉณเวสํ คเหตฺวา สพฺพาลงฺกาเรน อลงฺการาเปตฺวา ราชา สยมฺปิ สพฺพาลงฺกาเรน ปติมณฺฑิโต มงฺคลวิธานํ การาเปตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ คนฺธมาลาทีหิ ปูเชตฺวา ติกฺขตฺตุํ ปทกฺขิณํ กตฺวา จตุสุ ฐาเนสุ ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา วิชเมฺหตฺวา สุวณฺณฆฏฺฐานํ ปวิสิตฺวา สุวณฺณขจิตํ มณิมุตฺตารตนมยํ ปริพฺภมนทณฺฑํ ชีวมานกมาตาปิตเรน อุภโตสุมณฺฑิตปสาธิเตน อภิมงฺคลสมฺมเตน อมจฺจปุเตฺตน คาหาเปตฺวา มหนฺตํ เจติยํ ตตฺถ กโรโนฺต สยมฺปิ ปริพฺภมนทณฺฑํ คเหตฺวา ปริกมฺมกตภุมิยํ ปริพฺภมิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิฯ ตโต มหาวฑฺฒกี สุนกฺขเตฺตน สุมุหุเตฺตน เจติยฏฺฐาเน อิฏฺฐกํ ปติฏฺฐาเปสิฯ

ตสฺมิํ ขเณ จตุนหุตาธิก ทฺวิโยชน สตสหสฺสพหุลา อยํ มหาปถวี สาธุการํ ปวเตฺตนฺตี วิย มหานาทํ ปวเตฺตสิฯ เทวมนุสฺสา ทิวเส ทิวเส ปโหนก-มตฺติกํ นิสเทน ปิํสิตฺวา สุเปฺปหิ ปโปฺผเฐตฺวา เทนฺติฯ เอวํ กโรโนฺต กติปเยเนว ทิวเสน ปุปฺผาธานตฺตยํ จินิตฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส นิเวเทสิฯ ตํ สุตฺวา สโงฺฆ จุนฺทุตฺตรนามเก เทฺว สามเณเร อาณาเปสิ? ตุเมฺห หิมวนฺตํ คนฺตฺวา เมทวณฺณปาสาเณ อาหรถา’ติฯ เต ปน สามเณรา ชาติยา โสฬสวสฺสิกา ฉฬภิญฺญาปฺปเภเทน ปฏิสมฺภิทปฺปตฺตาฯ มหาขีณาสวภิกฺขุสงฺฆสฺส สนฺติกา ภิกฺขุสงฺฆสฺส วจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา อากาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา หิมวนฺตโต อตฺตโน อิทฺธิพเลน เมทวณฺณปาสาเณ อาหริํสุฯ เอเตสุ เอกํ ปาสาณํ ธาตุคพฺภสฺส ภุมิยํ ปตฺถริตฺวา จตุสุ ปเสฺสสุ จตฺตาโร ปาสาเณ ปติฏฺฐาเปตฺวา อปรํ ธาตุคพฺภํ ปิทหิตุํ อทสฺสนํ กตฺวา ฐปยิํสุฯ

ตทา ราชา ธาตุคเพฺภ กมฺมํ นิฏฺฐเปโนฺต นว โกฏิปฺปมาณํ สุวณฺณํ อาหราเปตฺวา สุวณฺณการานํ ทตฺวา ธาตุคพฺภสฺส อิฏฺฐกานิ กโรถา’ติ อาณาเปสิฯ เต สุวณฺณการา ทีฆโต รตนปฺปมาณํ ปุถุลโต วิทตฺถีปฺปมาณํ พหลโต จตุรงฺคุลปฺปมาณํ อิฏฺฐกํ กตฺวา ธาตุคพฺภํ จินิํสุฯ ตํ ปน ธาตุคพฺภํ อุจฺจโต โสฬสหตฺถํ วิตฺถารโตปิ อิโตจิโต ทสทสรตนํ กตฺวา สุวณฺณิฏฺฐเกเหว นิฏฺฐเปตฺวา ธาตุคพฺภสฺส มเชฺฌ สตฺตรตนมยํ สิเนรุํ การาเปตฺวา สิเนรุสฺส อุปริ ชาติหิงฺคุลเกน ปณฺฑุกมฺพลสิลาสนํ สตฺตรตเนน ปาริจฺฉตฺตกรุกฺขํ รชตมยํ เสตจฺฉตฺตํ พฺรหฺมุนา คาหาเปตฺวา สตฺถุโน ปฏิมาย อุปริ ธาริยมานํ กาเรสิฯ สิเนรุปาทมูเล คนฺธกลลปูริต นีลุปฺปลวิภุสิตสุวณฺณมยอฏฺฐุตฺตรสตฆฏปนฺติโย ฐปาเปสิฯ ตทนนฺตรํ คนฺธกลลปูริตรตฺตุนปทุมวิภุสิตรชตมยอฏฺฐุตฺตร- สตฆฏปนฺติโย ฐปาเปสิฯ ตทนนฺตรํ คนฺธกลลปูริต เสตุปฺปลมาลาวิภุสิตมณิมยอฏฺฐุตฺตรสตฆฏปตฺติโย ฐปาเปสิฯ ตทนนฺตรํ คนฺธกลลปูริตเสตุปฺปลวิภุสิต-มสารคลฺลมย อฏฺฐุตฺตรสตฆฏปนฺติโย ฐปาเปสิฯ ตทนนฺตรํ คนฺธกลลปูริตจมฺปกปุปฺผวิภุสิตโลหิตงฺกมยอฏฺฐุตฺตรสต ฆฏปตฺติโย ฐปาเปสิฯ ตทนนฺตรํ คนฺธกลลปูริตปญฺจุปฺปลวิภุสิตมตฺติกามยอฏฺฐุตฺตรสตฆฏปนฺติโย ฐปาเปสิฯ ตาสํ ฆฏปนฺตีนํ อนฺตเร คนฺธกลลปูริตสตฺตรตนมยสราวเก ฐปาเปสิฯ กญฺจนมย-สตฺตรตนมย-วิจิตฺตมาลาลตาปุณฺณฆฏสิริวจฺฉนนฺทิยาวฏฺฏภทฺทปีฐาทโย จ หตฺถิอสฺสสีหวฺยโคฺฆสภปนฺติอาทโย จ กาเรสิฯ เทโวโรหณํ ยมกปาฏิหีราทโย ธนปาล-องฺคุลิมาล-อาฬวกทมนาทโย, สาริปุตฺต-โมคฺคลฺลาน-มหากสฺสปเตฺถราทโย, อสีติมหาสาวกรูปาทีนิ จ การาเปสิฯ สิเนรุสฺส มชฺฌิมภาเค ตาราคณปริวาริตํ รชตมยํ จนฺทมณฺฑลญฺจ การาเปสิฯ รํสิชาลวิภุสิตํ กนกมยํ สูริยมณฺฑลญฺจ การาเปสิฯ

ตโต สิเนรุสฺส มตฺถเก ปาริจฺฉตฺตกมูเล ปณฺฑุกมฺพลสิลาสเน อมฺหากํ สตฺถุโน ปฏิมํ ฆน โกฏฺฏิม รตฺตสุวณฺณมยํ การาเปตฺวา มาตุเทวปาโมกฺข ทสสหสฺส จกฺกวาฬเทวตานํ สตฺตปฺปกรณํ อภิธมฺมํ เทสนากาเรน นิสีทาเปสิฯ ตสฺส วีสตินขา อกฺขิตลานํ เสตฏฺฐานานิ ชาติผลิกมยานิฯ องฺคุลิโย สุวณฺณมยา หตฺถปาทตลานิ จ ทนฺตาวรณานิ จ อกฺขีนํ รตฺตฏฺฐานานิ จ ชาติปวาฬมยานิ, เกสมสฺสุภมุกฏฺฐานานิ อินฺทนีลมยานิ, สมจตฺตาลีส ทนฺตา วชิรมยา อเหสุํฯ อุณฺณโลมํ ปน สุวณฺณ ภิตฺติยํ ฐปิตรชตพุพฺพุฬวิลาสํ รชตมยํ อโหสิฯ ภควโต อนวโลกิต มุทฺธนิ มตฺถเก สตฺตรตนมยํ วิจิตฺตกิํกิณิชาลํ ปริกฺขิปาเปสิฯ มณฺฑปสฺส อโนฺต นวสต สหสฺสคฺฆนกํ มุตฺตากลาปโมลมฺพกํ มโนรมํ เจลวิตานํ พนฺธาเปตฺวา มณฺฑปโกฏฺฐิยํ มุตฺตาชาลํ ตทนนฺตรํ สตฺต รตนวิจิตฺตํ กิํกิณิชาลํ ปริกฺขิปาเปสิฯ

อมฺหากํ ภควโต มาตุเทวปุตฺตมฺปิ สตฺตรตเนน การาเปสิฯ ตถา เอราวณวิสฺสกมฺมเทวปุตฺตาทโย จ สปริวาโร สโกฺก เทวราชา จ จตฺตาโร มหาราชาโน จ ปญฺจสิขเทวปุตฺตาทโย คนฺธพฺพเทวปุตฺตา จ สหมฺปติ มหา พฺรหฺมาทโย มหาพฺรหฺมโน จ การาเปสิฯ เวสฺสนฺตรชาตกํ กโรโนฺต สํชยมหาราชา ผุสตีเทวี อาทโย จ มทฺทีเทวี เทฺว ทารเก จ ชูชกพฺราหฺมณาทโย จ การาเปสิฯ วิธุร-โสณทตฺต มหานารทกสฺสป-สุตโสม-สุปฺปารก-สงฺขปาลชาตกาทีนิ จ, ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตน-มหาสมยสุตฺตาทิ เทสนากาโร จ, สุโทฺธทนมหาราชา มหามายา มหาปชาปตี โคตมี ภทฺทกจฺจานา ราหุลมาตาเทวี จ ราหุลกุมาโร จ ฉนฺนญฺจ กนฺถกญฺจ มหาภินิกฺขมนํ มหาโพธิมณฺฑลํ อสีติมหาสาวกา โกสลมหาราชา อนาถปิณฺฑิกมหาเสฏฺฐิ จูฬอนาถปิณฺฑิก-วิสาขา สุปฺปวาสา จ ปจฺฉา จูฬปิณฺฑปาติย ติสฺสเตฺถรญฺจ อตฺตานญฺจ การาเปตฺวา เต สเพฺพ ธาตุ คเพฺภ ปติฏฺฐาเปสิฯ

ธาตุคพฺภวณฺณณา สมตฺตาฯ

เอวํ ธาตุคเพฺภ ปูชาวิธานํ สุวิภตฺตํ สุมโนรมํ การาเปตฺวา เถเรน สทฺธิํ กเถสิ? ภเนฺต ธาตุคเพฺภ มยา กตฺตพฺพํ นิฏฺฐาปิตํฯ เสฺว โรหิณีนกฺขเตฺตน ธาตุ นิธานํ กริสฺสามีฯ อยฺยา ปน เกสธาตุโย คเหตฺวา อาคจฺฉนฺตุติฯ ติสฺสเตฺถรสฺส ภารมกาสิฯ เถโร ตํ สุตฺวา ภทฺทกํ มหาราช, เกสธาตุโย วิจินิตฺวา อาหราเปสฺสามาติ วตฺวา อตฺตโน สทฺธิวิหาริกํ สิวเตฺถรํ ปโกฺกสาเปตฺวา อาวุโส ภูมินฺธรนาควิมาเน ชยเสโน นาม นาคราชา วสติฯ ตสฺส สนฺติเก (เกสธาตุโย สนฺติฯ) ตปุสฺส ภลฺลิกานํ เทฺวภาติกวาณิชานํ ปริจรณกาเล เตสํ ปมาทํ ญตฺวา นาคราชา เทฺว เกสธาตุโย คเหตฺวา นาคภวเน ฐเปสิฯ ตฺวํ ตา ธาตุโย อาหริตฺวา รโญฺญ เทหีติ อาณาเปสิฯ เถโร ตํ วจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา คโตฯ

ตโต ราชา อตฺตโน ภคินิยา โสมเทวิยา จ ภาคิเนยฺยสฺส คิริอภยรโญฺญ จ สาสนํ เปเสสิ? เสฺว ธาตุนิธานํกริสฺสามฯ ตุเมฺห เสนงฺคํ คเหตฺวา อาคจฺฉถา’ติฯ โลณนคเร มหานาครโญฺญ จ เสรุ นคเร สิวรโญฺญ จ ตเถว สาสนํ เปเสตฺวา สยมฺปิ อตฺตโน วิชิเต เยน มยฺหํ หตฺถโต อนฺตมโส เอกกรีสมตฺตมฺปิ ลทฺธํ ตทุปาทาย สเพฺพปิ ตุเมฺห สทฺธิํ ปริวาเรน อาคจฺฉถา’ติ เภริํ จราเปสิฯ ตํ สุตฺวา โสมนสฺสปฺปตฺตา มหาชนา อตฺตโน อตฺตโน วิภวานุรูเปน อลงฺกตปฏิยตฺตา อคมิํสุฯ ราชา ปภาตาย รตฺติยา สเพฺพ เสนิโย คนฺธมาลาธูปธชาทโย คเหตฺวา ธาตุนิธานํ อาคจฺฉนฺตุติ วตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา ติวีวรตฺถาย มหคฺฆวตฺถาทีนิ ทตฺวา สยมฺปิ สพฺพาลงฺการปติมณฺฑิโต นานคฺครสโภชนํ ภุญฺชิตฺวา อุโปสถํ อธิฏฺฐาย มณิกุณฺฑลเมขลานูปุร วลยาทิวิจิตฺตสพฺพาลงฺการวิภูสิตาหิ โกเสยฺยาทิสุขุมนานาวิธวิจิตฺตวตฺถ

นิวตฺถาหิ นจฺจคีตวาทิตตุริยภณฺฑคหิต หตฺถาหิ เทวจฺฉราปฏิภาคนาฏกิตฺถีหิ ปริวาริโต วุตฺตปฺปกาเรหิ สทฺธึ เจติยฏฺฐานํ คนฺตฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆํ วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสิฯ

ตโต โสมนคเร คิริอภยราชา'ปิ สเพฺพ นาครา อตฺตโน อตฺตโน วิภวานุรูเปน ธาตุนิธาน ฎฺฐานํ อาคจฺฉนฺตฺติ นคเร เภรึ จราเปตฺวา สยํ สพฺพาลงฺการปติมณฺฑิโต สุสชฺชิตอมจฺจคณปริ วาริโต นิกฺขมิฯ โสม เทวีปิ สีสํ นหาตฺวา อหตวตฺถนิวตฺถา สพฺพาลงฺการปติมณฺฑิตา เทวจฺฉ รา วิย อตฺตโน ปริวารา ปญฺจสตกุมาริโย นีลวเตฺถหิ ปริทหาเปตฺวา ตเถว อลงฺกาเรตฺวา ปุณฺณฆเฎ คาหาเปตฺวา ตาสํ อนนฺตรา ปญฺจสตกุมาริโย ปีตวเตฺถหิ ปริทหาเปตฺวา ตเถว อ ลงฺกาเรตฺวา ปูชาภณฺฑานิ คาหาเปตฺวา, ตาสํ อนนฺตรา ปญฺจสต กุมาริโย รตฺตวเตฺถหิ ปริท หาเปตฺวา ตเถวฯ อลงฺกาเรตฺวา วิจิตฺรปุปฺผปูริตมญฺชุสาโย คาหาเปตฺวา ตาสํ อนนฺตรา ปญฺจสตกุมาริโย เสตวเตฺถหิ ปริทหาเปตฺวา ตเถว อลงฺกาเรตฺวา ธูม กฎจฺฉุเก คาหาเปตฺวา เอวํ ปูชาวิธานํ สํวิทหิตฺวา ปริวาเรน เจติงฺคณํ คนฺตฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆํ ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺ วา คนฺธมาลาทีหิ ปูชํ กตฺวา อตฺตโน สามินา คิริอภยราเชน สทฺธึ เอกปเสฺส ฐีตาฯ

โลณนคเร มหานาคราชา'ปิ สพฺพาลงฺกาเรหิ ปติมณฺฑิโต สพฺพาภรเณหิ สุสชฺชีตอมจฺ จมณฺฑลปริวุโต นจฺจคีตตุรียานิ ปคฺคณฺหาปยมาโน คนฺธมาลา ธูมกฎจฺฉุ คาหาเปตฺวา เจ ติยฎฺฐานํ อาคนฺตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิฯ

เสรุนคเร สิวราชา'ปิ อตฺตานํ สพฺพาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา มหเนฺตน ปริวาเรน ปูชา วิธานํ คาหาเปตฺวา เจติยฎฺฐานํ อาคนฺตฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิฯ ราช ปริสา อตฺตโน วิภวานุรูเปน วตฺถาลงฺกาเรหิ จนฺทน มาลาทีหิ จ โสภมานา นลาเฎ มุตฺตาก ลาปโมลมฺพก วิจิตฺตสุวณฺณปฏฺฏานิ พนฺธิตฺวา หตฺถาภรณาทิ อเนกาภรเณหิ ทิพฺพปริสา วิย สุมณฺฑิตปสาธิตา เวสานุรูปานิ วิวิธาวุธานิ คเหตฺวา เอกปเสฺส ฐีตาฯ สีหวฺยคฺฆทีปิจเมฺมหิ ป สาธิตสุวณฺณาลงฺการสุวณฺณธชเหมชาลสญฺฉเนฺน รถ วเร จ สพฺพาลงฺการวิภุสิตา รถิกา อา รุยฺห เอกปเสฺส ฐีตาฯ พฺราหฺมณปุตฺตาทโย มณฺฑิตจเมฺม ปารุปิตฺวา อุปโสภยมานา เอกป เสฺส ฐีตาฯ พหุ อมจฺจา อตฺตโน อตฺตโน เวสานุรูเปน มหคฺฆวตฺถาภรณวิภูสิตา สปริวารา เอกปเสฺส ฐีตาฯ คโนฺธทก ปูริต ทกฺขิณาวตฺต สงฺขํ คเหตฺวา อุปวีตสุตฺตํ เอกํสํ กริตฺวา พฺ ราหฺมณเวฐนํ เวเฐตฺวา ปุโรหิตพฺราหฺมณา มหเนฺตน ปริวาเรน ปูชาวิธานํ คาหาเปตฺวา เจ ติยฎฺฐานํ อาคนฺตฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆํ วนฺทิตฺวา ชยโฆสํ สาเวนฺตา เอวมาหํสุ?

เขมํ สุภิกฺขํ ภวตุ นิจฺจํ ชนปทํ สิวํ;
สสฺสานิ สมฺปฺปชฺชนฺตุ รโญฺญ เอวํ ชยา สิยุํฯ

อวเสสา มหาชนา เอวมาหํสุ? สมุทฺทปริยนฺตํ หิ มหึ สาครกุณฺฑลํ วสุนฺธรํ อาวสตุ อมจฺจปริวาริโตฯ เอวํ วตฺวา? อมฺหากํ อโยฺย กากวณฺณติโสฺส มหา ราชา สเทวเก โลเก เอก ปุคฺคลสฺส โลกนาถสฺสนลาฎธาตุํ ปติฏฺฐาเปตี'ติ อตฺตโน อตฺตโน วิภวานุรูเปน สุมณฺฑิตป สาธิตาฯ ขุชฺชวามนกาทโย'ปิ สเพฺพ ชนา ปูชาภณฺฑานิ คเหตฺวา สาธุการํ ททมานา อฏฺฐํ สุฯ อิมสฺมึ เจติยฏฺฐาเน ราสีภูตา ปริสา เอวํ เวทิตพฺพา? ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา เนคมา จ สมาคตา ปุปฺผาทิคหิตา สเพฺพ อลงฺการวิภูสิตาฯ

คณนา วีติวตฺตา เต อเนเก จ มหาชนา;
สโมฺมท ปตฺถรนฺตว ขตฺติยา สมฺปาคตาฯ

อลงฺกโต มหาราชา สราชปริวาริโต;
เทวราชา ยถา สโกฺก อฏฺฐาสิ เจติยงฺคเณฯ

สาธุวาเทน สตฺตานํ ปญฺจงฺคตุริเยหิ จ;
หตฺถสฺสรถสเทฺทน สมากิณฺณํ มหีตลํฯ

ตโต จูฬปิณฺฑปาติยติสฺสเตฺถโร อตฺตโน สทฺธิวิหารีเก ปญฺจสต ขีณาสเว ปริวาเรตฺวา เจติยฏฺฐานเมว อาคโตฯ มหาสาคลเตฺถโร'ปิ ปญฺจสต ขีณาสเว ปริวาเรตฺวา เจติยฏฺฐานเมว อาคโตฯ มหินฺทเตฺถโร'ปิ อตฺตโน สาวเก สฏฺฐิมตฺต ขิณาสเว คเหตฺวา เจติยฏฺฐานเมว อาคโตฯ อิติ อิมินา นิยาเมเนว เอโก เทฺว ตโย จตฺตาโร ปญฺจ ขีณาสวา อาคจฺฉนฺตา สตฺต สหสฺสมตฺตา อเหสุํฯ ตโต จูฬปิณฺฑปาติยติสฺสเตฺถโร เอตฺตเก ภิกฺขู ปริวาเรตฺวา เจติยงฺคเณ นิสีทิฯ ตโต ราชา อาคนฺตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา เถเรน สทฺธึ กเถสิ? เกสธาตุ กุโต ลภิสฺสาม อยฺยา'ติฯ ตสฺมึ ขเณ ติสฺสเตฺถโร อตฺตโน สทฺธิวิหาริกํ สิวเตฺถรํ โอโลเกสิฯ โส โอโลกิตกฺขเณเยว นิสินฺนฏฺฐานโต อุฏฺฐาย จีวรํ ปารุปิตฺวา มหาภิกฺขุสงฺฆํ วนฺทิตฺวา ฉฬภิโญฺญ มหาขีณาสโว จตุตฺถชฺฌานํ สมาปชฺชิตฺวา ตโต วุฏฺฐาย ปถวิยํ นิมุชฺชิตฺวา ภุมินฺธรนาควิมาเน ปาตุรโหสิฯ

(สุตฺวาสฺส สิวเถโร จ วสิปฺปโตฺต วิสารโท;
ปากโฏ อภวิ นาคนครํ ปุรโต ขเณฯ)

ตสฺมึ โข ปน สมเย ชยเสโน นาคราชา อตฺตโน ภาคิเนยฺยํ ทฺวิโกฏิมตฺต นาเค ปริวาเรตฺวา มหา ยสํ อนุภวมานํ นิสินฺนํ อิงฺคิตสญฺญํ ทตฺวา เถรํ ทุรโตว อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา จิเนฺตสิ? อิมสฺมึ นาคภวเน สมเณหิ กตฺตพฺพกิจฺจํ นตฺถีฯ นิสฺสํสยํ เกสธาตุํ นิสฺสาย อาคโต ภวิสฺสตีติ อุฏฺฐาย ธาตุฆรํ ปวิสิตฺวา ธาตุกรณฺฑกํ คิลิตฺวา กิญฺจิ อชานโนฺต วิย นิสีทิฯ ตสฺมึ กาเล เถโร ตสฺส สนฺติกํ อคมาสิฯ นาคราชา ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปฏิสนฺถารํ กโรโนฺต เถเรน สทฺธึ กเถสิฯ กสฺมา อโยฺย อาคโต'ติ วุเตฺต เอวมาห? ติโลกนาถสฺส อมฺหากํ สมฺพุทฺธสฺส เกสธาตูนํ อตฺถาย อาคโต, ตุยฺหํ สนฺติเก ฐปิตเกสธาตุโย ปปญฺจํ อกตฺวา มยฺหํ เทหิ, เตเยว สนฺธาย อุปชฺฌาเยน เปสิโตมฺหี'ติ วุเตฺต อมฺหากํ สมฺมา สมฺพุทฺธสฺส เกสธาตุโย มม สนฺติเก นตฺถี'ติ อาหฯ เถโร ธาตุกรณฺฑกํ คิลิตภาวํ ญตฺวา คณฺหามิ มหาราชา เกสธาตุโย'ติ วุเตฺต อาม ปสฺสโนฺต คเหตฺวา คจฺฉาหีติ อาหฯ เอวํ ตโย วาเร ปฏิญฺญํ คเหตฺวา ตเถว ฐีโต?

อิทฺธิยา มาปยิตฺวาน ตโต โส สุขุมํ กรํ,
ปเวเสตฺวา มุเข ตสฺส คณฺหี ธาตุกรณฺฑกํ;
นาคาลยาภินิกฺขมิ ติฏฺฐ นาคา'ติ ภาสิยฯ

ตสฺมึ ขเณ ชยเสโน นาคราชา สมณํ วเญฺจตฺวา เปสิโตมฺหี'ติ วตฺวา ตสฺส คตกาเล ธาตุกรณฺฑกํ โอโลเกตฺวา ธาตุ อปสฺสิตฺวา สมเณน นาสิโตมฺหี'ติ เทฺว หเตฺถ อุกฺขิปิตฺวา ฐเปตฺวา อตฺตโน สกลนาคภวนํ เอก โกลาหลํ กตฺวา มหเนฺตน สเทฺทน ปริเทวโนฺต? อมฺหากํ จกฺขุนิ อุปฺปาเฏตฺวา คโต วิย สเทวกสฺส โลกสฺส ปติฏฺฐานภูตสฺส สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เกสธาตุโย อปายทุกฺขโต อมุญฺจนฺตานํ อมฺหากํ อภิภวิตฺวา ธาตุโย คเหตฺวา คตสมณํ อนุพนฺธิตฺวา คณฺหิสฺสามา'ติ เทฺวโกฏิมตฺต นาเค คเหตฺวา อตฺตโน ภาคิเนเยฺยน สทฺธึ ตสฺส ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธิตฺวา อากาสํ อุคฺคจฺฉึ (สุ)ฯ ตสฺมึ ขเณ ปน สิวเตฺถโร อกาสโต โอตริตฺวา ปถวิยํ ปาวิสิฯ ปุน เตปิ ปถวิยํ ปวิสึสุฯ เอวํ เถโร เตหิ สทฺธึ อุมฺมุชฺช นิมุชฺชํ กโรโนฺต ปาฏิหาริยํ ท

เสฺสตฺวา เสรุนครสฺส นาติทูเร ปิฏฺฐิปาสาเณ อุคฺคณฺชิฯ ตเตฺถว เต สํเวเชตฺวา เจติยงฺคเณ มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส ปุรโต ปากโฏ อโหสิฯ นาคา ตํ คเหตุํ อสโกฺกนฺตา มหเนฺตน สเทฺทน รวํ ปติรวํ ทตฺวาฯ อิโต ปฏฺฐาย นฏฺฐมฺหา’ติ ตสฺมึ ปิฏฺฐิ ปาสาเณ สเพฺพ สมาคมํ กตฺวา มหาสเทฺทน ปริเทวึสุ? นฏฺฐมฺภา วต โภ’ติฯ ตโต ปฏฺฐาย โส ปิฏฺฐิปาสาโณ นาคานํ รวํ ปติรวํ ทตฺวา ปริเทวิตหาเวน นาคคลฺลํ นาม อโหสิฯ

นาโค เถรสฺส ปิฏฺฐิโตเยว อนุพนฺธิตฺวา เจติยงฺคณํ คนฺตฺวา ราชานํ เอวมาห? เทว, เอโส ภิกฺขุ มยา อทินฺนธาตุํ คเหตฺวา อาคโต’ติฯ ตํ สุตฺวา ราชา? สจฺจํ กิร อยฺย นาคสฺส วจนนฺติ วุเตฺต นเหว มหาราช, อิมินา ทินฺนํ เอว ธาตุํ อคฺคเหสินฺติ วุเตฺต? นาโค ตว สกฺขึ เทหีติ อาหฯ เถโร ตสฺส ภาคิเนฺยํ สมณุปฺปล นาคราชานํ สกฺขึ อกาสิฯ ราชา ตสฺส ภาคิเนยฺยสฺส สพฺพวจนํ สุตฺวา สทฺทหิฯ ตสฺมึ กาเล ทุกฺขาภิภูโต นาคราชา คนฺตฺวา พหิ ฐิโตฯ ตโต ปฏฺฐาย โส นาคราชา พหิ หุตฺวา นิสินฺนตฺตา พหินาคราชา นาม อโหสิฯ ตสฺส ปน ภาคิเนยฺยํ อโนฺต เจติยงฺคเณ นิสีทาเปสิฯ อิมสฺส ปน เจติยสฺส อารกฺขํ คหิตนาคา กเถตพฺพาฯ สุมนนาคโรโณฺญ ปริวารา ฉโกฏิมตฺตา นาคา, ชยเสนสฺส ปริวารา โกฏิสตมตฺตา นาคา, สมณุปฺปลนาคโรโณฺญ ปริวารา ทฺวิโกฏิมตฺตา นาคา อเหสุํฯ สเพฺพ ธาตุยา อารกฺขํ คณฺหึสุฯ ราชา เถรสฺส หตฺถโต เกสธาตุํ คเหตฺวา รตนจเงคาฏเก ฐเปตฺวา มหินฺทสฺส นาม อมจฺจสฺส อทาสิฯ ตสฺมึ สมาคเมติปิฏกมหาผุสฺสเทวเตฺถรสฺส สทฺธิวิหาริกา ปฏิสมฺภิทปฺปตฺตา จตฺตาโร สามเณรา อเหสุํฯ เตสุ เอโก มลย ราชปุโตฺต สุมนสามเณโร นาม, เอโก เสรุนคเร สิวราชภาคิเนยฺยสฺส ปุโตฺต อุตฺตร สามเณโร นามฯ เอโก มหาคาเม มาลาการปุโตฺต จุนฺท สามเณโร นาม เอโก มหาคาเม เอกสฺส กุฏุมฺพิกสฺส ปุโตฺต มหากสฺสปสามเณโร นาม, อิเม จตฺตาโร สามเณรา อชฺช กากวณฺณติสฺสมหาราชา มหาเจติเย ธาตุ นิธานํ กริสฺสติ, มยํ หิมวนฺตํ คนฺตฺวา สุกุสุมานิ อาหริสฺสามาติ เถรํ วนฺทิตฺวา อากาสโต หิมวนฺตํ คนฺตฺวา จมฺปกนาคสลลาทโย ปูชนียมาลํ คเหตฺวา ตาวตึสเทว โลกํ คตาฯ

ตสฺมึ กาเล สโกฺก เทวราชา สพฺพาภรณปติมณฺฑิโต ทฺวิสุ เทวโลเกสุ เทวตาโย คเหตฺวา เอราวณหตฺถึกฺขนฺธมารุยฺห อฑฺฒเตยฺยโกฏิเทวจฺฉราปริวาริโต สุทสฺสนมหา วีถิยํ วิจรโนฺต สวโงฺคฏเก เต จตฺตาโร สามเณเร ทุรโตว อาคจฺฉเนฺต ทิสฺวา หตฺถึกฺขนฺธโต โอรุยฺห ปญฺจ ปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา เตสํ หเตฺถ มาลาจโงฺคฏเก ทิสฺวา? กึ อยฺยา ตุมฺหากํ หเตฺถ’ติ ปุจฺฉิฯ ตํ สุตฺวา สามเณรา มหาราช, กึ ตฺวํ น ชานาสิฯ ลงฺกายํ กากวณฺณติสฺส มหาราชา ทสพลสฺส นลาฏธาตุํ คเหตฺวา มหาวาลุกคงคาย ทกฺขิณปเสฺส เสรุ นาม ทหสฺส อเนฺต วราห นาม โสณฺฑิมตฺถเก เจติยํ การาเปตุํ ตุมฺหากํ นิโยเคน วิสฺสกมฺมเทวปุเตฺตน นิมฺมิต◌ิฏฺฐกานิ คเหตฺวา เจติยํ การาเปตฺวา อชฺช ธาตุนิธานํ กโรติฯ ตตฺถ ปูชนตฺถาย หิมวนฺตโต อานีตปุปฺผมิทนฺติ วตฺวา อิโตปิ กุสุมํ คเหตุํ อาคตมฺหา’ติ วทึสุฯ สโกฺก เตสํ วจนํ สุตฺวา?

อยฺย ตุมฺหากํ หเตฺถ ปุปฺผานิ จูฬามณิเจติเย ปูเชตฺวา อมฺหากํ อุยฺยานโต ปุปฺผานิ คเหตฺวา คจฺฉถาติ วตฺวา เตหิ สทฺธึ คนฺตฺวา เตสํ ปุเปฺผหิ จูฬามณิเจติยํ ปูเชสิฯ ตโต ปปญฺจํ น ภวิตพฺพนฺติ สกฺกสฺส นิเวเทสุํฯ ตํ สุตฺวา สโกฺก สามเณรานํ ปญฺจมหาอุยฺยานโต ปาริจฺฉตฺต-โกวิฬาราทีนิ ปุปฺผานิ จ จนฺทนจุณฺณญฺจ คเหตฺวา ทาเปสิฯ สามเณรา ปุปฺผานิ คเหตฺวา เทวโลกโต โอตริตฺวา หิมวนฺตํ ปวิสิตฺวา สุวณฺณมณิปพฺพเต สนฺตจฺฉายาย นสีทิตฺวา ทิวาวิหารํ กตฺวา นกฺขตฺตเวลาย สมฺปตฺตาย มณี คเวสมานา จตฺตาโร มณโย อทฺทสํสุฯ เตสํ เอโก อินฺทนีลมณี, เอโก ปหสฺสรโชติรงฺค มณี, เอโก เวฬุริยมณิ, เอโก มสารคลฺลมณิ, จตฺตาโร มณโย จ ทิพฺพปุปฺผานิ จ คเหตฺวา เถรานํ ทเสฺสสุํฯ เถโร? มหาราช, อิเม สามเณรา ปาริจฺฉตฺ

ตกโกวิฬาราทีนิ ปุปฺผานิ จ จนฺทนจุณฺณญฺจ จตฺตาโร มณโย จ คเหตฺวา อาคตา’ติ รโญฺญ อาโรเจสุํฯ

ราชา ตํ สุตฺวา โสมนสฺสชาโต สามเณเร ปญฺจ ปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา เตสมาหตมณโย คเหตฺวา มหานนฺท นาม อมจฺจสฺส ทตฺวา เถเรหิ สทฺธึ มหเนฺตน ปริวาเรน เจติยงฺคณํ คนฺตฺวา มณิกรณฺฑเกน ธาตุํ คเหตฺวา อตฺตโน สีเส ธาตุํ ฐเปตฺวา อุปริ เสตจฺฉตฺตํ การาเปตฺวา เจติยํ ติกฺขตฺตุํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ปาจีนทฺวาเร ฐิโต? อยํ ทสพลสฺส นลาฏธาตุ อเมฺหหิ การาปิตาย พุทฺธปฏิมาย นลาเฏ อุณฺณโลมาการํ หุตฺวา ปติฏฺฐหตูติ อธิฏฺฐาสิฯ ตสฺส จินฺติตกฺขเณเยว ธาตุ กรณฺฑโต นภมุคฺคนฺตฺวา อากาเส สตฺตตาลปฺปมาเณ ฐตฺวา ฉพฺพณฺณ รํสิโย วิสฺสเชฺช สิฯ ตา รํสิโย กุเฏฺน อาสิญฺจมานวิลีน สุวณฺณํ วิย อนฺตลิกฺขโต นิกฺขนฺตสุวณฺณรสธารา วิย สกลลงฺกาทีปํ รํสิชาเลหิ เอโกภาสํ กตฺวา คณฺหึสุฯ ตสฺมึ กาเล ยมกปาฏิหาริยสทิสํ ปาฏิหาริยํ อโหสิฯ มหาการุณิกสฺส ภควโต อทิฏฺฐปุพฺพํ ปาฏิหาริยํ ทิสฺวา มหาชนา ตถาคตสฺส รูปกายํ ปจฺจกฺขภุตา วิย อเหสุํฯ

อทิฏฺฐปุพฺพํ สตฺถุสฺส ปาฏิหีรํ มหาชนา;
ทิสฺวา ปีติปรา ชาตา ปสาทมชฺฌคุํ ชิเนฯ

ปูเชสุํ คนฺธมาลญฺจ อลงฺการํ สกํ สกํ;
สเพฺพ วนฺทึสุ สิรสา-เจติยํ อีทิสํ วรํฯ

ตสฺมึ สมาคเม เอโก ปณฺฑิตปุริโส ชินํ โถเมโนฺต เอวมาห?

นิพฺพุตสฺสาปิ พุทฺธสฺส ยโส ภวติ อีทิโส;
ฐิตสฺส โลกนาถสฺส กีทิสา อาสิ สมฺปทาฯ

อนุภาวมิทํ สพฺพํ ปุเญฺญเนว มเหสิโน;
กเรยฺย ญตฺวา ปุญฺญํ ตํ ปเตฺถโนฺต โพธิมุตฺตมํฯ

ตสฺมึ กาเล นานารตนวิจิตฺตํ อเนกาลงฺการปติมณฺฑิตํ มหารหํ สมุสฺสิตธชปตากํ นานาวิธกุสุมสมากิณฺณํ อเนกปูชาวิธานํ คเหตฺวา มนุสฺสา ฉณเวสํ คณฺหึสุฯ อเนกวิธตุริยสงฺฆุฏฺฐํ อโหสิฯ ตสฺมึ ขเณ เทวตาโย ปุปฺผวสฺสํ วสฺสาเปนฺติฯ มหานุภาวสมฺปนฺนา นาคา ปูชํ กโรนฺติฯ เอวํ สเพฺพ เทวา นาคา มนุสฺสา สาธุการํ เทนฺติ, อโปฺผเฏนฺติ, เวลุเกฺขปํ กโรนฺติ, หตฺถีโน กุญฺจนาทํ นทนฺติฯ อสฺสา ตุฏฺฐิรวํ รวนฺติ, พหลฆน มหาปถวี ยาว อุทกปริยนฺตํ กมฺปิฯ ทิสาสุ วิชฺชุลฺลตา นิจฺฉรึสุฯ สกลลงฺกาทีเป สุมนกูฏาทโย มหานคา กุสุมคณสมากิณฺณา อเหสุํฯ สเพฺพ ชลาสยา ปญฺจวิธ ปทุมสญฺฉนฺตา, เทวตานมนฺตเร มนุสฺสา, มนุสฺสานํ อนฺตเร ยกฺขนาคสุปณฺณาทโย จ อเหสุํฯ ภิกฺขุภิกฺขุนีอุปาสก อุปาสิกา อปริมาณา อเหสุํฯ มหเนฺตน สาธุการเรน มหา นิโคฺฆเสน สกลลงฺกาทีเป ติพฺพวาตาภิหตสมุโทฺท วิย เอกนินฺนาทํ เอกนิโคฺฆสํ อโหสิฯ อิมินา ปูชาวิธาเนน ปสาทกภูตมหาชนกายมเชฺฌ ธาตุ ปาฏิหาริยํ ทเสฺสตฺวา อากาสโต โอตริตฺวา พุทฺธปฏิมาย นลาเฏ ปุณฺณจนฺทสสฺสิรีกํ อภิภวนฺตมิว วิโรจมานา ปติฏฺฐาสิฯ

ราชา มหานนฺทนามกสฺส อมจฺจสฺส หตฺถโต เกสธาตุํ คเหตฺวา วิหารเทวิยา ทตฺวา ตฺวํ อิมา เกสธาตุโย ทสพลสฺส อนวโลกิต มตฺถเก ปติฏฺฐาเปหี’ติ อาหฯ สา เกสธาตุโย คเหตฺวา ตเตฺถว ปติฏฺฐหนฺตุ’ติ อธิฏฺฐานํ อกาสิฯ ตสฺมึ ขเณ เกสธาตุโย กรณฺฑโต นภํ อุคฺคนฺตฺวา

มยูรคีวสํกาสนีลรํสิโย วิสฺสเชฺชนฺตี อากาสโต โอตริตฺวา พุทฺธปฏิมาย อุตฺตมงฺเค สิรสฺมึ ปติฏฺฐหึสุฯ

ตโต ราชา เถเรน สทฺธึ ธาตุคพฺภํ ปวิสิตฺวา ทิพฺพจนฺทนจุณฺณสมากิณฺณํ ปาริจฺฉตฺตก โกวิฬาราทิ สุคนฺธปุปฺผสนฺถรํ วิยูหิตฺวา ปภาสมุทยสมากิเณฺณ จตฺตาโร มณิ ปาสาเณ ฐเปสิฯ เตสํ อาโลกาภิภูโต ธาตุคโพฺภ อติวิย วิโรจิตฺถฯ สพฺพนาฏกิตฺถีโย อตฺตโน อตฺตโน อาภรณานิ โอมุญฺจิตฺวา ธาตุคเพฺภเยว ปูเชสุํฯ ตโต ราชา ธาตุนิธานํ กตฺวา พุทฺธรูปสฺส ปาทตเล สีสํ ฐเปตฺวา นิปโนฺน เอวํ ปริเทวิ; มยฺหํ ปิตุปิตามหปรมฺปราคตาธาตุ อชฺช อาทึ กตฺวา อิโต ปฏฺฐาย วิโยคา ชาตา อหํ ทานิ ตุมฺหากํ อติจิรํ (ฐีตา) รมณียา โรหณชนปทา อาหริตฺวา อิมสฺมึ ฐาเน ปติฏฺฐาเปสินฺติ วตฺวา สิเนรุ มุทฺธนิ สมุชฺชลมหาปทีโป วิย ตุเมฺห อิเธว ฐีตาฯ อิทานิ น คมิสฺสาม มยํ ขมถ ภควา’ติ ปริเทวมาโน ธาตุ คเพฺภเยว ปติตฺวา อาห?

อโห วิโยคํ ทุกฺขํ เม เอตา พาเธนฺติ ธาตุโย;
วตฺวา โส ปริเทวโนฺต ธาตุคเพฺภ สยี ตทาฯ

มริสฺสามิ โน คมิสฺสํ อยฺยํ หิตฺวา อิเธว’หํ;
ทุลฺลภํ ทสฺสนํ ตสฺส สํสาเร จรโต มมา’ติฯ

วตฺวา ปริเทวโนฺต นิปชฺชิฯ ตสฺส ปน ภิกฺขุสงฺฆสฺส อนฺตเร สหเทโว นาม เถโร ราชานํ ธาตุคเพฺภ โรทมานํ นิปนฺนํ ทิสฺวา กิมชฺฌาสโย เอตสฺสา’ติ เจโตปริยญาเณน สมนฺตาหริตฺวา อิธ นิปโนฺน มริสฺสามี’ติ นิปนฺนภาวํ ชานิตฺวา อิทฺธิยา สํสรํ ปิยรูปํ มาเปตฺวา ธาตุคพฺภโต ตํ พหิ อกาสิฯ

(อิทฺธิยา โส วสิปโตฺต ฉฬภิโญฺญ วิสารโท;
ตํ ขณเญฺญว สปฺปโญฺญ ราชานํ ตํ พหึ อกาฯ)

ตโต ปฐมานีตโชติรงฺค ปาสาณํ ธาตุคพฺภสฺส อุปริ วิตานํ วิย ฐเปตฺวา อรหนฺตา? ธาตุคโพฺภ สมนฺตโต จตุรสฺสมณฺจํ วิย เอกฆโน โหตุฯ ธาตุ คเพฺภ คนฺธา มา สุสฺสนฺตุ, ปุปฺผานิ มา มิลายนฺตุ, รตนานิ มา วิวณฺณา โหนฺตุ, ปูชนียภณฺฑานิ มา นสฺสนฺตุ, ปจฺจตฺถิกปจฺจามิตฺตานํ โอกาโส วา วิวโร วา มา โหตุ’ติ อธิฏฺฐหึสุฯ ตโต ราชา ธาตุโย มหนฺตํ ปูชํ กตฺวา มงฺคลเจติเย จตุรสฺสโกฏฺฐกํ อติมโนรมํ ฉตฺตกมฺมญฺจ เกลาสกูฏํ วิย สุธากมฺมญฺจ วาลุกปาทโต ปฏฺฐาย สพฺพญฺจ กตฺตพฺพํ กมฺมํ นิฏฺฐาเปสิฯ โส ปน เสต นิมฺมลจนฺทรํสิ วิย อุทกพุพฺพุฬเกลาสกูฏปฏิภาโค ฉตฺตธโร อจลปฺปติฏฺฐิโต สุชนปฺปสาทโก อณฺญติตฺถิย มทฺทนกโร มงฺคลถูโป วิโรจิตฺถฯ

วิลาสมาโน อฏฺฐาสิ โตสยโนฺต มหาชเน;
มงฺคลเกลาสถูโป อจโล สุปฺปติฏฺฐิโตฯ

สุชนปฺปสาทนกโร ติตฺถิยทิฏฺฐิมทฺทโน;
ภวิ สทฺธากโร เสโฏฺฐ สพฺพชนปสาทโกฯ

เจติโย ปวโร โลเก มหาชนนิเสวิโต;
ธชปุปฺผสมากิโณฺณ สทา ปูชารโห ภวิฯ

พหู ชนา สมาคมฺม นานา เทสา สมาคตา;
ปูเชสุํ ตํ มหาถูปํ สพฺพทาปิ อตนฺทิตาฯ

อีทิโส ปติรูปวาโส โส เทโส ทุลฺลโภ ภเว;
อปฺปมตฺตา สทา สนฺตา วินาถ กุสลํ พหุนฺติฯ

ราชา กปฺปาสิกสุขุมวเตฺถน มหารหํ เจติยํ เวเฐตฺวา, สิริวฑฺฒนํ นาม มหาโพธึ ปติฏฺฐเปตฺวา ตตฺถ โพธิฆรญฺจ การาเปตฺวา ติภูมกํ อุโปสถาคารํ การาเปตฺวา รตฺติฏฺฐาน ทิวาฏฺฐานาทีนิ กตฺวา สพฺพํ วิหาเร กตฺตพฺพํ กาเรสิฯ เอตฺตกํ การาเปตฺวา วิหารํ ทกฺขิโณทกํ ทสฺสามี'ติ จิเนฺตตฺวา อสีติสหสฺสมตฺตานํ ภิกฺขูนํ สตฺตทิวสานิ นานาวิธ สูปวฺยญฺชเนหิ มหาทานํ ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส มหาภิกฺขุ สงฺฆสฺส ติจีวรตฺถาย วตฺถานิ ทาเปตฺวา ปาโตว ปาตราสภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ ฐีโต เอวมาห? อยฺยา, จาตุทฺทสิเก มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส ทกฺขิณํ ทาตุมิจฺฉามี'ติฯ โส ปนายสฺมา เอวมาห; อุปกฏฺฐ ปุณฺณมายํ อุโปสถทิวเส อสฺสยุชนกฺขเตฺตน ทกฺขิณํ ธาตุํ ภทฺทกนฺติฯ โส เถรสฺส วจนํ สุตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิเตน เถรํ วนฺทิตฺวา โสมนคเร อตฺตโน ภคินึ เทวึ กเถสิ? ภคินิ, ทสพลสฺส นลาฏธาตุํ นิทหิตฺวา มงฺคลมหาเจติยานุรูปํ ปาสาทํ อลงฺกตทฺวารฏฺฏาลกโตรณํ เสต วตฺถ อเนกธชสมากิณฺณํ วิหารญฺจ การาเปตฺวา ทกฺขิณํ ทสฺสามี'ติ อยฺยสฺส กเถสึฯ โส ปนายสฺมา; อุปกฏฺฐ ปุณฺณมาย อุโปสถทิวเส ทาตุํ ยุตฺตนฺติ อาหา'ติฯ เทว, กึ กเถสิ, อยฺยสฺส กถีตนิยาเมเนว อุปกฏฺฐ ปุณฺณมาย อุโปสถทิวเส ทกฺขิณํ เทหี'ติ อาหฯ โส ตสฺสา กถํ สุตฺวา โสมนสฺสปโตฺต สาธุ ภเทฺท'ติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา โสมนคเร วิหรโนฺต, อุปกฏฺฐ ปุณฺณมาย อุโปสเถ สมฺปเตฺตเยว อชฺชุโปสโถ'ติ ญตฺวา คิริอภยํ ปโกฺกสาเปตฺวา, ตาต เสฺว ทกฺขิณํ ทาตพฺพํ ตฺวํ เสนงฺคํ อลงฺกริตฺวา เสฺว อเมฺหหิ สทฺธึ เอหี'ติ วตฺวา เสรุนคเร สิวรโญฺญ โลณนคเร มหานาครโญฺญ ปณฺณํ ปหิณิฯ เสฺว ตุมฺหากํ หตฺถิอสฺสรถปตฺตาทีนิ สุวณฺณาลงฺกาเรหิ อลงฺกริตฺวา เสฺว อเมฺหหิ สทฺธึ ฉณ เวสํ คาหาเปตฺวา อยฺยสฺส ติสฺสเตฺถรสฺส ทกฺขิณํ ทียมานํ สโมสรนฺตุติฯ เต ปน ราชาโน สาสนํ สุตฺวา อตฺตโน อตฺตโน วิภวานุรูเปน หตฺถิอสฺสรถปตฺตาทีนิ อลงฺกริตฺวา คนฺธปญฺจงฺคุลิกํ ทตฺวา สุวณฺณมาลาทีนิ ปิลนฺธาเปตฺวา มหา โคเณปิ ตเถว อลงฺกริตฺวา สิเงฺคสุ สุวณฺณกญฺจุกํ (ปฏิ) มุญฺจาเปตฺวา อมจฺจคหปติ-พฺราหฺมณปุตฺต-อชโคปก-ขุชฺชวามนก-เสนาปติอาทโย จ วิจิตฺตวตฺถานิ นิวาเสตฺวา นานาวิธวิเลปนานิ วิลิเมฺปตฺวา อาคนฺตฺวา รโญฺญ ทสฺสยึสุฯ ราชาปิ จตุรงฺคินิยา เสนาย ปริวุโต อลงฺกตหตฺถิกฺขนฺธํ อารุหิฯ เสสราชาโน จ อตฺตโน อตฺตโน เสนเงฺคหิ ปริวาเรตฺวา หตฺถิกฺขเนฺธ นิสีทิตฺวา ราชานํ มเชฺฌ กตฺวา วามทกฺขิณปสฺสโต นมสฺสมานา นิกฺขมึสุฯ ตสฺส ปน คมนํ อชาตสตฺตุโน ตถาคตสฺส ทสฺสนตฺถาย ชีวกมฺพวนคมนํ วิย ตึสโยชนปฺปมาณํ เอราวณหตฺถิกฺขนฺธํ อารุหิตฺวา ทฺวีสุ เทวโลเกสุ เทเวหิ ปริวาเรตฺวา สกฺกสฺส เทวานมินฺทสฺส นนฺทนวนคมนกาโล วิย จ อโหสิฯ โส วฑฺฒมาสกจฺฉายาย สมฺปตฺตาย โสมนครโต นิกฺขมิตฺวา เสรุทหสฺส อเนฺต นานาวิธ อลงฺกตปฏิยตฺตนาฏกิตฺถีนํ ปญฺจงฺคิกตุริยํ ปคฺคณฺหาปยมาโน อฏฺฐาสิฯ

มหาปถวี ภิชฺชมานา วิย ปพฺพตา ปริวตฺตมานา วิย มหาสมุโทฺท (ถลํ) อวตฺถริตฺวา ภิชฺชมานกาโล วิย จ อโหสิฯ พฺราหฺมณา ชยมฺขมงฺคลิกา โสตฺถิ วจนํ วทึสุฯ สพฺพาลงฺการปติมณฺฑิตา นาฏกิตฺถิโย ปญฺจงฺคิกตุริยํ ปวตฺตยึสุฯ มหาชโน เวลุเกฺขปสหสฺสานิ ปวเตฺตสิฯ ตโต ราชา พหู คนฺธทีปธูปาทโย คาหาเปตฺวา อุฏฺฐาย เสนาย ปริวุโต เถรสฺส วสนฏฺฐานํ ปวิสิตฺวา เถรํ วนฺทิตฺวา นิสิโนฺน อาห? อยฺย ราชาโน จ สมฺปิณฺฑิตฺวา ทกฺขิโณทกสฺส ทียมานสฺส กาโล'ติฯ เถโร ตสฺส กถํ สุตฺวา ภทฺทกํ มหาราชา'ติ สมฺปฏิจฺฉิฯ ตสฺมึ ทกฺขิโณ

ทกสฺส ทานทิวเส นานาวิธวิจิตฺตมณิทณฺฑเกสุ นานาวิธ ธชปตากาทีนิ พนฺธาเปตฺวา สมุสฺสิตานิ อเหสุํฯ ปุริมาที ทิสาสุ มนุญฺญวาตา วายึสุฯ ตถา มหารํสิชาลสมุชฺชลิโต สหสฺสรํสิภากโร อตฺถงฺคโต อโหสิฯ วิปฺผุริตกิรณรชธูมราหุอพฺภาทีหิ อุปโรเธหิ วิรหิโต ตาราคณปริวุโต ปุณฺณจโนฺท สมุชฺชลรชตมยํ อาทาสมณฺฑลํ วิย ปาจีนทิสโต สมุคฺคโตฯ ตสฺมึ ขเณ ทณฺฑทีปิกาทโย สมุชฺชลาเปสุํฯ มหามงฺคลเจติยํ ปน ชาติสุมนมาลาทาเมน ปริกฺขิปิตฺวา เอกมาลาคุณํ วิย อลงฺกริฯ ยถา ตาราคณปริวุโต ปุณฺณจโนฺท ตถา ปทีปมาลาลงฺกโต มหาเจติโย อติวิย วิโรจติฯ สกล ลงฺกาทีเป ปน สเพฺพ รุกฺขาปิ วิจิตฺตธเชน อลงฺกตา วิย อกาลผลปลฺลเวหิ วิจิตฺตา อเหสุํฯ มหาสมุทฺทโลณสาคราทโย’ปิ ปญฺจวิธปทุมสญฺฉนฺนา อเหสุํฯ

วิจิตฺรวตฺถาภรเณหิ สเพฺพ,
อลงฺกตา เทวสมานวณฺณา;
อเนกสงฺขฺยา สุมนา ปตีตา,
ชนา สมนฺตา ปริวารยึสุฯ

สเพฺพว อุชฺชลาเปสุํ ทณฺฑทีปํ มโนรมํ;
สกลมฺปิ อิทํ ทีปํ อาสิ โอภาสิตํ ตทาฯ

ตาราคณสมากิโณฺณ ปุณฺณจโนฺทว โชตยี;
สารเท นภมชฺฌมฺหิ ฐิโต รุจิรรํสิยาฯ

ตถา อยํ ถูปวโร สุปฺปภาโส อลงฺกโต;
มาลาปทีปมชฺฌมฺหิ ภาติ ภุติลกฺตฺตโมฯ

สเพฺพ’ปิ ปาทปา อสฺส ลงฺกาทีปสฺส สพฺพโส;
ธเชหิ’ว สมากิณฺณา อาสุํ ปุปฺผผลนฺททาฯ

สเจตนา ยถา สเพฺพ อกา ปูชํ อกา ตทา;
ตถา อเจตนา สเพฺพ อกา ปูชํ อนปฺปกํฯ

เยภุเยฺยน ภุมเฏฺฐ เทเว อุปาทาย ยาว อกณิฏฺฐกา เทวา พฺรหฺมา ทิพฺพมาลาปาริจฺฉตฺตกโกวิฬารจนฺทนจุณฺณํ คเหตฺวา อาคตาเทวาติ วา มนุสฺสาติ วา ชานิตุํ อสโกฺกนฺติฯ อุกฺกฏฺฐมหาสมาคโม อโหสิฯ ตสฺมิมฺปิ ทิวเส มหาปถวิ อากาสยุคนฺธรจกฺกวาฬปพฺพตุตฺตมาทโย กมฺปึสุฯ ตํ ทิสฺวา ราชา อติวิย โสมนสฺสปฺปโตฺต เถเร จ อวเสส มหามตฺตาทโย สนฺนิปาเตตฺวา นาฏกาทโย จ คเหตฺวา, อิทาเนวาหํ วิหารทกฺขิณํ ทสฺสามิ’ติ เจติยงฺคณํ อคมาสิฯ เถโรปิ ภิกฺขุสงฺฆํ คเหตฺวา เจติยงฺคเณ อลงฺกตมณฺฑเป นิสีทิฯ ราชา วาสิตคโนฺธทกสุวณฺณภิงฺการํ คเหตฺวา อุทกํ เถรสฺส หเตฺถ อาสิญฺจิตฺวา ทกฺขิณํ อทาสิฯ ทตฺวา จ ปน เอวมาห; อยฺยา เอสา ธาตุ มยฺหํ ปิตามหวํเสน อาคตาฯ อิทานิ อมฺหากํ อติรุจิรรมณิยา โรหณชนปทา อาหริตฺวา สุวเณฺณน ธาตุคพฺภํ, สตฺตรตเนน ธาตุมณฺฑปํ การาเปตฺวา ตสฺมึ สุวณฺณมยํ พุทฺธปฏิมํ นิสีทาเปตฺวา อมฺหากํ ทสพลสฺส นลาฏธาตุํ นิทหิตฺวา อยฺยสฺส จีวราทีนมตฺถาย อิทานิ โสฬสคามวรานิ ทสฺสามิ’ติ คามวรานิ ทตฺวา สมนฺตโต ติคาวุตปฺปมาเณ เสรุทเห เภริํ จราเปตฺวา อารามิกํ กตฺวา อาห? ภเนฺต, ตุมฺหากํ มยา ทินฺนโสฬสคามํ อเชฺชว คนฺตพฺพํฯ คนฺตฺวา จ ปน อเชฺชว ปริคฺคหํ กโรถาติ วตฺวา ตเตฺถว วาสุปคโต ปุน ทิวเส สมาคนฺตฺวา สตฺตาหํ มหาทานํ ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส ตีจีวรปฺปโหนกสาฏกํ ปณีตํ โภชนํ

ทตฺวา เถรสฺส สนฺติกํ อาคโต, อยฺย วิหาเร กตฺตพฺพํ อปริหาเปตฺวา มยา กตํ, เคหํ คมิสฺสามีติ (นิเวเทสิ)ฯ เถโร ตสฺส กถํ สุตฺวา สาธุ มหาราชาติ สมฺปฏิจฺฉิฯ

โส ปน เจติยสฺส ปูชนตฺถาย ปุปฺผารามํ การาเปตฺวา มาลาการานํ ปริพฺพยํ ทาเปสิฯ ตถา เภริวาทกนาฏกานมฺปิ วิหารสีมนฺเต สุวณฺณนงฺคเลน ปริจฺฉินฺทิตฺวา อารามิกานมฺปิ คามํ การาเปสิฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจตฺถาย อตฺตโน สนฺติเก ปญฺจสตอมจฺจธีตโร ตตฺตเก อมจฺจปุตฺเต ทาสทาสิโย จ ทตฺวา ปริพฺพยตฺถาย เตสํ เตสํ ปญฺจสตสหสฺสกหาปเณ จ ทาเปสิฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ธาตุปูชนตฺถาย โสฬสสหสฺสํ กหาปณํ ทาเปสิฯ

ตโต คิริอภยํ ปโกฺกสาเปตฺวา, ตาต ตุเมฺห อิเธว นิจฺจํ วสถฯ อมฺหากํ วิหาเร จ อารามิเกสุ จ อเยฺยสุ จ อปฺปมตฺตา โหหีติ โอวทิตฺวา สพฺพํ ตสฺส นิยฺยาเทสิฯ เถโร ตสฺส เอวมาห? มหาราช สมนฺตโต มหาสีมํ พนฺธิตพฺพนฺติฯ พนฺธถ ภเนฺตติ วุตฺเต? มหาราช อกิตฺติเตน นิมิตฺเตน สีมํ พนฺธิตุํ นสกฺกา, วิหารสฺส ปาจีน ปจฺฉิมุตฺตรทกฺขิณโต มหาสีมํ พนฺธนาย นิมิตฺตํ สลฺลเกฺขตฺวา เทหิ, มยํ สีมํ พนฺธิสฺสามาติ อาหฯ ราชา ตุฏฺฐ สตฺต อมเจฺจ สพฺพาลงฺกาเรน อลงฺกริตฺวา สีมานิมิตฺตํ กิเตฺตตฺวา อาคมนตฺถํ เปเสสิฯ เต ปน สตฺต อมจฺจา จตูสุ ทิสาสุ นิมิตฺตํ สลฺลเกฺขตฺวา ปเณฺณ ลิขิตฺวา อาหริตฺวา รโญฺญ อทํสุฯ ราชา เอเกกํ สตกหาปณํ ทตฺวา จตูสุ ทิสาสุ อารกฺขํ ทาเปตฺวา สีมํ พนฺธนฺตูติ มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส นิเวเทสิฯ อถ เถโร ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต เจติยงฺคเณ นิสีทิตฺวา วปฺปมาสกาฬปกฺขทฺวาทสทิวเส สีมํ พนฺธิตฺวา นิฏฺฐเปสิฯ

ตตฺถ สีมานิมิตฺตํ เอวํ ชานิตพฺพํ; ปุริมาย ทิสาย สิคาล ปาสาณํ คโตฯ ตโต มจฺฉเสลคามสฺส วาม ปเสฺสน โกฏฺฐสีมา นาม คามเกฺขตฺตํ วิสฺสเชฺชตฺวา คณฺทวารคามํ คโตฯ จิตฺตวาปิยา อุตฺตรวาน โกฏฺฐิโต วรคามเกฺขเตฺต ปิฏฺฐิปาสาณํ คโตฯ ตโต สาลิกํ นาม มธุกรุเกฺข ฐิต ปาสาณถูปสฺส คโตฯ ตโต วุตฺติก นาม วาปิยา ทกฺขิณวาน โกฏฺฐิโต กณิการ เสลสฺส คโตฯ ตโต ฉนฺนชฺฌาปิตเสลสฺส คโตฯ ตโต กุกฺกุฏฺฐสิว นาม อุปาสกสฺส มธุกรุเกฺข ฐิตํ ถูปํ คโตฯ ตโต โสณฺฑํ นาม เสลํ คโตฯ ตโต สพรํ นาม ปาสาณํ คโตฯ ตโต เอลาลติตฺถสฺส คโตฯ ตโต โสพฺภ มชฺฌิเมน คนฺตฺวา อสฺสพนฺธนํ นาม ฐานํ คโตฯ ตโต ปาสาณสฺส มตฺถเก อุทกกากํ นาม นิโครฺธํ คโตฯ โส รุโกฺข อุทก กากานํ วุสิต ภาเวน เอวํ นาม ชาโตฯ ตโต ตมฺพติตฺถํ นาม คนฺตา มหาจาริกสฺสนาม ถูปมคฺคสฺส คโตฯ ตโต อสฺสมณฺฑลปิฏฺฐึ คโตฯ ตโต มหา กทมฺพ ปเสฺส ฐิตํ ปาสาณถูปํ คโตฯ ตโต มหา ราชฺวาปิยา อุตฺตรโกฏฺฐิยา ฐิตํ มหานิโคฺรธรุกฺขํ คโตฯ ตโต มหาวนปิฏฺฐึ คโตฯ ตโต โลณสาครสฺส อเนฺต รชตเสลํ คโตฯ ปุน อาวตฺติตฺวา สิคาล ปาสาเณเยว ฐิโตฯ อิมํ เอตฺตกํ ปเทสํ สมนฺตโต ปริจฺฉินฺทาเปตฺวา ราชา อทาสิฯ วิหารสฺส พหู อารามิเก จ (เตสํ) วิวิธานิ อุปกรณานิ (จ) ทาเปตฺวา สเพฺพ ปาการโตรณาทโย การาเปตฺวา วิหารํ นิฏฺฐาเปตฺวา โรหณเมว คโตฯ

> ราชา ปสนฺนหทโย มหาปุโญฺญ มหาพโล;
> กาเรตฺวา อุตฺตมํ ถูปํ กญฺจนคฺฆิก โสภิตํฯ
>
> พนฺธาเปตฺวา ตโต สีมํ วฏฺฏคามญฺจ โสฬส;
> ทตฺวา อารามิกานญฺจ สพฺพุปกรณานิ จฯ
>
> ตโต โส โรหณํ คนฺตฺวา มหาเสนาปุรกฺขโต;
> วิหารเทวิยา สทฺธึ โมทมาโน วสี ตหึฯ

เถโร ปน ตเตฺถว วิหรโนฺต โย อิมสฺมึ วิหาเร วสโนฺต ตถาคตสฺส เอกคนฺธกุฏิยํ วุโตฺถ วิยภวิสฺสตีติ ขฺยากริตฺวา ตโต ปฏฺฐาย สีลาจารสมาธิสมาปตฺติปฏิลทฺธชฬภิญฺญาปฏิสมฺภิทปฺปเตฺตหิ ขีณาสเวหิ ปริวาเรตฺวา สพฺพ พุทฺธคุณํ อนุสฺสรโนฺต จิรํ วสิตฺวา ตเตฺถว อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายิฯ

อเนกคุณสมฺปโนฺน ติสฺสเตฺถโร พหุสฺสุโต;
ชนานํ สงฺคหํกตฺวา นิพฺพุโต โส อนาสโวฯ

เถราปิ เต สีลสมาธิยุตฺตา,
พหุสฺสุตา สาธุคุณาภิรามา;
ปญฺญาปภาวายุปฺปนฺนจิตฺตา,
คุณากรา ตานยุตา ชนานํฯ

ปหีนภวสํสารา ปภินฺนปฏิสมฺภิทา;
นามรูปํ สมาสโนฺต เปสลา ฉินฺนพนฺธนาฯ

สตฺตานํ อุตฺตมํ สนฺตึ กตฺวา จ ชนสงฺคหํ;
นิพฺพุตา เต มหาปญฺญา ปทีโปว สุมานสาฯ

อิติ อริยชนปฺปสาทนตฺถาย กเต ธาตุวํเส

ธาตุนิธานาธิกาโร นาม

ปญฺจโม ปริเจฺฉโทฯ

อิมินา การาปิตวิหารา กเถตพฺพา; วิหารเทวีมหาวิหารํ, ฉาตปพฺพต วิหารํ, สมุทฺทวิหารํ, จิตฺตลปพฺพตวิหารํ, ภทฺทปาสาณทฺวารวิหารํ, อจฺฉคลฺล วิหารํ, โกฬมฺพติสฺสปพฺพตวิหารํ, คณวิหารํ, กาลกวิหารํ, ทุกฺขปาลก วิหารํ, อุจฺจงฺคณวิหารํ, โกฏฺฐิติสฺสวิหารํ, ตสฺส ปน เอกนามํ กตฺวา การาปิเต มหาคาเม ติสฺสมหาวิหาราทึ กตฺวา เอกสตอฏฺฐวีสวิหารานิ กตานิ อเหสุํฯ

อฏฺฐวีสเอกสตวิหารญฺจ มหารหํ;
วิหารเทวิยา สทฺธึ การาเปสิ มหายโสฯ

ตโต ปฏฺฐาย ราชา มหาทานํ ทตฺวา ปุญฺญานิ กตฺวา ตโต จุโต เทวโลเก นิพฺพตฺติฯ

กตฺวานิ ปุญฺญกมฺมานิ อเนกานิ มหายโส;
อตฺถํ ชนสฺส กตฺวาน คนฺตฺวาน ตุสิตํ ปุรํฯ

โส ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตึ จีรํ ภุญฺชิย นนฺทิโต;
มหาวีภวสมฺปโนฺน เทวตานํ ปุรกฺขโตฯ

ตมฺปิ สมฺปตฺติโมหาย ชีววโลเก มโนรเม;
โลกุตฺตรํ สิวํ เขมํ อิจฺฉโนฺต อาคมิสฺสติฯ

โส ตโต จุโต ชมฺพุทีเป นิพฺพตฺติตฺวา เมเตฺตยฺย ภควโต ปิตา สุพฺรหฺมา นาม ภวิสฺสติฯ วิหารเทวี ตเสฺสว มาตา พฺรหฺมวตี นาม พฺราหฺมณี ภวิสฺสติฯ อภยคามณีกุมาโร ตเสฺสว เมเตฺตยฺยสฺส ภควโต ปฐมคฺคสาวโก ภวิสฺสติฯ กนิโฏฺฐ สทฺธาติโสฺส ทุติยคฺคสาวโก ภวิสฺสติฯ

เอตฺตาวตา นลาฎธาตุ สํวณฺณนา สมตฺตาฯ

ธาตุวํโส สมโตฺตฯ

อเนน ปุญฺญกเมฺมน สํสรโนฺต ภวาภเว;
สพฺพตฺถ ปณฺฑิโต โหมี สาริปุโตฺตว ปญฺญวาฯ

อริเมทสฺส พุทฺธสฺส ปพฺพชิตฺวาน สาสเน;
นิพฺพานํ ปาปุณิตฺวาน มุเญฺจมิ ภวพนฺธนาฯ

อเนน เม สพฺพภวาภเว’หํ,
ภเวยฺยเมกนฺตปรานุกมฺปี;
กุลี พลี เจว สตี มตี จ,
กวีหิสเนฺตหิ สทา สมงฺคีฯ

ปญฺญาวนฺตานํ อโคฺค ภวตุฯ